

—
Верховний
Суд

ДАЙДЖЕСТ практики Великої Палати Верховного Суду

щодо конкуренції кримінальної юрисдикції з іншими
судовими юрисдикціями

2018 рік – грудень 2020 року

Зміст

Оскарження рішень, дій та бездіяльності слідчого чи прокурора щодо внесення відомостей до ЄРДР	5
Оскарження рішень, дій та бездіяльності слідчого чи прокурора, вчинених на стадії досудового провадження	15
Вирішення питань правомірності рішень, дій та бездіяльності компетентних органів, учинених на стадії судового провадження	32
Оскарження рішень, дій чи бездіяльності правоохоронних органів, що мали місце поза межами кримінального провадження або в межах кримінального провадження в разі його припинення	34
Вирішення питань, пов'язаних із застосуванням законодавства про звернення громадян	38
Адвокатський запит	47
Вирішення питань щодо арешту майна, накладеного в порядку кримінального провадження, а також пов'язаних питань	51
Цивільна юрисдикція	51
Кримінальна юрисдикція	54
Господарська юрисдикція	62
Процесуальні витрати	65
Вирішення питань про відшкодування шкоди, завданої у зв'язку з кримінальними провадженнями або під час них	70
Оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів і посадових осіб ДВС щодо виконання судових рішень, прийнятих у кримінальному провадженні	77
Оскарження рішень, дій та бездіяльності уповноважених органів щодо переведення осіб у межах установ тримання під вартою, відбування покарання, слідчих ізоляторів та ІТУ	85
Вимоги, що не підлягають судовому розгляду	88

Перелік скорочень

ВП	Відділ поліції
ВП ВС	Велика Палата Верховного Суду
ГО	Громадська організація
ГПК	Господарський процесуальний кодекс України
ГПУ	Генеральна прокуратура України
ГУ НП	Головне управління Національної поліції
СВ УСБУ	Слідчий відділ Управління Служби безпеки України
ДАС	Державна аудиторська служба України
ДВС	Державна виконавча служба
ДКС	Державна казначейська служба України
ДРОРМ	Державний реєстр обтяжень рухомого майна
ДСА	Державна судова адміністрація
ДПтС	Державна пенітенціарна служба
ДФС	Державна фіскальна служба
ДП «І Ц»	Державне підприємство «Інформаційний центр» Міністерства юстиції України
ДПІ	Державна податкова інспекція
Закон № 266/94-ВР	Закон України від 1 грудня 1994 року № 266/94-ВР «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду»
Закон №393/96-ВР	Закон України від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР «Про звернення громадян»
Закон № 5076-VI	Закон України від 05 липня 2012 року № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»
Закон № 772-VIII	Закон України від 10 листопада 2015 року № 772-VIII «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів»
ІТУ	Ізолятор тимчасового утримання
КАС	Кодекс адміністративного судочинства України
КК	Кримінальний кодекс України
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс України
МВС	Міністерство внутрішніх справ
НАБУ	Національне антикорупційне бюро України
НАЗК	Національне агентство з питань запобігання корупції
ТУ	Територіальне управління
МРП КВІ УДПтС	міжрегіональне управління з питань виконання кримінальних покарань кримінально-виконавчої інспекції ДПтС України
ДБР	Державне бюро розслідувань
ОВС	Орган (-и) внутрішніх справ
ОРД	Оперативно-розшукова діяльність
ПАТ	Публічне акціонерне товариство

РУЮ	Районне управління юстиції
САП	Спеціалізована антикорупційна прокуратура
СБУ	Служба безпеки України
ЄКПЛ	Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
ЄРДР	Єдиний реєстр досудових розслідувань

Оскарження рішень, дій та бездіяльності слідчого чи прокурора щодо внесення відомостей до ЄРДР

Внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР є процесуальною дією, порядок вчинення якої унормований положеннями кримінального процесуального законодавства і не може розглядатися як владна управлінська функція.

У відповідних правовідносинах НАБУ діє як сторона кримінального провадження, що унеможлиблює розгляд в порядку адміністративного судочинства вимог про визнання протиправними відповідних дій НАБУ

05 грудня 2018 року ВП ВС розглянула справу за позовом ОСОБА_3 до НАБУ, третя особа НАЗК, про визнання протиправними дій НАБУ щодо внесення до ЄРДР відомостей за ознаками кримінальних правопорушень та початку здійснення досудового розслідування у кримінальному провадженні; зобов'язання НАБУ вилучити відомості з ЄРДР про кримінальне провадження та утриматися від вчинення дій щодо проведення досудового розслідування у відповідному кримінальному провадженні, - за касаційною скаргою ОСОБА_3 на ухвалу Окружного адміністративного суду міста Києва від 16 квітня 2018 року та постанову Київського апеляційного адміністративного суду від 19 червня 2018 року, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

14 квітня 2017 року, 06 листопада 2017 року та 28 листопада 2017 року детективами НАБУ у зв'язку з виявленням обставин, що могли свідчити про вчинення кримінальних правопорушень, розпочато досудові розслідування у кримінальних провадженнях, внесених до ЄРДР <...> (за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого статтею 366-1 КК, за фактом декларування недостовірної інформації суддею ОСОБА_3 у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за 2015 рік та за 2016 рік); а також <...> (за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною третьою статті 368-2 КК), за фактом можливого незаконного збагачення судді ОСОБА_3.

13 грудня 2017 року кримінальні провадження <...> об'єднані САП в одне провадження із присвоєнням єдиного реєстраційного номера <...> за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених статтею 366-1, частиною третьою статті 368-2 КК.

13 грудня 2017 року заступником Генерального прокурора - керівником САП ОСОБА_7 підписано повідомлення ОСОБА_3 про підозру у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених статтею 366-1 КК, яке вручено ОСОБА_3 13 грудня 2017 року о 16:00 год. відповідно до розписки останнього.

Вважаючи протиправними дії НАБУ щодо внесення до ЄРДР <...> відомостей за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених статтею 366-1 та частиною третьою статті 368-2 КК, позивач звернувся до адміністративного суду.

На обґрунтування своїх позовних вимог зазначив, що встановлення факту порушення позивачем Закону України «Про запобігання корупції» є виключною компетенцією НАЗК, <...> тобто відповідач протиправно розпочав досудове розслідування за фактом, який не був встановлений компетентним органом.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

У цій справі позивач порушує перед судом адміністративної юрисдикції питання про визнання протиправними дій НАБУ щодо внесення відомостей до ЄРДР і зобов'язання відповідача вилучити такі відомості.

Позивач стверджує, що оскільки положеннями КПК не передбачено права оскаржити дії щодо внесення відомостей до ЄРДР, то єдиною фактичною можливістю оскаржити такі дії, що становлять втручання у його права, є звернення з такими вимогами до адміністративного суду.

Внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР є процесуальною дією, порядок вчинення якої унормований положеннями кримінального процесуального законодавства і не може розглядатися як владна управлінська функція. Відповідач у цих правовідносинах діє не як суб'єкт владних повноважень у розумінні пункту 7 частини першої статті 4 КАС, а як сторона кримінального провадження у розумінні КПК, що унеможлиблює розгляд цієї справи в порядку адміністративного судочинства.

ВП ВС критично оцінює доводи скаржника про те, що закриття провадження в адміністративній справі позбавляє позивача права на єдиний доступний засіб захисту своїх порушених прав.

Скарги на рішення, дії, чи бездіяльність слідчого або прокурора, які не можуть бути оскаржені у порядку частини першої статті 303 КПК під час досудового розслідування, можуть бути предметом розгляду під час підготовчого провадження у порядку КПК.

Постанова ВП ВС від 5 грудня 2018 року у справі № 826/2253/18 - <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78750862>

В межах правовідносин, що виникли внаслідок невнесення прокурором до ЄРДР відомостей за заявою фізичної особи, така особа і прокурор діють як учасники кримінального провадження, права і обов'язки яких визначені кримінальним процесуальним законом, тому спір щодо оскарження дії чи бездіяльності останнього, пов'язаних з обов'язком внесення до ЄРДР відомостей про кримінальне правопорушення не може бути предметом розгляду в адміністративному суді

16 жовтня 2019 року ВП ВС розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до Військової прокуратури Київського гарнізону про визнання протиправними дій та зобов'язати вчинити дії, - за касаційною скаргою ОСОБА_1 на ухвалу Окружного адміністративного суду міста Києва від 9 січня 2019 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 20 березня 2019 року, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

5 листопада 2018 року позивач подав до Військової прокуратури Центрального регіону України заяву про кримінальне правопорушення, передбачене частиною другою статті 162, частиною другою статті 397, 426 КК України, яка зазначеною прокуратурою в порядку статті 218 КПК України була направлена за територіальною юрисдикцією військовому прокурору Київського гарнізону.

Військова прокуратура Київського гарнізону заяву позивача від 5 листопада 2018 року, в якій було порушено питання про внесення до ЄРДР викладених у ній відомостей про обставини, що можуть свідчити про ознаки кримінальних правопорушень, скерувала до ГУ Національної гвардії України в порядку статті 7 Закону України «Про звернення громадян».

На переконання позивача Військова прокуратура Київського гарнізону, розглядаючи заяву про кримінальне правопорушення в порядку статті 7 Закону України «Про звернення громадян», порушила його права, гарантовані Конституцією України.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Звернення ОСОБА_1 до суду з цим позовом обумовлене його незгодою з діями та рішенням прокуратури, пов'язаних із розглядом поданої ним у порядку КПК заяви про кримінальне правопорушення. Відтак і предметом перевірки за цим позовом з огляду на зміст заяви від 5 листопада 2018 року, а також викладених відповідачем у відповіді на неї мотивів передачі цієї заяви до Головного управління Національної гвардії України, є наявність передбачених згаданим Кодексом передумов для реєстрації у ЄРДР викладених у заяві ОСОБА_1 відомостей про вчинені, на його думку, злочини.

Нормами КПК визначено суб'єктний склад, процедуру ініціювання і початку досудового розслідування, а також порядок оскарження дій чи бездіяльності слідчого або прокурора у разі нездійснення ними процесуальних дій, які вони зобов'язані вчинити у визначений цим Кодексом строк.

ВП ВС дійшла висновку про те, що дії чи бездіяльність, зокрема, прокурора, пов'язані із обов'язком внесення до ЄРДР внесення відомостей про кримінальне правопорушення є процесуальною діяльністю, порядок здійснення якої унормований положеннями кримінального процесуального законодавства і не може розглядатися як владна управлінська функція.

Отже, в межах спірних правовідносин, що виникли внаслідок невнесення прокурором до ЄРДР відомостей за заявою ОСОБА_1, позивач і відповідач діють як учасники кримінального провадження, права і обов'язки яких визначені кримінальним процесуальним законом, тому спір у цій справі не може бути предметом розгляду в адміністративному суді.

Ураховуючи наведене, ВП ВС погоджується з висновками судів першої та апеляційної інстанцій про те, що спір у цій справі не є публічно-правовим, а предмет перевірки у цій справі виходить за межі повноважень суду адміністративної юрисдикції, і вимоги ОСОБА_1 мають бути розглянуті лише в межах кримінального, а не адміністративного судочинства.

Постанова ВП ВС від 16 жовтня 2019 року у справі № 640/21519/18 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85412930#>

Спори щодо оскарження рішення, дій чи бездіяльності органів Національної поліції з підстав неналежного реагування посадовою особою на заяву про вчинене кримінальне правопорушення, зокрема невнесення до ЄРДР відомостей про вчинення кримінального правопорушення у передбачені процесуальним законом строки, розглядаються в порядку кримінального судочинства

13 березня 2019 року ВП ВС розглянула справу за позовом ОСОБА_3 до Залізничного відділу поліції ГУ НП у Львівській області в особі його начальника про визнання протиправною бездіяльності щодо нереагування належним чином на заяву про скоєння кримінального правопорушення та невнесення відповідних відомостей до ЄРДР у встановлені КПК строки, - за касаційною скаргою ОСОБА_3 на ухвалу Львівського окружного адміністративного суду від 25 квітня 2018 року та постанову Львівського апеляційного адміністративного суду від 21 червня 2018 року, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

Позивач 12 лютого 2018 року звернувся із заявою про скоєння кримінального правопорушення ОСОБА_6 за статтею 126 КК України.

Оскільки в установленій законом строк службовою особою Залізничного ВП, уповноваженою на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, не було внесено відомості до ЄРДР та не розпочато досудове розслідування, ОСОБА_3 звернувся зі скаргою в суд на бездіяльність посадових осіб Залізничного ВП.

19 лютого 2018 року ухвалою слідчого судді Залізничного районного суду м. Львова у справі № 462/746/18 задоволено скаргу ОСОБА_3 та зобов'язано службову особу Залізничного ВП, уповноважену на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, внести до ЄРДР відомості, які містяться у заяві ОСОБА_3 від 12 лютого 2018 року про вчинення кримінального правопорушення ОСОБА_6.

26 березня 2018 року ОСОБА_3 отримав від начальника Залізничного ВП Гарасима П.С. листа від 26 лютого 2018 року на заяву від 12 лютого 2018 року про те, що відносини, що виникли між ним та ОСОБА_6, мають цивільно-правовий характер і позивачу необхідно звернутися у районний суд м. Львова.

Не погодившись із такою відповіддю, ОСОБА_3 звернувся до суду з цим позовом, вважаючи такі дії начальника Залізничного ВП Гарасима П.С. протиправною бездіяльністю та порушенням його права на належний захист з боку правоохоронних органів.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Слідчий, прокурор, інша службова особа, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зобов'язані прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення. Відмова у прийнятті

та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається.

Бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення може бути оскаржена відповідно до пункту 1 частини першої статті 303 КПК.

Нормами КПК визначено суб'єктний склад, процедуру ініціювання і початку досудового розслідування, а також порядок оскарження дій чи бездіяльності слідчого або прокурора у разі нездійснення ними процесуальних дій, які вони зобов'язані вчинити у визначений цим Кодексом строк.

Позовні вимоги мають бути розглянуті в порядку кримінального судочинства.

Постанова ВП ВС від 13 березня 2019 року у справі № 813/1596/18 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80783382>

Постанова ВП ВС від 6 лютого 2019 року у справі № 705/406/18 (Та обставина, що відповідь на заяву позивача була надана відповідно до Закону України «Про звернення громадян», не змінює суті спірних правовідносин, оскільки незалежно від того, якими нормами керувався відповідач, надаючи відповідь на заяву позивача про порушення кримінального провадження, це не впливає на його процесуальний статус) – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79776424>

Постанова ВП ВС від 18 грудня 2019 року у справі № 560/1679/19 (Позов фізичної особи до ТУ ДБР щодо зобов'язання відповідача виконати необхідні вимоги закону і внести відповідні відомості до ЄРДР за заявами позивача про злочини належить розглядати в порядку КПК) – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87000875>

Вимоги про зобов'язання Генеральної прокуратури України припинити обробку персональних даних особи в ЄРДР підлягають розгляду в межах кримінального провадження

Об лютого 2019 року ВП ВС розглянула касаційну скаргу ОСОБА_3 на ухвалу Окружного адміністративного суду міста Києва від 12 грудня 2017 року та постанову Київського апеляційного адміністративного суду від 08 лютого 2018 року у справі № 826/16240/17 за позовом ОСОБА_3 до ГПУ як держателя ЄРДР про визнання протиправною бездіяльності щодо об'єктивної та всебічної перевірки звернення позивача; зобов'язання ГПУ об'єктивно та всебічно перевірити звернення позивача та надати відповідь на це звернення про припинення обробки персональних даних; зобов'язання поновити порушені права позивача і виправити в ЄРДР неточності щодо персональних даних позивача, а саме: видалити інформацію щодо часу і дати вручення повідомлення про підозру в кримінальному провадженні, а також набуття ним статусу підозрюваного у кримінальних провадженнях; зобов'язання ГПУ припинити обробку персональних даних позивача в ЄРДР в межах кримінального провадження, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

18 жовтня 2017 року ГПУ було отримано заяву представника ОСОБА_3 від 18 жовтня 2017 року № 52, в якій, зокрема, йшлося про те, що позивач перебуває

за кордоном у тривалому відрядженні, про що відповідача було повідомлено у відповідь на його лист про внесення відомостей про ОСОБА_3 як підозрюваного до ЄРДР.

Позивач вважав, що вручення йому повідомлення про підозру не відбулося, тому внесення відповідних відомостей до ЄРДР є протиправним, а захист порушених прав у порядку КПК України є неможливим, оскільки позивач фактично не набув статусу підозрюваного.

Суди попередніх інстанцій дійшли висновку про відмову у відкритті провадження в адміністративній справі, зокрема з огляду на те, що при розгляді спору вирішенню питання про видалення з ЄРДР персональних даних щодо позивача передуватиме оцінка правомірності внесення слідчим відомостей про кримінальне провадження до ЄРДР. Без встановлення зазначених обставин при вирішенні спору виключно в межах Закону № 2297-VI (перевіряючи тезу відповідача про імперативний обов'язок внесення відомостей кримінального провадження до ЄРДР), позивач матиме ризик неефективності юридичного захисту, оскільки суд адміністративної юрисдикції не наділений повноваженнями перевіряти дотримання органом досудового розслідування вимог КПК України, зокрема статті 214 цього Кодексу. Крім того, суд адміністративної юрисдикції не має компетенції щодо встановлення наявності/відсутності у позивача статусу підозрюваного, з огляду на регулювання вказаної процедури виключно КПК України.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

ВП ВС вважала обґрунтованими висновки судів першої та апеляційної інстанцій.

У цій справі позивач ставить перед судом адміністративної юрисдикції питання про порушення своїх прав у зв'язку з відсутністю, на його думку, підстав для набуття ним статусу підозрюваного та просить зобов'язати ГПУ виправити неточності щодо персональних даних позивача в ЄРДР, а саме: видалити інформацію щодо часу і дати вручення повідомлення про підозру у кримінальному провадженні від 03 березня 2014 року <...> та виділеному з нього кримінальному провадженні від 07 листопада 2017 року <...> за фактом пособництва - сприяння в захопленні ОСОБА_4 державної влади за ознаками злочину, передбаченого частиною п'ятою статті 27, частиною першою статті 109 КК України, а також набуття ним статусу підозрюваного у зазначених кримінальних провадженнях.

Позивач у касаційній скарзі стверджував, що предметом позову є не дії чи бездіяльність ГПУ як органу досудового розслідування, а бездіяльність цього органу прокуратури як суб'єкта владних повноважень і держателя ЄРДР щодо нерозгляду заяви позивача про захист персональних даних та вимога про виправлення неточностей при зборі й обробці персональних даних позивача. До того ж, як вказує позивач, у позовній заяві відсутні вимоги щодо оскарження статусу позивача та інші вимоги, притаманні кримінальному судочинству.

ВП ВС дійшла висновку про те, що внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР є процесуальною дією, порядок вчинення якої унормований положеннями кримінального процесуального законодавства і не може

розглядатися як владна управлінська функція. Відповідач у цих правовідносинах діє не як суб'єкт владних повноважень у розумінні пункту 7 частини першої статті 4 КАС України, а як сторона кримінального провадження у розумінні КПК України, що унеможлиблює розгляд цієї справи в порядку адміністративного судочинства.

Постанова ВП ВС від 6 лютого 2019 року у справі № 826/16240/17 – <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80364175>

Вимога про визнання недійсним висновку за заявою особи про скоєння замаху на викрадення майна з приміщення квартири підлягає розгляду в порядку кримінального судочинства в рамках оскарження рішення, дії чи бездіяльності органів досудового розслідування щодо невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР

23 січня 2019 року ВП ВС розглянула касаційну скаргу ОСОБА_3 на ухвалу Стрийського міськрайонного суду Львівської області від 15 лютого 2018 року та постанову Апеляційного суду Львівської області від 14 червня 2018 року у справі за позовом ОСОБА_3 до Стрийського ВП ГУНП у Львівській області про визнання недійсним висновку за її заявою про скоєння замаху на викрадення майна з приміщення квартири, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

Звертаючись до суду з цивільним позовом, позивачка не погоджувалася зі змістом висновку, складеного 14 грудня 2016 року старшим дільничним офіцером поліції Стрийського ВП ГУНП у Львівській області за результатами перевірки заяви позивачки про скоєння замаху на викрадення її майна; просила визнати недійсним цей висновок на підставі частини другої статті 16 ЦК, згідно з якою способом захисту цивільних прав та інтересів може бути визнання правочину недійсним.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Якщо із звернення особи вбачається, що вона порушує перед органом досудового розслідування питання про вчинення кримінального правопорушення, ініціюючи здійснення ним дій, визначених КПК України, то навіть за умови, що результати аналізу наведених особою відомостей свідчать про відсутність ознак складу злочину, такі відомості мають бути внесені до ЄРДР з подальшим закриттям кримінального провадження відповідно до статті 284 КПК України.

Оскаржуваний висновок органу досудового розслідування не є правочином у розумінні положень статті 202 ЦК, частиною першою якої визначено, що правочином є дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

Спір стосується незгоди позивача з рішенням органу досудового розслідування, прийнятим за результатами розгляду її заяви про вчинення замаху на крадіжку.

Отже, порядок оскарження рішення, дії чи бездіяльності слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, встановлюється статтею 303 КПК України, і відповідно підлягає розгляду за правилами кримінального судочинства.

Суди першої та апеляційної інстанцій обґрунтовано відмовили у відкритті провадження у справі у порядку цивільного судочинства на підставі пункту 1 частини першої статті 186 ЦПК України, правильно роз'яснили ОСОБА_3 її право подати скаргу до слідчого судді місцевого суду у порядку, передбаченому КПК України, у разі незгоди з висновком, складеним 14 грудня 2016 року старшим ДОП Стрийського ВП ГУНП у Львівській області.

Доводи, наведені в касаційній скарзі, що оскаржуваний висновок складений дільничним офіцером поліції, а не слідчим чи прокурором, та до внесення відповідних відомостей до ЄРДР, тому, на її думку, не підлягають застосуванню норми частини першої статті 306 КПК України та пункту 1 частини першої статті 186 ЦПК України, є помилковими та такими, що не відповідають нормам чинного законодавства України. Перелік органів досудового розслідування (органи, що здійснюють дізнання і досудове слідство) наведено у частині першій статті 38 КПК України, які під час перевірки заяви про злочин та її вирішення, а також в ході розслідування кримінальної справи або здійснення досудового розслідування здійснюють повноваження в межах КПК України.

Постанова ВП ВС від 23 січня 2019 року у справі № 456/544/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79472794>

Оскільки позовні вимоги про зобов'язання органів Національної поліції України провести службове розслідування щодо службових осіб поліції, які прибули на виклик, встановити винних та повернути викрадені речі, фактично стосуються бездіяльності відповідачів щодо невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР після отримання заяви про кримінальне правопорушення, то відповідний спір має вирішуватися за правилами КПК України

04 березня 2020 року ВП ВС розглянула касаційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Печерського районного суду міста Києва від 12 лютого 2019 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 23 квітня 2019 року у справі № 757/6214/19-а за позовом ОСОБА_1 до Департаменту патрульної поліції Управління патрульної поліції у місті Києві Національної поліції України, Печерського управління поліції ГУ НП у місті Києві про зобов'язання відповідачів надати їй можливість проживати в гуртожитку для переселенців за адресою: АДРЕСА_1, оскільки інших безкоштовних гуртожитків у м. Києві немає; зобов'язання відповідачів знайти винних та повернути викрадені документи, гроші ліки та інше майно; проведення службового розслідування щодо службових осіб поліції,

що прибули за вказаною адресою 15 липня і 17 серпня 2016 року, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

23 серпня 2016 року ОСОБА_1 звернулась до Управління з письмовою заявою, у якій повідомила, що 17 серпня 2016 року, повернувшись із лікарні до помешкання гуртожитку, у якому тимчасово проживала, вона виявила змінені замки у вхідних дверях кімнати.

Управлінням проведено перевірку матеріалів за її заявою, відповідно до висновку за результатами якої від 20 вересня 2016 року встановлено, що позивачка не мала підстав проживати в зазначеному помешканні, оскільки не зареєстрована там і не є переселенкою із зони проведення АТО.

02 січня 2019 року ОСОБА_1 на особистому прийомі звернулась до Департаменту з усним зверненням вх. № С-3/оп з приводу повернення сумки з документами та грошовими коштами, що, можливо, були вилучені співробітниками поліції, які здійснили виїзд 07 липня 2016 року на повідомлення по спеціальній лінії «102» за адресою: АДРЕСА_1.

Департамент листом від 03 січня 2019 року повідомив ОСОБА_1, що вилучення будь-яких речей працівниками Управління відбувається лише згідно із чинним законодавством, зокрема відповідно до КУпАП. При цьому згідно з Інтегрованою інформаційно-пошуковою системою МВС України «Армор» відсутня будь-яка інформація стосовно складення адміністративних матеріалів поліцейськими, які б передбачали вилучення речей.

Не погодившись із діями Департаменту щодо розгляду її усного звернення з приводу повернення сумки з документами та грошовими коштами, а також з діями Управління щодо надання 20 вересня 2016 року висновку про закінчення перевірки матеріалів за її заявою, ОСОБА_1 звернулася до суду із цим позовом.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Начальник Управління затвердив висновок від 20 вересня 2016 року, яким встановлено, що ОСОБА_1 не мала ніяких підстав проживати в помешканні на АДРЕСА_1, оскільки не зареєстрована там та не є переселенкою із зони АТО, а також підсумував, що в цьому випадку немає будь-яких ознак кримінального правопорушення.

Право на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності суду, слідчого судді, прокурора, слідчого, що належить до загальних засад кримінального провадження, згідно із частиною першою статті 24 КПК України гарантується кожному в порядку, передбаченому цим Кодексом.

Оскільки позовні вимоги ОСОБА_1 про зобов'язання відповідачів знайти винних та повернути викрадені документи, гроші ліки та інші особисті речі, а також провести службове розслідування щодо службових осіб поліції, що прибули 15 липня та 17 серпня 2016 року за адресою: АДРЕСА_1, фактично стосуються бездіяльності відповідачів щодо невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР після отримання заяви від позивачки про кримінальне

правопорушення, цей спір не є публічно-правовим, тому має вирішуватися судами за правилами КПК України.

Захист права конкретної фізичної особи на житло є не публічно-правовим, а приватноправовим. Держава, юридичні особи публічного права можуть бути учасниками цивільних відносин, а розгляд такого спору між ними проводиться за правилами цивільного судочинства.

У цьому випадку той факт, що відповідачами є суб'єкти владних повноважень, не змінює правової природи спірних відносин і не перетворює цей спір у публічно-правовий.

ВП ВС дійшла висновку, що оскільки спірні правовідносини пов'язані із захистом прав позивачки на житло, вимоги про зобов'язання відповідачів надати їй можливість проживати в гуртожитку для переселенців підлягають розгляду за правилами цивільного судочинства, позаяк у такому випадку особа звертається до суду за захистом порушеного цивільного права. Такий спір не стосується захисту прав, свобод та інтересів у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень, а пов'язаний з вирішенням питання щодо захисту житлових прав.

Постанова ВП ВС від 04 березня 2020 року у справі № 757/6214/19-а – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88376216>

Оскарження рішень, дій та бездіяльності слідчого чи прокурора, вчинених на стадії досудового провадження

Вимоги про визнання незаконними дій органів досудового розслідування у кримінальних провадженнях, зокрема дій щодо відкриття кримінального провадження та здійснення досудового розслідування, мають вирішуватися за правилами КПК

22 квітня 2019 року ВП ВС розглянула касаційні скарги заступника прокурора Донецької області та ДКС України на рішення Краснолиманського міського суду Донецької області від 30 червня 2017 року та ухвалу Апеляційного суду Донецької області від 30 серпня 2017 року у справі за позовом ОСОБА_3 до ДКС України, ГУ НП в Донецькій області про визнання дій органів досудового розслідування під час відкриття кримінального провадження щодо неї та під час досудового розслідування незаконними, стягнення з ДКС коштів на відшкодування моральної шкоди, спричиненої незаконними діями органу досудового розслідування, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

12 грудня 2015 року позивачку було затримано та поміщено до ІТУ відділення поліції, а наступного дня - пред'явлено підозру у вчиненні кількох злочинів. Ухвалами міського суду до неї застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, а також накладено арешт на майно, яке їй належить на праві власності, зокрема автомобіль та ключ від автомобіля з сигналізацією. Через чотири дні її звільнено з-під варти у зв'язку з внесенням застави.

Ухвалою апеляційного суду скасовано ухвалу слідчого судді про обрання щодо неї запобіжного заходу.

Постановою прокурора кримінальне переслідування щодо неї припинено з реабілітуючих обставин.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Кримінальний процесуальний закон визначає спеціальний порядок розгляду скарг, які позивач заявив за правилами цивільного судочинства.

Вичерпний перелік рішень, дій чи бездіяльності слідчого та прокурора, що можуть бути оскаржені слідчому судді на етапі досудового провадження, визначений у частині першій статті 303 КПК. Скарги на інші рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора не розглядаються під час досудового розслідування і можуть бути предметом розгляду під час підготовчого провадження у суді згідно з правилами статей 314-316 цього Кодексу.

ВП ВС не погодилася з висновками судів попередніх інстанцій, які на вищевказані вимоги закону не звернули увагу та помилково вирішили позовні вимоги щодо визнання незаконними дій органів досудового розслідування в порядку цивільного судочинства.

Закриття кримінального провадження щодо фізичної особи з реабілітуючих підстав є підтвердженням незаконних дій органів досудового розслідування, які в судовому порядку додатково не потрібно такими визнавати.

Вимоги про визнання незаконними дій органів досудового розслідування у кримінальних провадженнях мають вирішуватися за правилами КПК.

Постанова ВП ВС від 22 квітня 2019 року у справі № 236/893/17 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81552802>

Постанова ВП ВС від 25 березня 2020 року у справі № 641/8857/17 (Особа просила суд **визнати незаконним притягнення її до кримінальної відповідальності** у зв'язку із закриттям провадження та ухваленням вироку щодо іншої особи за той злочин, у якому прокуратура обвинувачувала позивача) – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88570901>

Оскарження бездіяльності посадової особи ГУ НП щодо здійснення контролю за станом досудового розслідування у кримінальних провадженнях мають бути розглянуті в межах кримінального судочинства

21 серпня 2019 року ВС розглянула справу № 160/7546/18 за позовом ОСОБА_1 до ГУ НП в Дніпропетровській області, ГУ ДКСУ у Дніпропетровській області про визнання протиправною бездіяльності ГУ НП в організації слідчої роботи у ВП ГУНП щодо належного розгляду звернень і скарг позивача та здійснення контролю за станом досудового розслідування у двох кримінальних провадженнях, а також стягнення моральної шкоди, за касаційною скаргою ОСОБА_1 на ухвалу Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 16 жовтня 2018 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 11 грудня 2018 року, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

Позивачка була і є власником житлового будинку за адресою: АДРЕСА_1. Новомосковським ВП ГУ НП в Дніпропетровській області відкриті кримінальні провадження <...> (за частиною третьою статті 185 КК України) - щодо викрадення невідомими особами майна ОСОБА_1, які внесені до ЄРДР 15 серпня 2017 року та 14 вересня 2017 року відповідно, до теперішнього часу не розслідувані та винні у вчиненні кримінального правопорушення особи не покарані.

Позивачка звертала увагу, що попри відкриті кримінальні провадження, розграбування її будинку продовжувалось аж до травня 2018 року. Вона десятки разів зверталась до Новомосковського ВП ГУ НП в Дніпропетровській області і телефоном, і з письмовими заявами, проте такі звернення ні до чого, окрім продовження вчинення протиправних дій щодо неї відомими поліції особами, не привели. Досудове розслідування у вказаних кримінальних провадженнях фактично не здійснюється, підозрюваного не встановлено, а підозру не пред'явлено.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Позивачка неправомірно бездіяльність відповідача ГУ НП в Дніпропетровській області вбачає в тому, що останній не виконав своїх обов'язків щодо захисту її права на житло, власність, протидії злочинам щодо неї.

Таку бездіяльність позивачка пояснювала тим, що, незважаючи на її скарги щодо неналежного здійснення досудового розслідування у кримінальних провадженнях <...>, відповідач не вживав жодних заходів, спрямованих на захист її прав.

У межах спірних правовідносин позивач і відповідач діють як учасники кримінального провадження, права і обов'язки яких визначені кримінальним процесуальним законом, тому спір у цій справі не може бути предметом розгляду в адміністративному суді.

ВП ВС погодилася з висновками судів першої та апеляційної інстанцій про те, що вимоги про оскарження бездіяльності посадової особи ГУ НП щодо належного розгляду звернень і скарг позивача та здійснення контролю за станом досудового розслідування у кримінальних провадженнях мають бути розглянуті в межах кримінального судочинства.

Постанова ВП ВС від 21 серпня 2019 року у справі № 160/7546/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84154255>

Спір щодо визнання протиправними дій чи бездіяльності посадових та службових осіб органів прокуратури, вчинених або не вчинених останніми у рамках кримінального провадження, знаходиться поза межами юрисдикції адміністративного суду, відтак їх оскарження має здійснюватися у порядку, встановленому КПК.

Позов про відшкодування шкоди, в разі завдання особі внаслідок незаконних дій, зокрема, органу досудового розслідування чи прокуратури, може бути подано в порядку цивільного судочинства

21 листопада 2018 року ВП ВС розглянула справу за позовом ОСОБА_3 до ГПУ, прокуратури міста Києва, Київської місцевої прокуратури № 9 про визнання протиправними дії або бездіяльність органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, а саме посадових/службових осіб прокуратури щодо навмисного затягування досудового розслідування та його таємного закриття без проведення слідчих дій та визнання позивача потерпілою, а також щодо приховування злочинів управління поліції та інших осіб; зобов'язання Генерального прокурора України здійснити свої повноваження відповідно до частини п'ятої статті 218 КПК та передати справу для досудового розслідування до НАБУ; стягнути за протиправні дії з відповідачів відшкодування моральної шкоди, - за касаційною скаргою ОСОБА_3 на ухвалу Округного адміністративного суду міста Києва від 13 лютого 2018 року та постанову Київського апеляційного адміністративного суду від 15 травня 2018 року, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

Округний адміністративний суд міста Києва ухвалою від 13 лютого 2018 року, залишеною без змін постановою Київського апеляційного адміністративного суду від 15 травня 2018 року, відмовив у відкритті провадження у справі на підставі

пункту першого частини першої статті 170 КАС, у зв'язку з тим, що справу не належить розглядати в порядку адміністративного судочинства.

Ухвалюючи такі рішення, суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що оскарження окремих дій чи бездіяльності органів прокуратури до суду має здійснюватися у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством України.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Спир у цій справі виник у зв'язку з протиправними, на переконання позивача, діями та бездіяльністю посадових та службових осіб органів прокуратури, вчинених або не вчинених останніми у рамках кримінального провадження, відтак перевірка правомірності таких діянь з огляду на положення пункту 2 частини другої статті 19 КАСУ знаходиться поза межами юрисдикції адміністративного суду. Розгляд цих позовних вимог має здійснюватися в порядку, встановленому КПК.

Оскільки позовні вимоги про визнання протиправними дій відповідачів не пов'язані з вирішенням публічно-правового спору, то її позов про відшкодування шкоди, в разі завдання її внаслідок незаконних дій, зокрема, органу досудового розслідування чи прокуратури, може бути подано в порядку цивільного судочинства на підставі статті 1173 та частини шостої статті 1176 Цивільного кодексу України.

Постанова ВП ВС від 21 листопада 2018 року у справі № 826/2004/18 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78268050>

Постанова ВП ВС від 07 серпня 2019 року у справі № 234/15610/18 (ВП ВС вважала обґрунтованими висновки суду першої інстанції про **неможливість спільного розгляду вимоги про визнання незаконною бездіяльності прокуратури під час досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо встановлення розумних строків проведення слідчих дій відповідними прокурорами під час процесуального керівництва досудовим розслідуванням, з вирішенням за правилами цивільного судочинства вимог про відшкодування державою Україною моральної шкоди та закриття провадження у справі в цій частині**) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84152986>

Постанова ВП ВС від 30 січня 2019 року у справі № 234/19443/16-ц (Позов про визнання протиправними дій та бездіяльності посадових осіб відділу УМВС в області, ВП ГУНП в області, місцевої прокуратури та Прокуратури області **в частині умисного невиконання службових обов'язків, умисного саботажу досудового розслідування у кримінальних провадженнях, що супроводжувалися умисним систематичним порушенням норм КПК, невиконанням ухвал міського суду, очікуванням спливу строків давності притягнення до кримінальної відповідальності. ВП ВС: кримінальний процесуальний закон визначає спеціальний порядок розгляду скарг потерпілого, які позивач заявив за правилами цивільного судочинства**) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79699162>

Прокурори під час вчинення діянь, пов'язаних із досудовим розслідуванням злочинів, зокрема й при вирішенні питань підслідності у кримінальних провадженнях, не здійснюють публічно-владних управлінських функцій, отже, оскарження таких діянь має відбуватися виключно в порядку кримінального судочинства

26 червня 2019 року ВП ВС розглянула касаційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Окружного адміністративного суду міста Києва від 14 вересня 2018 року

та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 11 грудня 2018 року у справі № 810/4310/18 за позовом ОСОБА_1 до ГПУ про визнання протиправними дії відповідача щодо направлення кримінального провадження до Прокуратури області, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

Позивач подала до ГПУ заяву про вчинення прокурором області та його заступником кримінального правопорушення. Проте, відповідач заяву проігнорував, дані про вчинення кримінального правопорушення до ЄРДР не вніс. Позивач звернувся до районного суду зі скаргою на бездіяльність ГПУ. Суд скаргу задовольнив: зобов'язав уповноважених осіб ГПУ внести відомості до ЄРДР, розпочати досудове розслідування та надати заявнику витяг з ЄРДР.

ГПУ внесла відомості до ЄРДР, про що заявника повідомила листом, в якому зазначила, що матеріали кримінального провадження направлені до Прокуратури області для організації досудового розслідування.

На думку позивача, оскільки суб'єктами вказаного кримінального провадження є прокурор області та його заступник, то ГПУ мала направити провадження до НАБУ.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Публічно-правовий спір має особливий суб'єктний склад. Участь суб'єкта владних повноважень є обов'язковою ознакою для того, щоб класифікувати спір як публічно-правовий. Проте сама собою участь у спорі суб'єкта владних повноважень не дає підстав ототожнювати спір із публічно-правовим та відносити його до справ адміністративної юрисдикції.

Прокурори під час вчинення діянь, пов'язаних із досудовим розслідуванням злочинів, зокрема й при вирішенні питань щодо підслідності у кримінальних провадженнях, не здійснюють публічно-владних управлінських функцій, отже, оскарження таких діянь має відбуватися виключно за правилами, встановленими КПК.

Постанова ВП ВС від 26 червня 2019 року у справі № 810/4310/18 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82998249>

Постанова ВП ВС від 28 серпня 2019 року у справі № 1540/5031/18 (Позов про визнання протиправною бездіяльності місцевої прокуратури в частині **невизначення прокурора**, який здійснюватиме повноваження прокурора у кримінальному провадженні; **невизначення слідчого у кримінальній справі**; зобов'язання ДІ МВС визнати нелегітимними довідки через наявність в них недостовірної інформації) – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/84573767>

Постанова ВП ВС від 27 листопада 2019 року у справі № 826/10364/17 (Позов про визнання протиправною та скасування постанови заступника ГПУ про **доручення здійснення досудового розслідування іншому слідчому** підрозділу в межах одного органу і постанови заступника ГПУ про **визначення групи прокурорів** у зазначеному кримінальному провадженні) – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86401287>

Спiр щодо правомiрностi дiй ГПУ при розглядi скарги на дiї працiвникiв прокуратури, якi здiйснюють досудове розслiдування в кримiнальних провадженнях, у яких скаржник є стороною, пiдлягає розгляду в порядку кримiнального судочинства

05 червня 2018 року ВП ВС розглянула касацiйну скаргу ГПУ на постанову Окружного адмiнiстративного суду мiста Києва вiд 30 листопада 2015 року та ухвалу Київського апеляцiйного адмiнiстративного суду вiд 15 березня 2016 року у справi № 826/13340/15 за позовом ОСОБА_4 до Генерального прокурора України про визнання бездiяльностi протиправною та зобов'язання вчинити дiї, - i прийняла постанову, в якiй зазначила наступне.

Обставини справи

На особистому прийомi у прокурора Днiпропетровської облaсти позивач подав заяву, у якiй зазначив про порушення його прав спiвробiтниками Прокуратури облaсти при розслiдуванні кримiнальних проваджень, у яких позивач є потерпiлим, просив призначити службовi перевiрки щодо бездiяльностi визначених у заявi посадових осiб, порушити дисциплiнарне провадження стосовно спiвробiтника прокуратури, прийняти заходи та вiдновити розумнi строки в досудовому розслiдуванні у згаданих кримiнальних провадженнях, внести вiдомостi до ЄРДР i розпочати досудове розслiдування з обставин, викладених у заявi позивача, а також забезпечити право позивача на участь у проведеннi зазначених перевiрок.

Прокуратурою облaсти позивачевi листом надано вiдповiдь про невстановлення будь-яких порушень прав позивача за викладеними у його зверненнi обставинами.

Позивач звернувся до Генерального прокурора України з листом, у якому порушив питання про бездiяльнiсть прокурора облaсти стосовно розгляду його звернення.

Заяву позивача направлено для розгляду заступнику прокурора Днiпропетровської облaсти.

Суди першої та апеляцiйної iнстанцiй виходили з того, що спiр у цiй справi є публiчно-правовим та належить до юрисдикцiї адмiнiстративних судiв.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикцiї спору

Враховуючи те, що у цiй справi спiр стосується правомiрностi дiй ГПУ при розглядi скарги позивача на дiї працiвникiв Прокуратури, якi здiйснюють досудове розслiдування в кримiнальних провадженнях, у яких позивач є стороною, ВП ВС дiйшла висновку, що компетентним нацiональним судом, до юрисдикцiї якого належить розгляд заявлених вимог, є суд, який спецiалiзується на розглядi кримiнальних справ.

Посилання позивача на те, що вiн звернувся до Генерального прокурора України в порядку Закону України вiд 02 жовтня 1996 року № 393/96-ВР «Про звернення громадян» є безпiдставними, оскiльки зi вiдповiдача в порядку КПК України зi скаргою на дiї працiвникiв Прокуратури Днiпропетровської облaсти в рамках досудового розслiдування в указаних вище кримiнальних провадженнях.

Постанова ВП ВС від 05 червня 2018 року у справі № 826/13340/15 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75296569>

Оскарження дій прокурора щодо підписання та вручення повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення розглядаються в порядку кримінального судочинства

10 квітня 2019 року ВП ВС розглянула касаційну скаргу ОСОБА_3 на ухвалу Запорізького окружного адміністративного суду від 05 лютого 2018 року та постанову Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 25 квітня 2018 року у справі за позовом ОСОБА_3 до заступника Генерального прокурора, за участю третіх осіб, про визнання протиправними дій щодо підписання повідомлення про підозру позивачу у вчиненні кримінального правопорушення та доручення слідчому вручити йому це повідомлення про підозру; зобов'язання заступника Генерального прокурора утриматися від вчинення будь-яких дій у кримінальному провадженні поза межами повноважень, визначених статтею 36 КПК, та без внесення до ЄРДР відомостей про відповідача, як процесуального керівника, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

Прокуратурою області здійснювалось досудове розслідування у кримінальному провадженні <...> від 16 травня 2017 року за підозрою судді ОСОБА_3 у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 375 КК України (постановлення суддею завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови), обвинувальний акт у якому направлено до суду для розгляду по суті.

18 серпня 2017 року заступником Генерального прокурора складено і підписано письмове повідомлення про підозру ОСОБА_3 у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 375 КК України.

Цього ж дня слідчим в особливо важливих справах слідчого відділу прокуратури Запорізької області Сисоєвим М. В. зазначене повідомлення про підозру вручено позивачу.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Предметом у цій справі є визнання протиправними дії заступника Генерального прокурора, вчинених у кримінальному провадженні № 4201708000000273 від 16 травня 2017 року. Позивач вважає, що здійснення процесуальних дій щодо підписання та вручення йому повідомлення про підозру вчинено неуповноваженою на те особою та з порушенням порядку, встановленого КПК України.

Статтями 276 - 279 КПК України визначено порядок повідомлення особі про підозру. Водночас, ст. 280 - 483 КПК України врегульовано порядок здійснення кримінального провадження щодо окремої категорії осіб, зокрема, професійних суддів.

Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 481 КПК України письмове повідомлення про підозру судді здійснюється Генеральним прокурором або його заступником.

Тобто, у спірних правовідносинах позивач є учасником кримінального провадження, а відповідач виконував функції, покладені на нього КПК України, а тому заступник Генерального прокурора не вчиняв управлінських функцій, а здійснював професійні повноваження в межах кримінального провадження.

У Рішенні Конституційного Суду України від 23 травня 2001 року № брп/2001 роз'яснено, що кримінальне судочинство - це врегульований нормами КПК України порядок діяльності органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду (судді) щодо порушення, розслідування, розгляду та вирішення кримінальних справ, а також діяльність інших учасників кримінального процесу - підозрюваних, обвинувачених, підсудних, потерпілих, цивільних позивачів і відповідачів, їх представників та інших осіб з метою захисту своїх конституційних прав, свобод і законних інтересів. Захист прав і свобод людини не може бути надійним без надання їй можливості під час розслідування кримінальної справи оскаржити до суду окремі процесуальні акти, дії чи бездіяльність органів дізнання, попереднього слідства та прокуратури. Але таке оскарження може здійснюватися в порядку, встановленому згаданим вище Кодексом, оскільки діяльність посадових осіб, як і діяльність суду, має свої особливості та не належить до управлінської сфери. Із цього слідує, що органи дізнання, слідства та прокуратури під час здійснення ними досудового розслідування виконують не владні управлінські функції, а владні процесуальні функції. Такі дії не є способом реалізації посадовими особами органів прокуратури та досудового розслідування своїх владних управлінських функцій, а є наслідком виконання ними функцій, обумовлених завданнями кримінального судочинства.

Таким чином, прокурори під час вчинення діянь, пов'язаних із досудовим розслідуванням злочинів, не здійснюють публічно-владних управлінських функцій, а тому оскарження таких діянь має відбуватися виключно за правилами, встановленими КПК України.

Постанова ВП ВС від 10 квітня 2019 року у справі № 808/390/18 – <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81287799>

Спори щодо оскарження особою, яка не є учасником кримінального провадження, дій посадових осіб прокуратури, досудового розслідування, пов'язаних із проведенням обшуку у належному такій особі житловому приміщенні, розглядаються в порядку кримінального судочинства.

Органи досудового розслідування під час перевірки заяви про злочин та її вирішення, а також у ході розслідування кримінальної справи або здійсненні досудового розслідування не виконують владних управлінських функцій

21 листопада 2018 року ВП ВС касаційну скаргу ОСОБА_3 на ухвалу Печерського районного суду міста Києва від 26 лютого 2018 року та постанову Апеляційного суду міста Києва від 11 квітня 2018 року у справі за позовом ОСОБА_3 до ГПУ, старшого слідчого з особливо важливих справ ГПУ ОСОБА_4, старшого

оперуповноваженого Відділу БКОЗ УСБУ у Вінницькій області ОСОБА_5, старшого оперуповноваженого Відділу БКОЗ управління СБУ у Вінницькій області ОСОБА_6, оперуповноваженого 3-го сектору Відділу БКОЗ УСБУ у Вінницькій області ОСОБА_7, начальника 3-го сектору Відділу БКОЗ УСБУ у Вінницькій області ОСОБА_8 про визнання незаконними дій ГПУ **щодо забезпечення слідчому відрядження** для виконання ухвали районного суду у кримінальному провадженні; визнання незаконними дії слідчого та оперативних співробітників **щодо проникнення до житлового приміщення та проведення обшуку**, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

У зв'язку з досудовим розслідуванням у кримінальному провадженні № 42014000000000956 у квартирі позивачки проведено обшук старшим слідчим з особливо важливих справ ГПУ ОСОБА_4 у присутності старшого оперуповноваженого Відділу БКОЗ УСБУ у Вінницькій області ОСОБА_5, старшого оперуповноваженого Відділу БКОЗ УСБУ у Вінницькій області ОСОБА_6, оперуповноваженого 3-го сектору Відділу БКОЗ УСБУ у Вінницькій області ОСОБА_7, начальника 3-го сектору Відділу БКОЗ УСБУ у Вінницькій області ОСОБА_8, за наслідками якого складено протокол обшуку від 06 жовтня 2014 року.

ОСОБА_3 **не є учасником** у вказаному кримінальному провадженні.

Позивач посилалася на неправомірні дії відповідачів, якими порушено, на її думку, недоторканність житла під час проведення обшуку в належній їй квартирі та обґрунтовувала свої позовні вимоги нормами цивільного законодавства. Зокрема, вказувала, що працівники правоохоронних органів, відповідачі у справі, не маючи на те відповідних дозволів, проникли у належну їй на праві власності квартиру та здійснили там обшук.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін судом апеляційної інстанції, провадження у справі закрито на підставі того, що вона не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства. Роз'яснено позивачеві право на звернення: з вимогою про визнання незаконними дій ГПУ щодо забезпечення слідчому відрядження для виконання ухвали слідчого судді в порядку адміністративного судочинства; із запереченнями на ухвали слідчих суддів, постановлених у межах кримінального провадження, – в порядку, передбаченому КПК.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Справа не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства, проте суди попередніх інстанцій неправильно зазначили, що позов належить розглядати в порядку адміністративного судочинства.

Фактично позивач оскаржила як передумови проведення, так і проведення обшуку у належному їй житловому приміщенні.

Оскільки оскаржувані дії вчинялися у межах проведення досудового розслідування та урегульовані нормами КПК, то й оскарження процесуальних актів, дій органів досудового розслідування здійснюється в порядку, встановленому КПК.

ЦК містить положення про право на недоторканність житла, проте захист цього права не передбачається у порядку цивільного чи адміністративного судочинства, якщо таке порушення вчинене діями органу чи службової особи під час проведення досудового розслідування.

Фізична особа, яка вважає, що її право на недоторканність житла порушено іншими особами, має право звернутися до уповноважених органів чи суду у порядку, передбаченому КПК.

Постанова ВП ВС від 21 листопада 2018 року у справі № 757/59807/17-ц – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78215380>

Правомірність обшуку й інших процесуальних дій, проведених у межах кримінального провадження, яке не припинено, підлягає перевірці судом у порядку кримінального судочинства

13 листопада 2019 року ВП ВС розглянула касаційну скаргу ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 та ОСОБА_4 на ухвалу Одеського окружного адміністративного суду від 30 січня 2019 року та постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 14 березня 2019 року у справі № 420/516/19 за їх позовом до слідчого управління фінансових розслідувань Офісу великих платників податків Державної фіскальної служби України про визнання протиправними дій щодо проведення у кримінальному провадженні обшуків у жилих та нежилых приміщеннях, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

Слідчий з ОВС Слідчого управління звернувся до Приморського районного суду м. Одеси з клопотаннями, погодженими з прокурором відділу Генеральної прокуратури України Леськом С. В., який здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, про надання дозволів на проведення обшуків.

Районний суд ухвалами від 17 січня 2019 року клопотання слідчого задовольнив. Суд надав дозвіл на проведення обшуків <...> з метою відшукання і вилучення відповідних документів.

На підставі вказаних ухвал районного суду слідчий провів обшуки за вказаними вище адресами.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Позивачі звернулися до суду з позовом про оскарження дій слідчого, що стосуються досудового розслідування у кримінальному провадженні.

З'ясування законності проведення слідчих дій у кримінальному провадженні, яке не припинено, судом адміністративної юрисдикції може призвести до передчасного вирішення питань, які підлягають розв'язанню судом під час розгляду кримінальної справи по суті. Така ситуація може негативно позначитись на перебігу і результатах кримінального провадження з точки зору виконання його основних завдань. Встановлення правомірності/протиправності процесуальної дії в порядку адміністративного судочинства означатиме констатацію юридичного

факту, який безпосередньо впливає на оцінку доказів, за межами встановленої кримінальним процесуальним законом процедури з порушенням закріпленої у статті 22 КПК України засади змагальності. Адже наведена засада вимагає надання іншим учасникам процесу можливості під час судового розгляду кримінального провадження взяти участь у дослідженні доказів, висловити свої позиції й аргументи щодо їх оцінки, які були б сприйняті судом і одержали відповідь при прийнятті рішення з цих питань.

Правомірність обшуку й інших процесуальних дій, проведених у межах кримінального провадження, яке не припинено, підлягає перевірці судом у порядку кримінального судочинства. Відповідно до пункту 2 частини другої статті 19 КАС України на справи за скаргами на такі процесуальні дії юрисдикція адміністративних судів не поширюється.

Постанова ВП ВС від 13 листопада 2019 року у справі № 420/516/19 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86036734>

Постанова ВП ВС від 23 січня 2019 року у справі № 802/1335/17-а – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79988780>

Постанова ВП ВС від 26 лютого 2020 у справі № 520/1820/19 (ВП ВС: посилання позивачки на те, що вона **не є учасником кримінального провадження**, тому захист порушених прав у порядку КПК України є неможливим, **не можуть бути визнані обґрунтованими**) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88138169>

Постанова ВП ВС від 18 березня 2020 року у справі № 520/1320/19 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88952178>

Постанова ВП ВС від 18 березня 2020 року у справі № 640/20859/18 (**Дії детективів НАБУ під час проведення обшуку в офісі, у якому провадиться адвокатська діяльність, в межах кримінального провадження, порядок вчинення яких унормований положеннями КПК, не можуть розглядатись як владні управлінські функції**) – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88952174>

Вимоги, що випливають з прийнятого у кримінальному провадженні рішення правоохоронного органу про розшук належного позивачу транспортного засобу і внесення такої інформації до відповідної інформаційно-пошукової системи, підлягають розгляду в порядку кримінального судочинства

18 березня 2020 року ВП ВС розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до ГУ НП в Донецькій області, прокуратури Донецької області про скасування розшуку автомобіля та зобов'язання зняти з Інтегрованої інформаційно-пошукової системи ОВС розшук автомобіля, а також здійснити нагляд за виконанням судового рішення, - за касаційною скаргою ОСОБА_1 на ухвалу Приморського районного суду м. Маріуполя Донецької області від 29 березня 2019 року та постанову Донецького апеляційного суду від 08 травня 2019 року, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

Автомобіль марки «Porsche Cayenne», <...>, який з 2015 року належить на праві власності ОСОБА_1, було оголошено у розшук в межах кримінального провадження <...> за ч. 1 ст. 146, ч. 3 ст. 289 КК України.

За одержаними правоохоронними органами відомостями даним автомобілем, що раніше належав ОСОБА_3, незаконно заволоділи невстановлені особи ІНФОРМАЦІЯ_1, тобто до придбання його ОСОБА_1. Таким чином, транспортний засіб може бути предметом кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 289 КК України.

Постановою слідчого від 17 липня 2018 року вказаний автомобіль визнаний речовим доказом у кримінальному провадженні, а ухвалою Апеляційного суду Донецької області в м. Маріуполі від 13 серпня 2018 року на нього накладено арешт. Водночас припиненню розшуку автомобіля і виключенню відповідної інформації з Інтегрованої інформаційно-пошукової системи перешкоджає неможливість його огляду й ідентифікації через ненадання позивачем доступу до транспортного засобу працівникам поліції.

Позивачка реалізувала своє право на оскарження бездіяльності слідчого і прокурора щодо невирішення клопотання її представника про припинення розшуку автомобіля в порядку кримінального судочинства.

Ухвалою слідчого судді Першотравневого районного суду Донецької області від 07 червня 2018 року дану скаргу задоволено і зобов'язано слідчого Мангушського відділу поліції ЦВП ГУ НП в Донецькій області та прокурора у кримінальному провадженні розглянути клопотання та проінформувати заявника про результати розгляду в порядку ст. 220 КПК України.

Як видно з листа Маріупольської місцевої прокуратури від 11 червня 2018 року, на виконання цієї ухвали прокурор - процесуальний керівник у справі, дійшовши висновку про необхідність задоволення клопотання, дав слідчому вказівки виконати зазначені в ньому дії.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Розшук транспортного засобу і внесення відповідних відомостей до Інтегрованої інформаційно-пошукової системи самі по собі не тягнуть правових наслідків у виді обмеження права власності. Натомість розшук передбачає комплекс заходів, спрямованих на встановлення місця знаходження об'єкта, в тому числі можливість зупинки працівниками поліції на підставі п. 4 ч. 1 ст. 31 Закону «Про Національну поліцію» автомобіля, що відповідає ознакам розшукуваного, для його перевірки й ідентифікації.

Отримати доступ до належного особі транспортного засобу й оглянути його органу досудового розслідування необхідно для з'ясування, чи є цей об'єкт предметом кримінального правопорушення - тим автомобілем, який відповідно до заяви про злочин був викрадений у іншої особи. Працівники поліції позбавлені можливості встановити ці обставини, що мають істотне значення для кримінального провадження та належать до предмету доказування, і виконати вимоги статей 25, 38, 170 КПК в інший спосіб.

Власнику майна, яке є об'єктом розшуку в кримінальному провадженні, доступні встановлені КПК можливості оскарження пов'язаних із цим рішень, дій або бездіяльності уповноважених службових осіб органів досудового розслідування до суду кримінальної юрисдикції. Такі скарги підлягають розгляду з дотриманням

гарантій змагальної судової процедури, а в разі доведення їх законності й обґрунтованості суд наділений повноваженнями ухвалити рішення, необхідні для захисту права власності.

Вимоги особи, що впливають з прийнятого у кримінальному провадженні рішення правоохоронного органу про розшук належного їй транспортного засобу і внесення такої інформації до відповідної інформаційно-пошукової системи, підлягають розгляду в порядку кримінального судочинства.

Постанова ВП ВС від 18 березня 2020 року у справі № 266/1617/19 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88952164>

Оскарження дій уповноважених осіб ГУ НП щодо проведення стосовно особи превентивного поліцейського заходу належить здійснювати в межах спеціальних процедур передбачених КПК України

15 квітня 2020 року ВП ВС розглянула касаційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Запорізького окружного адміністративного суду від 14 травня 2019 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 09 липня 2019 року у справі № 280/1402/19 за позовом ОСОБА_1 до ГУ НП в Запорізькій області про визнання дій щодо проведення стосовно нього превентивного поліцейського заходу - застосування технічного приладу, що має функцію відеозапису; визнати протиправною бездіяльність уповноважених осіб відповідача щодо нездійснення належного зберігання відеозапису, отриманого під час здійснення превентивного поліцейського заходу відносно нього; зобов'язати відповідача розмістити на своєму офіційному сайті повідомлення про ухвалене в цій справі судове рішення з публікацією тексту його резолютивної частини не пізніше одного місяця з дня набрання ним законної сили, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

30 вересня 2018 року приблизно о 22 годині посадовими особами ГУ НП за телефонним викликом на лінію 102 здійснено виїзд до будинку АДРЕСА_1, який належить на праві приватної власності юридичній особі приватного права - ТОВ «Верум вілла».

Під час виїзду посадовими особами відповідача здійснено превентивні поліцейські заходи у вигляді опитування позивача та застосовано технічні прилади, що мають функції відеозапису (за допомогою цифрової нагрудної відеокамери Police Body Camera Multi-functional Docking Station Input: 5V-1 A, Output: 5V-1A 32 Gb).

Після здійснення превентивних поліцейських заходів співробітниками Приморського відділення поліції Бердянського відділу поліції Головного управління здійснено обробку відеозапису, який містив персональні дані позивача.

При цьому під час обробки відеозапису відповідачем допущено неналежне зберігання відео з персональними даними позивача, внаслідок чого 05 жовтня 2018 року у соціальній мережі «Фейсбук» у загальному доступі сторонньою особою викладено відео, отримане працівниками поліції під час виконання своїх службових

функцій та здійснення відносно позивача превентивних поліцейських заходів 30 вересня 2018 року за адресою: АДРЕСА_1.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

За своєю правовою природою кримінальне провадження становить єдиний комплекс вчинюваних в установленому КПК України порядку дій, у межах якого органи досудового розслідування й суд здійснюють функцію притягнення особи до кримінальної відповідальності. Зокрема, таке провадження включає встановлені законом процедури одержання доказів, гарантії законності цих процедур, а також право особи в установленій КПК України спосіб оспорювати правомірність відповідних процесуальних дій та/або рішень у контексті реалізації свого права на захист.

Отже, кримінальне судочинство - це врегульований нормами КПК України порядок діяльності, зокрема, слідчих, керівників органу досудового розслідування, прокурорів щодо розслідування, розгляду і вирішення кримінальних справ, а також діяльність інших учасників кримінального процесу з метою захисту своїх конституційних прав, свобод та законних інтересів.

Таким чином, скарги на рішення, дії, чи бездіяльність слідчого або прокурора, які не можуть бути оскаржені в порядку частини першої статті 303 КПК України під час досудового розслідування, можуть бути предметом розгляду під час підготовчого провадження в порядку КПК України.

Позовні вимоги фізичної особи про визнання протиправними дій уповноважених осіб ГУ НП щодо проведення стосовно нього превентивного поліцейського заходу - застосування технічного приладу, що має функцію відеозапису, та визнання протиправною бездіяльності уповноважених осіб відповідача щодо нездійснення належного зберігання отриманого під час указанного превентивного поліцейського заходу відеозапису, носій інформації з яким слідчий визнав речовим доказом і долучив до матеріалів кримінального провадження, фактично стосуються правомірності відеофіксації дій патрульної поліції під час спілкування з позивачем, який визнаний речовим доказом у кримінальному провадженні та долучений до його матеріалів, а також стосуються дій, пов'язаних із розголошенням відомостей досудового розслідування у кримінальному провадженні, оцінка яким має надаватися в межах указанного кримінального провадження.

Тому для вирішення цього спору не можна використати способи захисту, передбачені в адміністративному судочинстві. Для ефективного захисту прав позивача КПК України передбачає спеціальні процедури, які не можна підмінити шляхом звернення з позовом до адміністративного суду.

Постанова ВП ВС від 15 квітня 2020 року у справі № 280/1402/19 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89180567>

Питання, які стосуються застави, застосованої як запобіжний захід у межах кримінального провадження, є кримінально-процесуальними правовідносинами і повинні вирішуватися в порядку кримінального судочинства

13 листопада 2019 року ВП ВС розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до ТУ ДСА в Закарпатській області про зобов'язання повернути грошову заставу у розмірі 42 тис. 630 грн (35 розмірів мінімальної заробітної плати), сплачену нею 12 лютого 2015 року на виконання ухвали суду про обрання запобіжного заходу її чоловіку ОСОБА_2, за касаційною скаргою ОСОБА_1 на ухвалу Закарпатського окружного адміністративного суду від 1 червня 2018 року та постанову Львівського апеляційного адміністративного суду від 17 вересня 2018 року, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

Дружина особи, щодо якої у кримінальному провадженні обрано запобіжний захід у вигляді застави, звернулася до суду з позовом, у якому просила зобов'язати ТУ ДСА в області повернути грошову заставу, сплачену нею на виконання ухвали міськрайонного суду про обрання запобіжного заходу її чоловіку.

На обґрунтування позовних вимог позивачка зазначила, що розгляд кримінальної справи по суті не було завершено, оскільки матеріали кримінального провадження по обвинуваченню її чоловіка у вчиненні злочину знищено внаслідок пожежі в районному суді. Жодного кримінального провадження щодо чоловіка в судах загальної юрисдикції та органах досудового слідства на розгляді не знаходиться, у зв'язку із чим вважає, що є всі підстави для повернення їй застави.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Правовідносини щодо застави в межах кримінального провадження регулюються, зокрема главою 18 «Запобіжні заходи, затримання особи» КПК.

ВП ВС вважає, що питання, які стосуються застави, застосованої як запобіжний захід у межах кримінального провадження, є кримінально-процесуальними правовідносинами і повинні вирішуватися в порядку кримінального судочинства.

Таким чином, з огляду на суб'єктний склад та характер правовідносин у цій справі, наведені в касаційній скарзі доводи ОСОБА_1 про поширення на неї юрисдикції адміністративного суду ВП ВС відхиляє як необґрунтовані, натомість вважає, що суди попередніх інстанцій дійшли правильних висновків про необхідність розгляду питання про повернення застави в порядку кримінального судочинства.

Постанова ВП ВС від 13 листопада 2019 року у справі № 807/295/18 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85776331>

Вимоги про повернення органами досудового розслідування грошових коштів, документів, речей, вилучених речей як речових доказів не стосуються перевірки законності рішень, дій чи бездіяльності таких органів, прийнятих або вчинених ними під час здійснення владних повноважень, що унеможлиблює розгляд цієї справи у порядку адміністративного судочинства. Такі вимоги мають розглядатися за правилами, установленими КПК України для вирішення питань, пов'язаних з виконанням судових рішень

12 вересня 2018 року ВП ВС розглянула справу за позовом ОСОБА_3 до ГУ НП у Чернігівській області про витребування транспортного засобу та його повернення власнику, за касаційною скаргою позивача на ухвалу Новозаводського районного суду м. Чернігова від 4 квітня 2017 року та ухвалу Апеляційного суду Чернігівської області від 25 травня 2017 року, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

20 серпня 2016 року ОСОБА_8, керуючи транспортним засобом, скоїла наїзд на малолітніх дітей - ОСОБА_9 та ОСОБА_10. Внаслідок наїзду ОСОБА_9 отримав тілесні ушкодження, що спричинили смерть.

Право власності на вказаний автомобіль зареєстровано за позивачем на підставі свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу серії НОМЕР_3.

20 серпня 2016 року старший слідчий в ОВС слідчого управління ГУ НП в Чернігівській області виніс постанову у кримінальному провадженні за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною другою статті 286 КК України, згідно з якою вилучений автомобіль та велосипед визнано речовими доказами і долучено до матеріалів кримінального провадження, внесеного до ЄРДР за № 12016270140000268 від 20 серпня 2016 року. Транспортний засіб і велосипед мали зберігатися на території Коропського районного військового комісаріату, Бахмацького відділу поліції ГУ НП в Чернігівській області «до минування потреби».

Позивач звертався до суду зі скаргою на бездіяльність слідчого щодо неповернення тимчасово вилученого майна в порядку, визначеному КПК України. За результатами розгляду вказаної скарги 20 березня 2017 року районний суд відмовив у її задоволенні. Мотивував тим, що автомобіль зберіг на собі сліди вчинення кримінального правопорушення, тоді як остаточне рішення у кримінальному провадженні не прийняте, а тому підстави для задоволення скарги відсутні. Спір у сторін виник з приводу повернення автомобіля позивача, визнаного речовим доказом у кримінальному провадженні.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Згідно з частиною першою статті 100 КПК України речовий доказ, який був наданий стороні кримінального провадження або нею вилучений, повинен бути якнайшвидше повернутий володільцю, крім випадків, передбачених статтями 160-166, 170-174 цього кодексу.

Питання про спеціальну конфіскацію та долю речових доказів і документів, які були надані суду, вирішується судом під час ухвалення судового рішення, яким закінчується кримінальне провадження. Такі докази і документи повинні

зберігатися до набрання рішенням законної сили. У разі закриття кримінального провадження слідчим або прокурором питання про спеціальну конфіскацію та долю речових доказів і документів вирішується ухвалою суду на підставі відповідного клопотання, яке розглядається згідно із статтями 171-174 цього кодексу (частина дев'ята статті 100 КПК України).

Отже, питання щодо повернення речових доказів, вилучених у ході кримінального провадження, має вирішуватися у порядку, визначеному кримінальним процесуальним законом.

За правилами цивільного судочинства КПК України передбачає вирішення спорів про належність речей (грошей, цінностей та іншого майна, зазначених у пункті 1 частини дев'ятої статті 100 КПК України), що підлягають поверненню власнику (законному володільцю), який був встановлений після застосування спеціальної конфіскації та не знав і не міг знати про незаконне використання такого майна (частини десята та одинадцята статті 100 КПК України). Втім, у цій справі виникли інші правовідносини, до яких вказані норми КПК України застосовані бути не можуть.

Постанова ВП ВС від 12 вересня 2018 року у справі № 751/1921/17 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78011451>

Постанова ВП ВС 05 грудня 2018 року у справі № 803/980/17 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78750885>

Вирішення питань правомірності рішень, дій та бездіяльності компетентних органів, учинених на стадії судового провадження

Дотримання права на захист у кримінальному провадженні, у тому числі й забезпечення ефективного захисту та створення умов для вільного вибору захисника, вирішується в межах відповідного кримінального провадження та в порядку, встановленому кримінальним процесуальним законодавством.

Ці юридичні факти не можуть встановлюватись, і їх відповідна правова оцінка не може надаватися при розгляді іншої справи, зокрема в порядку цивільного судочинства

10 квітня 2019 року ВП ВС розглянула касаційну скаргу ОСОБА_3 на ухвалу Мелітопольського міськрайонного суду Запорізької області від 12 лютого 2018 року та постанову Апеляційного суду Запорізької області від 19 квітня 2018 року у справі за заявою ОСОБА_3 про встановлення факту, що має юридичне значення, - та прийняла постанову, в якій зазначено наступне.

Обставини справи

Вироком Апеляційного суду Запорізької області від 25 березня 2004 року позивача засуджено до довічного позбавлення волі.

Цей вирок він оскаржив у касаційному порядку. У касаційній скарзі також просив забезпечити право на належний захист шляхом надання послуг професійного адвоката, однак судом касаційної інстанції двічі було відмовлено, у зв'язку з чим він змушений захищати себе сам. Вважав, що мав право користуватися послугами захисника призначеного йому безкоштовно під час судового розгляду справи.

Позивач звернувся до суду із заявою про встановлення факту, що має юридичне значення, а саме порушення його права на захист під час розгляду кримінальної справи у суді касаційної інстанції.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Забезпечення ефективності захисту та створення умов для вільного вибору захисника є важливою складовою права на захист у кримінальному провадженні, як одного із обов'язкових аспектів більш широкої концепції – справедливого судового розгляду.

Питання дотримання цих складових права на захист у поєднанні із всебічною оцінкою щодо вини або невинуватості підсудного, а також наявністю та встановленням істотних порушень вимог кримінального процесуального законодавства через неучасть захисника у провадженні на різних стадіях можуть призвести до скасування судового рішення, як таких, що перешкодили чи могли перешкодити суду ухвалити законне і обґрунтоване судове рішення.

Ці юридичні факти не можуть встановлюватись та відповідна їм правова оцінка не надається під час розгляду іншої справи та за правилами, в тому числі й цивільного судочинства. Такі питання вирішуються судом у межах відповідного

кримінального провадження та в порядку кримінального процесуального законодавства.

Вимоги про встановлення передбачених підстав для призначення чи відмови в призначенні захисника під час розгляду кримінальної справи вирішуються в межах цієї справи, і такі не можуть розглядатися шляхом встановлення такого факту в іншій справі за правилами будь-якого судочинства, а не лише цивільного.

Вимога про встановлення факту порушення його права на захист під час розгляду кримінальної справи у суді касаційної інстанції стосується вчинення (невчинення) судом передбачених процесуальним законом дій.

Закони України не передбачають можливість розгляду у суді заяв про визнання чи встановлення фактів незаконності дій/бездіяльності іншого суду під час вирішення та розгляду справ, оскільки такі дії/бездіяльність є пов'язаними з розглядом судової справи навіть після його завершення.

Встановлення судом вказаного факту за такою вимогою буде втручанням у здійснення правосуддя іншим судом.

Постанова ВП ВС від 10 квітня 2019 року у справі № 320/948/18 – <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81574014>

Оскарження рішень, дій чи бездіяльності правоохоронних органів, що мали місце поза межами кримінального провадження або в межах кримінального провадження в разі його припинення¹

Спори про визнання протиправними дій посадових осіб Прикордонного загону щодо затримання та обшуку особи поза межами кримінального провадження під час здійснення прикордонного контролю та про стягнення коштів на відшкодування шкоди, завданої протиправними діями посадових осіб, підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства

05 грудня 2018 року ВП ВС розглянула справу за позовом ОСОБА_8 до Білгород-Дністровського прикордонного загону Південного регіонального управління ДПС України - військової частини № 2197, заступника начальника другого відділення інспекторів прикордонної служби відділу прикордонної служби «Кучурган» Білгород-Дністровського прикордонного загону Південного регіонального управління Державної прикордонної служби України - військової частини № 2197 Рудакова О. Є., ДКСУ про визнання протиправними дій щодо затримання та проведення обшуку, зобов'язання відшкодування моральної шкоди, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

08 червня 2017 року під час перетину позивачем державного кордону в пункті пропуску для автомобільного сполучення відділу прикордонної служби «Кучурган» Білгород-Дністровського прикордонного загону працівники прикордонної служби повідомили ОСОБА_8 про спрацювання бази даних Інтерполу щодо автомобіля «BMW X5», державний знак НОМЕР_1, що призвело до затримання позивача та проведення обшуку, про що складено протокол про затримання особи з посиланням на статті 40, 104, 131, 132, 207-211, 213, 582 КПК.

Окружний адміністративний суд, з яким погодився й суд апеляційної інстанції, закрити провадження у цій справі, роз'яснив позивачу право на звернення до загального суду за правилами кримінально-процесуального законодавства України.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Суди попередніх інстанцій виходили з того, що спір виник у зв'язку з виконанням посадовими особами Прикордонного загону **правоохоронної функції відповідно** до КПК, а не з приводу реалізації ними управлінських функцій як суб'єктів владних повноважень. Тому, на думку судів, дії цих посадових осіб щодо затримання та проведення обшуку ОСОБА_8 на підставі протоколу про затримання повинні оскаржуватися в порядку, встановленому КПК.

У силу вимог статті 208 КПК уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках,

¹ Окрім арешту, питання, пов'язані з яким, висвітлено в окремому розділі

передбачених цією статтею. Уповноважена службова особа може здійснити обшук затриманої особи з дотриманням правил, передбачених частиною сьомою статті 223 і статтею 236 цього Кодексу. Про затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, складається протокол.

Посадові особи Прикордонного загону діяли, посилаючись на Інструкцію про порядок дій посадових осіб органів (підрозділів) охорони державного кордону під час затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, без ували слідчого судді або суду та порядок подальшої взаємодії органів (підрозділів) охорони державного кордону з органами досудового розслідування.

ОСОБА_8 посилається на те, що його було затримано та проведено обшук без внесення відповідних відомостей до ЄРДР та поза межами кримінального провадження.

Отже, у цьому випадку посадові особи Державної прикордонної служби України діяли на підставі положень статей 208-213 КПК та Інструкції <...>.

Разом з тим аналіз положень КПК, зокрема глави 26, дає підстави вважати, що цим Кодексом передбачено можливість оскарження лише рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування чи прокурора в межах досудового розслідування у кримінальному провадженні (за виключенням пункту 1 частини першої статті 303 цього Кодексу). Тобто нормами КПК не передбачено порядку оскарження дій уповноважених службових осіб під час проведення ними затримання або обшуку на підставі статей 208-213 цього Кодексу за відсутності кримінального провадження.

Оскільки законодавством не визначено іншого порядку судового захисту прав та законних інтересів особи у цих публічних правовідносинах, то за загальним принципом, визначеним у статтях 4 та 17 КАС, такі справи належить розглядати в порядку адміністративного судочинства.

Постанова ВП ВС від 5 грудня 2018 року у справі № 815/3591/17 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78530239>

У випадках, коли на момент звернення особи зі скаргою на проведені у кримінальному провадженні процесуальні дії, які за правилами КПК не підлягають окремому оскарженню і можуть перевірятися при розгляді судом кримінальної справи по суті, кримінальне провадження припинено на підставі визначеного законом процесуального рішення, розгляд таких скарг за правилами кримінального судочинства стає неможливим.

Виключно в цьому разі позов має розглядатися судом адміністративної юрисдикції

23 січня 2019 року ВП ВС розглянула касаційну скаргу ОСОБА_3 на ухвалу Вінницького окружного адміністративного суду від 29 серпня 2017 року та ухвалу Вінницького апеляційного адміністративного суду від 21 листопада 2017 року у справі за його позовом до слідчого Тростянецького відділення поліції Бершадського відділу поліції ГУ НП у Вінницькій області майора Шамрієнка В.М.,

третя особа – ГУ НП у Вінницькій області, про визнання протиправними дій слідчого щодо проведення обшуку в кримінальному провадженні, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

Слідчий суддя Вінницького міського суду Вінницької області ухвалою від 04 квітня 2017 року задовольнив клопотання слідчого про проведення обшуку в межах кримінального провадження № 12017020000000110 від 22 березня 2017 року за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 263 КК України, й надав дозвіл на проведення обшуку за адресою: АДРЕСА_1, за місцем проживання та реєстрації ОСОБА_3 (свідок у кримінальному провадженні) з метою відшукування та вилучення речей, які заборонені в вільному обігу, - вогнепальної зброї та бойових припасів.

На підставі вищевказаної ухвали 07 квітня 2017 року слідчим Тростянецького відділення Бершадського ВП ГУНП у Вінницькій області Шамрієнком В.М. проведено обшук у житловому будинку за адресою: АДРЕСА_1, смт Тростянець Вінницької області.

Отже, обшук у будинку позивача проведено в рамках досудового розслідування кримінального провадження на підставах і в порядку, передбачених статтями 234, 236 КПК України.

Вважаючи протиправними дії слідчого щодо проведення обшуку 07 квітня 2017 року, ОСОБА_3 звернувся до суду з цим адміністративним позовом.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Обшук є слідчою дією, яка здійснюється уповноваженими службовими особами органів досудового розслідування в межах кримінального провадження. Підстави та порядок санкціонування і проведення такої процесуальної дії, контроль їх дотримання, правові наслідки порушення, а також правила використання результатів обшуку встановлено нормами кримінального процесуального закону в контексті розв'язання питань, які підлягають вирішенню у кримінальному провадженні.

У зазначеній справі правомірність втручання у право ОСОБА_3 на недоторканність житла було перевірено слідчим суддею при наданні слідчому дозволу на обшук у помешканні позивача. Критерій законності обшуку й, відповідно, предмет судової перевірки згідно з частиною п'ятою статті 234 КПК становила наявність достатніх підстав вважати що: було вчинено кримінальне правопорушення; відшукувані речі або документи знаходяться у зазначеному в клопотанні житлі, мають значення для досудового розслідування, а відомості, що в них містяться, можуть бути доказами під час судового розгляду.

Таким чином, у межах процедури санкціонування слідчим суддею обшуку в будинку ОСОБА_3 було реалізовано механізм судового контролю правомірності втручання правоохоронних органів у його право на повагу до свого житла у розумінні статті 8 Конвенції.

Позивач оспорує законність дій слідчого, вчинених у порядку виконання зазначеного рішення слідчого судді.

У результаті обшуку житла ОСОБА_3 вилучалося не особисте майно, а лише предмети, обіг яких обмежено, - 189 бойових набоїв до вогнепальної зброї, які зберігалися всупереч установленому законом порядку і можуть бути предметом кримінального правопорушення. Попри те, що сам ОСОБА_3 не піддається кримінальному переслідуванню, за фактом виявлення й вилучення в його житлі цих предметів було відкрито кримінальне провадження, і дані про його припинення (закриття) відсутні. Результати обшуку помешкання позивача можуть мати доказове значення у кримінальній справі, і в разі дослідження та використання відповідних доказів законність обшуку має перевірятися судом за правилами, передбаченими КПК.

Лише у випадках, коли на момент звернення особи зі скаргою на проведені у кримінальному провадженні процесуальні дії, які за правилами КПК не підлягають окремому оскарженню і можуть перевірятися при розгляді судом кримінальної справи по суті, кримінальне провадження припинено на підставі визначеного законом процесуального рішення, розгляд таких скарг за правилами кримінального судочинства стає неможливим. Виключно в цьому разі, у зв'язку з відсутністю в особи альтернативного способу юридичного захисту, з метою реалізації її права за статтею 13 ЄКПЛ, а також з урахуванням того, що в даній ситуації перевірка правомірності слідчих дій за іншою процедурою не може зашкодити реалізації завдань кримінального провадження, позов має розглядатися судом адміністративної юрисдикції.

Натомість правомірність обшуку й інших процесуальних дій, проведених у межах кримінального провадження, яке не припинено, підлягає перевірці судом у порядку кримінального судочинства. Відповідно до пункту другого частини другої статті 19 КАС України на справи за скаргами на такі процесуальні дії юрисдикція адміністративних судів не поширюється.

Суди першої та апеляційної інстанцій дійшли обґрунтованих висновків про те, що справа не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства. З урахуванням особливостей предмета оскарження та його правових наслідків, рішення суду про закриття провадження в адміністративній справі не є таким, яке би призводило до порушення прав позивача на справедливий судовий розгляд та на ефективний засіб юридичного захисту своїх прав, гарантованих ЄКПЛ.

Постанова ВП ВС від 23 січня 2019 року у справі № 802/1335/17-а – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79988780>

Вирішення питань, пов'язаних із застосуванням законодавства про звернення громадян

Спир про визнання протиправною бездіяльності ГПУ та голови Національної поліції України щодо реального розгляду і законного вирішення скарг на діяльність керівників обласної прокуратури, що стосуються законності дій та рішень прокурорів при здійсненні ними своїх посадових обов'язків загалом, підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства

21 листопада 2018 року ВП ВС розглянула справу за позовом ОСОБА_3 до Генерального прокурора, голови Національної поліції України про визнання дій протиправними, зобов'язання вчинити певні дії щодо реального розгляду і законного вирішення скарг, за касаційною скаргою Генеральної прокуратури України на постанову Львівського окружного адміністративного суду від 13 грудня 2016 року та ухвалу Львівського апеляційного адміністративного суду від 11 квітня 2017 року, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

ОСОБА_3 звертався до Генерального прокурора зі скаргами від 24, 27 травня, 4, 9 та 28 червня 2016 року.

У скаргах позивач порушував питання законності дій та рішень прокурорів Львівської області при здійсненні ними своїх посадових обов'язків загалом, а також під час здійснення повноважень у межах конкретних досудових розслідувань у кримінальних справах, які були розпочаті за заявами позивача. У цих скаргах ОСОБА_3 акцентував увагу на протиправній саме управлінській діяльності органів і працівників прокуратури у Львівській області, які зачіпають права та інтереси позивача.

Скарги позивача від 24, 27 травня, 4, 9 та 28 червня 2016 року Генеральна прокуратура України скерувала для вирішення до Прокуратури Львівської області, з тих підстав, що порушені у скаргах питання належать до компетенції цього органу.

Ухвалюючи рішення про задоволення позову в частині вимог до ГПУ, суди дійшли висновку про те, що скарги ОСОБА_3 за своїм змістом є зверненнями, які підлягають розгляду в порядку, визначеному Законом № 393/96-ВР, оскільки у зверненнях ОСОБА_3 оскаржує саме дії вищих посадових осіб Прокуратури Львівської області, які належать до сфери їх управлінської діяльності.

Відмовляючи в задоволенні позовних вимог до голови Національної поліції України, суди вказали на дотримання цим відповідачем положень статті 40 Конституції України та Закону № 393/96-ВР, оскільки за наслідками розгляду скарг ОСОБА_3 від 13 червня, 29 серпня та 19 вересня 2016 року листами від 22 липня 2016 року № 24/К2664 та від 29 вересня 2016 року № 24/К3862, №24/К41-15 позивачу було надано відповіді по суті порушених ним питань.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Зі змісту позовних вимог та мотивів, з яких виходили суди, задовольняючи ці вимоги, вбачається, що предметом перевірки у цій справі є не оскарження рішення,

дії чи бездіяльності прокуратури у сфері кримінального судочинства, зокрема щодо порушення, розслідування, розгляду і вирішення кримінальних справ, а дії (бездіяльність) відповідача щодо розгляду звернень позивача від 24, 27 травня, 4, 9 та 28 червня 2016 року, тобто відносини, які врегульовано Законом № 393/96-ВР. Процесуальні ж дії прокурорів, регламентовані нормами КПК України, ОСОБА_3 оскаржував та оскаржує за правилами цього Кодексу до суду загальної юрисдикції, підтвердженням чого є наявні у справі копії рішень слідчих суддів.

Оскільки оскаржувані позивачем дії (бездіяльність) відповідача стосуються ненадання Генеральною прокуратурою України відповіді на його звернення, подані цьому органу в порядку Закону № 393/96-ВР, то цей спір стосується захисту прав, свобод чи інтересів у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, тобто є публічно-правовим та підлягає вирішенню в порядку адміністративного судочинства.

Окрім зазначеного, ВП ВС звертає увагу на таке.

Громадянин, який звернувся із заявою чи скаргою до органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, об'єднань громадян, засобів масової інформації, посадових осіб, має право, зокрема, одержати письмову відповідь про результати розгляду заяви чи скарги (стаття 18 Закону № 393/96-ВР).

Як установили суди, скарги на дії вищих посадових осіб Прокуратури Львівської області від 24, 27 травня, 4, 9 та 28 червня 2016 року ОСОБА_3 направив у порядку підлеглості вищому органу, однак Генеральний прокурор не надав позивачу відповіді про результати розгляду скарг, а всупереч вимогам частини четвертої статті 7 Закону № 393/96-ВР направив їх до Прокуратури Львівської області, тобто до органу, дії керівників якого оскаржував позивач.

За таких обставин суди першої та апеляційної інстанцій дійшли обґрунтованих висновків про протиправність діянь відповідача щодо розгляду й вирішення поданих у порядку Закону № 393/96-ВР скарг ОСОБА_3 та необхідність зобов'язання відповідача розглянути ці скарги.

Постанова ВП ВС від 21 листопада 2018 року у справі № 813/3116/16 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78977371>

Спір про визнання протиправною бездіяльності прокуратури щодо ненадання відповіді на заяви стосовно надання інформації про стан досудового розслідування кримінальних проваджень підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства

24 квітня 2019 року ВП ВС розглянула касаційну скаргу ОСОБА_3 на ухвалу Черкаського окружного адміністративного суду від 14 грудня 2017 року та постанову Київського апеляційного адміністративного суду від 06 лютого 2018 року у справі за позовом ОСОБА_3 до прокурора відділу прокуратури Черкаської області Чепурної Т. В. про визнання неправомірною бездіяльності

у частині ненадання обґрунтованої відповіді на заяви, направлені до ГПУ та прокуратури області, на які відповідач надав відповідь без роз'яснення права на оскарження, зобов'язання надати обґрунтовану відповідь, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

У 2017 році ОСОБА_3 звернувся до ГПУ та прокуратури Черкаської області зі скаргами на неправомірні дії працівників правоохоронних органів, невиконання працівниками правоохоронних органів рішення судів щодо оскарження їх дій стосовно розслідування за фактом викрадення демонтованого двигуна з арештованого автомобіля зі складу СВК «Розсішки» за матеріалами № 121-пр/05, № 35/08, № 480/08 кримінального провадження від 24 грудня 2012 року; кримінального провадження від 29 січня 2013 року за матеріалами № 579/II стосовно невиплати орендної плати у сумі 4 800,00 грн; кримінального провадження від 16 липня 2013 року за фактом внесення СВК «Розсішки» неправдивих відомостей про відпрацьований час; кримінальних проваджень від 24 листопада 2012 року, 29 січня 2013 року, 15 березня 2013 року, 21 січня 2014 року, 14 березня 2014 року, 05 вересня 2014 року.

Генеральна прокуратура України в порядку ч. 3 ст. 7 Закону України від 02 жовтня 1996 року № 393/96-ВР «Про звернення громадян» направила звернення ОСОБА_3 до прокуратури Черкаської області.

03 листопада 2017 року прокурор відділу прокуратури Черкаської області Чепурна Т. В. направила позивачу відповідь на його звернення, у якому надала інформацію стосовно стану досудового розслідування вказаних кримінальних проваджень.

За позицією ОСОБА_3, зазначений лист не містить обґрунтованої відповіді на його звернення (скарги), направлені до ГПУ та прокуратури Черкаської області, і в порушення Закону № 393/96-ВР йому не роз'яснено право на оскарження. Ці обставини стали підставою для звернення позивача до суду з цим адміністративним позовом

Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що справа підлягає розгляду в порядку не адміністративного, а кримінального судочинства, оскільки йдеться про неправомірні дії працівників правоохоронних органів, невиконання ними рішень судів щодо оскарження їх дій під час розслідування у кримінальних провадженнях.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Як убачається з адміністративного позову та встановлено судом, обґрунтовуючи свої вимоги, ОСОБА_3 посилається на бездіяльність прокурора відділу прокуратури Черкаської області Чепурної Т. В. щодо неналежного розгляду його звернень, які подані в порядку Закону № 393/96-ВР, а також просить зобов'язати відповідача розглянути ці заяви і надати обґрунтовану відповідь на них.

Спір у цій справі виник з приводу бездіяльності відповідача, як суб'єкта владних повноважень, при здійсненні ним управлінських функцій (ненадання належної відповіді на звернення, які були подані позивачем у порядку, визначеному

Законом «Про звернення громадян»), а тому ця справа підлягає розгляду за правилами адміністративного судочинства.

Постанова ВП ВС від 24 квітня 2019 року у справі № 823/1837/17 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81841921>

Спір про визнання неправомірною бездіяльністю прокурора щодо розгляду заяви засудженої особи про відповідність вироку вимогам законодавства стосується здійснення нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а отже, підлягає розгляду у порядку адміністративного судочинства

15 квітня 2020 року ВП ВС розглянула касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 12 березня 2019 року у справі № 1740/2278/18 за позовом ОСОБА_1 до Рівненської місцевої прокуратури про визнання протиправною бездіяльністю щодо неналежного проведення перевірки за заявою, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

ОСОБА_1, якого вироком Апеляційного суду м. Севастополя від 26 листопада 2001 року засуджено до довічного позбавлення волі, відбуває покарання у Державній установі «Городищенська виправна колонія (№ 96)».

19 липня 2018 року позивач звернувся до Прокуратури із заявою, у якій просив провести перевірку на відповідність нормам законодавства України вироку Апеляційного суду м. Севастополя від 26 листопада 2001 року, оскільки під час ознайомлення з матеріалами особової справи в Державній установі «Городищенська виправна колонія (№ 96)» він установив, що в справі наявна копія вироку, не підписана суддями, які постановили цей вирок. Також у зв'язку з незаконним утриманням у Державній установі «Городищенська виправна колонія (№ 96)», тобто без належно оформленої копії вироку, просив на підставі частини третьої статті 26 Закону № 1697-VII прийняти постанову про його негайне звільнення з місць позбавлення волі.

За наслідками розгляду вказаної заяви відповідач листом від 26 липня 2018 року № 33-170-18 повідомив ОСОБА_1 про відсутність підстав для вжиття заходів прокурорського реагування. Свою відповідь Прокуратура обґрунтувала тим, що в ході перевірки були вивчені матеріали особової справи позивача та з'ясовано, що в ній знаходиться копія вироку Апеляційного суду м. Севастополя від 26 листопада 2001 року, завірена гербовою печаткою суду та підписом одного із суддів, що входив до складу колегії суддів, а також копія ухвали колегії суддів судової палати Верховного Суду України від 05 вересня 2002 року, завірена в аналогічний спосіб. У відповіді також зазначено, що відповідно до статті 339 КПК України 1960 року вирок підписують усі судді чи один суддя, коли справа розглядалась ним одноособово. Статтями 344, 349 КПК України у вказаній редакції було передбачено отримання засудженим лише копії вироку. Крім того, у відповіді

міститься посилання на узагальнення Верховного Суду України від 01 серпня 2004 року «Про якість складання й оформлення судових рішень у кримінальних справах та справах про адміністративні правопорушення», у якому зазначено, що оригінал судового рішення виготовляється в єдиному екземплярі та зберігається у справі. Копію судового рішення потрібно видавати із зазначенням, що це «копія» та що вона звірена з оригіналом, підписана посадовою особою, яка її звіряла і видавала. Підпис посадової особи на копії судового рішення має бути завірений печаткою того суду, який її видав. Прокуратура також зауважила, що згідно з пунктом 4.15.1 Інструкції про роботу відділів (груп, старших інспекторів) установ виконання покарань та слідчих ізоляторів по контролю за виконанням судових рішень, затвердженої наказом Державного департаменту з питань виконання покарань від 11 січня 2008 року № 1, відповідний підрозділ виправної колонії вправі запросити з суду, який постановив рішення, нову копію вироку, якщо гербова печатка, якою його завірено, викликає сумнів. Оскільки копія вироку, яка наявна в особовій справі позивача, повністю відповідає вимогам законодавства та не викликає сумнівів у достовірності, немає підстав для задоволення заяви ОСОБА_1. Одночасно відповідач роз'яснив, що на підставі статті 22 Кримінально-виконавчого кодексу України прокурор відповідно до Закону № 1697-VII здійснює нагляд за додержанням законів в органах і установах виконання покарань при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Позов мотивовано тим, що наявній в особовій справі засудженого вирок, згідно з яким він відбуває покарання, не був підписаний усім складом суду, який постановив цей вирок.

На думку позивача, за наслідками перевірки відповідач мав негайно звільнити його з місця позбавлення волі, оскільки неправильно завірена копія вироку не може бути підставою для відбування ним покарання. Проте відповідач листом повідомив позивача про відсутність підстав для вжиття заходів прокурорського нагляду.

Виключний перелік питань, які вирішуються судом кримінальної юрисдикції під час виконання вироків, визначений частиною першою статті 537 КПК. Проте нормами вказаної статті не передбачено можливості оскарження засудженим до суду кримінальної юрисдикції рішень, дій чи бездіяльності прокурора за результатами здійснення ним нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах. Вимоги в розумінні статті 3 Закону «Про звернення громадян» підпадають під дію цього Закону.

Спір у цій справі про визнання неправомірною бездіяльності прокурора під час здійснення ним нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах підлягає розгляду за правилами адміністративного судочинства.

Спир про визнання неправомірною бездіяльністю керівника райвідділу національної поліції як суб'єкта владних повноважень при здійсненні ним управлінських функцій, а саме щодо ненадання відповіді на окремі питання заяви, що не стосуються вчинення кримінального правопорушення, та зобов'язання надати таку відповідь підлягає розгляду за правилами адміністративного судочинства

27 березня 2019 року ВП ВС розглянула касаційну скаргу ОСОБА_3 на ухвалу Сумського окружного адміністративного суду від 16 квітня 2018 року та постанову Харківського апеляційного адміністративного суду від 07 червня 2018 року у справі № 818/1487/18 за позовом ОСОБА_3 до заступника начальника Лебединського ВП ГУ НП в Сумській області про визнання бездіяльністю неправомірною, зобов'язання вчинити дії, - та прийняла постанову, в якій зазначено наступне.

Обставини справи

Особа звернулась до адміністративного суду з вимогами визнати неправомірною бездіяльність заступника начальника районного ВП ГУНП України в Сумській області, яка виразилась у ненаданні відповіді на питання 2 - 5 його заяви та невиконанні законних вимог, викладених в пунктах 3, 5 цієї заяви; зобов'язати начальника відповідача надати відповідь на питання 2, 4.

У своїй заяві позивач ставив такі вимоги: 1) внести до ЄРДР відомості про кримінальне правопорушення за статтею 191 КК України по факту привласнення і розтрати майна, або за статтею 364 КК України по факту зловживання владою і службовим становищем, вчинене Будильським сільським головою ОСОБА_6 у змові з депутатами; 2) якщо слідчий або інші працівники Лебединського ВП ГУНП в Сумській області писатимуть рапорти чи висновки, в яких стверджуватимуть про відсутність в заяві ознак кримінального правопорушення, детально мотивувати своє рішення: назвати докази і повідомити обставини, на підставі яких працівники поліції дійшли такого висновку; вказати статтю закону, яка надає право слідчому робити такі висновки без проведення слідчих дій в досудовому розслідуванні; назвати докази і зазначити обставини, на підставі яких слідчий дійшов такого висновку та спростував факти, викладені в його заяві; описати процес здійснення слідчим оцінки обґрунтованості заяви з повідомленнями про кримінальне правопорушення; 3) до внесення відомостей в ЄРДР заборонити проводити будь-які інші дії, пов'язані з його зверненням, у тому числі робити перевірки, збирати докази чи опитувати осіб; 4) якщо до внесення зазначених відомостей в ЄРДР буде проведена будь-яка перевірка з цього приводу, - назвати осіб, які ініціювали та виконали цю перевірку, а також вказати закони, якими керувалися ці особи при проведенні перевірки; 5) якщо Лебединське ВП ГУНП в Сумській області все ж таки буде проводити перевірку без внесення відомостей до ЄРДР, - залучити його до цієї перевірки.

Суди попередніх інстанцій дійшли висновку про відмову у відкритті провадження в адміністративній справі. ВП ВС вважала такі висновки помилковими.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Положеннями частини першої статті 1 Закону № 393/96-ВР передбачено право громадян України на звернення до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення.

У статті 3 Закону № 393/96-ВР визначено, що заява (клопотання) - це звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством їх прав та інтересів або повідомлення про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності.

За правилами частин першої, третьої статті 7 названого Закону звернення, оформлені належним чином і подані в установленому порядку, підлягають обов'язковому прийняттю та розгляду.

Якщо питання, порушені в одержаному органом державної влади, місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності, об'єднаннями громадян або посадовими особами зверненні, не входять до їх повноважень, воно в термін не більше п'яти днів пересилається ними за належністю відповідному органу чи посадовій особі, про що повідомляється громадянину, який подав звернення; у разі якщо звернення не містить даних, необхідних для прийняття обґрунтованого рішення органом чи посадовою особою, воно в той же термін повертається громадянину з відповідними роз'ясненнями.

Відповідно до статей 15 та 18 Закону № 393/96-ВР органи державної влади, місцевого самоврядування та їх посадові особи, керівники та посадові особи підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, об'єднань громадян, до повноважень яких належить розгляд заяв (клопотань), зобов'язані об'єктивно і вчасно розглядати їх, перевіряти викладені в них факти, приймати рішення відповідно до чинного законодавства і забезпечувати їх виконання, повідомляти громадян про наслідки розгляду заяв (клопотань). Відповідь за результатами розгляду заяв (клопотань) в обов'язковому порядку дається тим органом, який отримав ці заяви і до компетенції якого входить вирішення порушених у заявах (клопотаннях) питань, за підписом керівника або особи, яка виконує його обов'язки.

Громадянин, який звернувся із заявою чи скаргою до органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, об'єднань громадян, засобів масової інформації, посадових осіб, має право, серед іншого: особисто викласти аргументи особі, що перевіряла заяву чи скаргу, та брати участь у перевірці поданої скарги чи заяви; бути присутнім

при розгляді заяви чи скарги; одержати письмову відповідь про результати розгляду заяви чи скарги.

Згідно зі статтею 19 Закону № 393/96-ВР органи державної влади зобов'язані, зокрема: об'єктивно, всебічно і вчасно перевіряти заяви чи скарги; у разі прийняття рішення про обмеження доступу громадянина до відповідної інформації при розгляді заяви чи скарги скласти про це мотивовану постанову; на прохання громадянина запрошувати його на засідання відповідного органу, що розглядає його заяву чи скаргу; письмово повідомляти громадянина про результати перевірки заяви чи скарги і суть прийнятого рішення; у разі визнання заяви чи скарги необґрунтованою роз'яснити порядок оскарження прийнятого за нею рішення.

У заяві від 28 вересня 2017 року № 460 ОСОБА_3, крім повідомлення про вчинення кримінального правопорушення, просив розглянути питання, зазначені у пунктах 2, 3, 4, 5 заяви (назвати докази і повідомити обставини, на підставі яких працівники поліції дійшли висновку про відсутність ознак кримінального правопорушення; зазначити норми законів, якими працівники поліції керувалися під час проведення перевірки; назвати осіб, які ініціювали й виконали перевірку за його заявою; залучити позивача до цієї перевірки).

Беручи до уваги наведені правові норми у контексті вирішення питання юрисдикційної належності тих вимог, які ставить перед судом позивач, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що вказані вимоги в розумінні статті 3 Закону № 393/96-ВР підпадають під дію цього Закону.

Отже, спір у цій справі в частині позовних вимог про визнання неправомірною бездіяльності відповідача як суб'єкта владних повноважень при здійсненні ним управлінських функцій, а саме щодо ненадання в порядку Закону № 393/96-ВР відповіді на окремі питання (пункти 2, 4) заяви ОСОБА_3 від 28 вересня 2017 року № 460, зобов'язання надати таку відповідь, а також невиконання вимог, вказаних у пунктах 3, 5 цієї заяви, підлягає розгляду за правилами адміністративного судочинства.

Постанова ВП ВС від 07 березня 2019 року у справі 818/1487/18 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81288682>²

Постанова ВП ВС від 20 березня 2019 року у справі № 818/14/18 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81014037>

² Увага: у наступних постановках за результатами розгляду справ того самого заявника з частково аналогічними вимогами ВП ВС дійшла висновку про те, що вимоги про визнання протиправною бездіяльністю начальника відділення поліції щодо ненадання відповіді на звернення стосовно мотивів невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР, **не можуть бути самостійним предметом розгляду ні в загальному, ні в адміністративному суді**; вимоги про заборону відділу поліції проводити будь-які дії, пов'язані зі зверненням особи, у тому числі робити перевірки, збирати докази чи опитувати осіб до внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР, **не можуть бути самостійним предметом розгляду в порядку жодного судочинства**. Цей висновок фактично було змінено у наведених вище постановках ВП ВС без здійснення формального відступу: Постанова ВП ВС від 23 січня 2019 року у справі № 818/1528/18 - <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79958164>
Постанова ВП ВС від 23 січня 2019 року у справі № 818/1567/18 - <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79958060>
Постанова ВП ВС від 30 січня 2019 року у справі № 818/1526/18 - <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79684962>
Постанова ВП ВС від 24 квітня 2019 року у справі № 818/15/18 - <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81841910>
Постанова ВП ВС від 24 квітня 2019 року у справі № 818/19/18 - <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81841934>

Постанова ВП ВС від 27 березня 2019 року у справі № 818/1487/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81288682>

Постанова ВП ВС від 15 травня 2019 року у справі 818/1854/17 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82065675>

Постанова ВП ВС від 30 січня 2020 року у справі 818/2084/17 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87857768>

Адвокатський запит

За правилами адміністративного судочинства підлягають розгляду вимоги про визнати протиправною бездіяльністю щодо належного розгляду ГПУ адвокатських запитів і зобов'язання надати інформацію про наявні досудові розслідування стосовно певної особи.

Інформація щодо переліку кримінальних проваджень, за якими до ЄРДР внесені відомості про вчинення особою кримінальних правопорушень, може бути отримана адвокатом у порядку, визначеному Законом України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Доступ учасників кримінального провадження, зокрема адвоката, до інформації, створеної (одержаної) під час досудового розслідування, забезпечується в порядку, встановленому кримінальним процесуальним законодавством

08 квітня 2020 року ВП ВС розглянула касаційну скаргу ГПУ на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 21 грудня 2018 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 11 березня 2019 року у справі № 826/7244/18 за позовом адвоката Пеліхоса Євгена Миколайовича до ГПУ про визнання протиправною бездіяльності щодо належного розгляду адвокатських запитів про надання йому інформації в інтересах фізичної особи й зобов'язання надати запитувану інформацію, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

Позивач звернувся до управління організаційного забезпечення ЄРДР та інформаційно-аналітичної роботи ГПУ з адвокатським запитом від 12 березня 2018 року № 1203/1, у якому просив надати відомості про те, чи провадиться ГПУ (структурними підрозділами, територіальними органами прокуратури) досудове розслідування у кримінальних провадженнях, за якими до ЄРДР внесені відомості про вчинення ОСОБА_2, ІНФОРМАЦІЯ_1, кримінальних правопорушень, та кримінальних провадженнях, у яких учасником (стороною) є ОСОБА_2, а якщо провадиться, то повідомити: повний перелік кримінальних проваджень та коли саме, за яким номером, щодо яких обставин та за якою кваліфікацією внесені відповідні відомості до ЄРДР; яким саме учасником (стороною) та яких саме кримінальних проваджень є ОСОБА_2, їх номер (номери); чи здійснювалося стосовно ОСОБА_2 повідомлення про підозру у вчиненні кримінальних правопорушень і якщо здійснювалося, то коли, у яких кримінальних провадженнях та за якими статтями КК України.

ГПУ листом від 21 березня 2018 року № 14/2/1-34275-15 надала відповідь на вищевказаний адвокатський запит, у якій, посилаючись на абзац четвертий частини першої статті 24 Закону № 5076-VI, зазначила, що при виникненні необхідності в отриманні інформації чи документів у зв'язку з наданням правової допомоги сторонам чи учасникам кримінального провадження позивач має право звернутися у межах та спосіб, передбачених КПК України.

03 квітня 2018 року Пеліхос Є. М. повторно звернувся до відповідача з адвокатським запитом від 02 квітня 2018 року № 0204/1, у якому просив надати таку ж інформацію, як і в попередньо вказаному запиті.

ГПУ листом від 06 квітня 2018 року № 14/2/1-30385-14 надала відповідь на адвокатський запит позивача від 02 квітня 2018 року № 0204/1, аналогічну за змістом попередній відповіді.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Розглядаючи запит адвоката про надання інформації про те, чи провадиться ГПУ досудове розслідування у кримінальних провадженнях, за якими до ЄРДР внесені відомості про вчинення ОСОБА_2 кримінальних правопорушень, та кримінальних провадженнях, у яких учасником (стороною) є ОСОБА_2, ГПУ виступає представником влади, здійснює свої визначені законом повноваження і в порядку їх реалізації вирішує питання, що впливають на права та обов'язки суб'єкта звернення.

Пов'язані з розглядом відповідного запиту дії або бездіяльність ГПУ впливають зі здійснення публічно-владної управлінської функції. При цьому чинним законодавством не встановлено винятків, які б давали підстави для протилежного висновку щодо правової природи зазначених дій або бездіяльності, а тому спори за скаргами на них є публічно-правовими.

ГПУ не надала позивачу запитуваної ним інформації. При цьому з наданих відповідей не вбачається, що ГПУ стосовно ОСОБА_2 провадиться досудове розслідування у кримінальних провадженнях, за якими до ЄРДР внесені відомості про вчинення ОСОБА_2 кримінальних правопорушень.

ВП ВС вважає необґрунтованим посилання відповідача як на підставу для відмови в наданні позивачу запитуваної ним інформації на абзац четвертий частини першої статті 24 Закону № 5076-VI без зазначення про те, що ГПУ стосовно ОСОБА_2 провадиться досудове розслідування у кримінальних провадженнях, за якими до ЄРДР внесені відомості про вчинення ОСОБА_2 кримінальних правопорушень.

ГПУ необґрунтовано відмовила позивачу в наданні запитуваної ним в адвокатських запитах інформації, а саме щодо переліку кримінальних проваджень, за якими до ЄРДР внесені відомості про вчинення ОСОБА_2 кримінальних правопорушень, а також стосовно дат, номерів, обставин та кваліфікації внесених відомостей до ЄРДР.

Інша частина запитуваної інформації, яку просив надати позивач, є наслідком проведення досудового розслідування у конкретному кримінальному провадженні та містить таємницю досудового розслідування, отримати яку позивач як адвокат може виключно в порядку, визначеному КПК.

Постанова ВП ВС від 08 квітня 2020 року у справі № 826/7244/18 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89180564>

Надання інформації на адвокатський запит, що стосується перевірки правомірності дій та бездіяльності посадових і службових осіб прокуратури, допущених у рамках надання міжнародної правової допомоги в кримінальних справах, має здійснюватися в порядку, встановленому КПК

29 квітня 2020 року ВП ВС розглянула касаційну скаргу Офісу Генерального прокурора на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 21 січня 2019 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 20 травня 2019 року у справі № 826/2106/17 за позовом ОСОБА_1 до Офісу Генерального прокурора про визнання протиправною відмову ГПУ надати інформацію та копії документів на підставі адвокатського запиту за підписом адвоката в інтересах позивача; зобов'язання надати адвокату копії документів, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

19 січня 2016 року слідчий СВ УСБУ в Одеській області на підставі ухвали слідчого судді провів обшук в квартирі номер АДРЕСА_2 й вилучив звіт майно ОСОБА_1. Обшук в квартирі ОСОБА_1 службові особи СВ УСБУ в Одеській області проводили на виконання запиту про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні під час досудового розслідування. Кримінальне провадження здійснюється в країні, яка надіслала запит про міжнародну правову допомогу в кримінальному провадженні, у справах за фактами комп'ютерного шахрайства. В Україні обшук провадився на прохання компетентних органів США, які в рамках надання міжнародної правової допомоги на виконання умов Договору між Україною та США про взаємну правову допомогу у кримінальних справах допомоги, підписаного 22 липня 1998 року та ратифікованого Україною 10 лютого 2000 року, звернулися із запитом до ГПУ як центрального органу України, який розглядає відповідні запити іноземних компетентних органів про міжнародну правову допомогу в кримінальному провадженні під час досудового розслідування

Отримані під час обшуку речі були надіслані стороні, що запитувала про них. Надсилання результатів обшуку оформлялись та супроводжувалися відповідними листами.

Адвокат Кравченко А. В. для отримання інформації, необхідної для забезпечення належного здійснення захисту прав та законних інтересів ОСОБА_1, звернувся із адвокатським запитом, у якому просив надати відомості та копії документів щодо процесуального статусу та місцезнаходження майна, належного ОСОБА_1 та вилученого в нього 19 січня 2015 року слідчим СВ УСБУ в Одеській області під час проведення обшуку, а також інші документи, перелік яких наведений у прохальній частині позовної заяви.

ГПУ листом від 29 грудня 2016 року № 14/3-31676-09 відмовила у наданні запитуваної інформації та копії документів, зазначивши про те, що на підставі Договору про правову допомогу від 1998 року впродовж 2009-2015 років до ГПУ надійшла низка запитів Департаменту юстиції США про надання правової допомоги у кримінальних справах за фактами комп'ютерного шахрайства. Департамент США

на підставі частини п'ятої статті 5 цього Договору зробив застереження, яке запитувана сторона зобов'язана забезпечити, щодо конфіденційності запитів про міжнародну правову допомогу та таємності даних американського кримінального розслідування.

<...> ГПУ запевнила, що в разі надходження до України зазначених предметів вони невідкладно будуть повернуті власнику. Послалася прокуратура й на те, що надання копій документів, що стосуються виконання міжнародних доручень, суперечитиме частині першій статті 222 КПК України (недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування) та чинному для України міжнародному договору у сфері правової допомоги.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

ВП ВС вважає, що подання адвокатом адвокатського запиту до органу державної влади про надання певної інформації на підставі положень Закону № 5076-VI не робить і не надає такому зверненню форми та якості критерію, що сам по собі визначає форму судочинства, оскільки професійні права адвоката й вибір видів та способів здійснення адвокатської діяльності корелюються умовами природи спірних правовідносин, у яких адвокат у відповідній формі та порядку надає послуги клієнту. <...> Повноваження адвоката мають здійснюватися з урахуванням положень процесуальних норм права, які регулюють порядок звернення за захистом від стверджуваного порушення права і відповідно професійні права адвоката, як представника (захисника, репрезентанта) клієнта.

Прокурори в межах реалізації повноважень із надання міжнародної правової допомоги у кримінальному провадженні, яка відбувається через виконання процесуальної дії у зв'язку з вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, не створюють інформації, доступ до якої гарантується положеннями Закону України від 03 жовтня 1992 року № 2657-XII «Про інформацію» й у цій частині не здійснюють публічно-владних управлінських функцій.

Оскільки спір у цій справі виник у зв'язку з протиправними, на переконання позивача, діями та бездіяльністю посадових та службових осіб органів прокуратури, вчинених або не вчинених останніми в рамках надання правової допомоги у кримінальних справах, перевірка правомірності таких діянь з огляду на положення пункту 2 частини другої статті 19 КАС України знаходиться поза межами юрисдикції адміністративного суду; їх оскарження має здійснюватися у порядку встановленому КПК.

Постанова ВП ВС від 29 квітня 2020 року у справі № 826/2106/17 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90021608>

Вирішення питань щодо арешту майна, накладеного в порядку кримінального провадження, а також пов'язаних питань

Цивільна юрисдикція

Якщо арешт накладений на майно особи, щодо якої за КПК України 1960 року була порушена кримінальна справа, але надалі постанову про порушення кримінальної справи за тим же процесуальним законом суд скасував, не вирішивши питання про зняття зазначеного арешту, спір про звільнення цього майна з-під арешту слід розглядати за правилами цивільного судочинства

12 червня 2019 року ВП ВС касаційну скаргу представника ОСОБА_1 - ОСОБА_2 на ухвалу Херсонського міського суду Херсонської області від 22 листопада 2018 року та постанову Херсонського апеляційного суду від 17 січня 2019 року у справі за позовом ОСОБА_1 до УСБУ в Херсонській області, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, - Відділ державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень Херсонської міської ради, про звільнення майна з-під арешту, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

ОСОБА_1 є власником квартири АДРЕСА_1.

23 лютого 2009 року постановою слідчого УСБУ в Херсонській області було порушено кримінальну справу щодо ОСОБА_1 за ознаками злочину, передбаченого частиною п'ятою статті 191 КК України. Винесеною в межах цієї справи постановою слідчого від 26 лютого 2009 року накладено арешт на вищезазначену квартиру.

В подальшому постанову про порушення кримінальної справи від 23 лютого 2009 року було скасовано, однак питання про зняття арешту з майна позивача ні судом, ні органом досудового розслідування вирішено не було.

Ухвалою слідчого судді Херсонського міського суду Херсонської області від 18 жовтня 2017 року в задоволенні клопотання ОСОБА_1 про скасування арешту майна було відмовлено. Ухвалою апеляційного суду Херсонської області від 24 жовтня 2017 року відмовлено у відкритті апеляційного провадження у справі за апеляційною скаргою ОСОБА_1 на ухвалу слідчого судді від 18 жовтня 2017 року.

Ухвалою слідчого судді Херсонського міського суду Херсонської області від 03 листопада 2017 року заяву ОСОБА_1 про скасування арешту на майно повернуто заявнику. Ухвалою апеляційного суду Херсонської області від 20 листопада 2017 року відмовлено у відкритті апеляційного провадження у справі за апеляційною скаргою ОСОБА_1 на ухвалу слідчого судді від 03 листопада 2017 року.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Кримінальні процесуальні правовідносини виникають, змінюються та припиняються на підставі норм кримінального процесуального права. Скасування постанови про порушення кримінальної справи, винесеної за процедурою КПК України 1960 року, було юридичним фактом, який припиняв кримінальні процесуальні відносини. Після цього арешт майна, застосований у кримінальній

справі як засіб забезпечення виконання завдань кримінального судочинства, втрачав відповідну концептуальну властивість.

Після припинення кримінальної справи арешт майна стає публічним обтяженням права власності, підстави для подальшого існування якого відпали. При цьому втрачається можливість застосування специфічного порядку скасування такого обтяження, зумовленого кримінальними процесуальними відносинами. Арешт майна у такому разі з заходу забезпечення кримінального провадження перетворюється на неправомірне обмеження права особи користуватися належним їй майном.

Водночас вимоги про звільнення майна з-під арешту, що ґрунтуються на праві власності на нього, виступають способом захисту зазначеного права (різновидом негаторного позову) і виникають з цивільних правовідносин, відповідно до частини першої статті 19 ЦПК України (в редакції від 03 жовтня 2017 року) можуть бути вирішені судом цивільної юрисдикції. З урахуванням наведеного вище, вирішення цих вимог за правилами кримінального судочинства законом не передбачено.

Судом кримінальної юрисдикції повинні розглядатися скарги на законність і обґрунтованість арешту майна, розв'язання яких потребує перевірки наявності підстав і дотримання процедури, встановлених кримінальним процесуальним законом, тобто вирішення по суті питань, які безпосередньо стосуються порядку здійснення кримінального провадження.

Постанова ВП ВС від 12 червня 2019 року у справі № 766/21865/17 – <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82637238>

Постанова ВП ВС від 08 листопада 2019 року у справі № 450/1411/16 (Арешт на спірну земельну ділянку було накладено органом досудового слідства під час процесу досудового слідства у кримінальній справі **на підставі положень КПК України 1960 року**. Ні іпотекодержатель, який просить звільнити майно з-під арешту, ні іпотекодавець **не є сторонами кримінального провадження**. Отже, суд апеляційної інстанції дійшов правильного висновку про розгляд зазначеної справи у порядку **цивільного судочинства**) – <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85743694>

Постанова ВП ВС від 08 листопада 2019 року у справі № 643/3614/17 (Питання про звільнення майна з-під арешту вирішується в порядку, визначеному ЦПК, якщо такий арешт оспорюють не особи, притягнуті до відповідальності (**за КПК 1960 року**)) – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85743705>

Спори, пов'язані з належністю майна, на яке накладено арешт під час досудового слідства на підставі положень КПК України 1960 року, розглядаються в порядку цивільного судочинства у позовному провадженні, якщо однією зі сторін відповідного спору є фізична особа

24 квітня 2019 року ВП ВС розглянула касаційні скарги ГПУ та ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 на рішення Франківського районного суду м. Львова від 19 червня 2014 року та рішення Апеляційного суду Львівської області від 16 грудня 2016 року у цивільній справі за їх позовом до Державної податкової

інспекції у Франківському районі м. Львова, ГПУ, ОСОБА_4 про зняття арешту з майна, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

Арешт на будинок, земельну ділянку та на інші речі, які знаходилися в будинку, накладено слідчим у 2011 році під час досудового слідства у кримінальній справі щодо обвинувачення ОСОБА_4, а з позовом про зняття арешту з майна звернулися ОСОБА_1, ОСОБА_2 та ОСОБА_3, які не є сторонами кримінального провадження.

Позивачі вважали, що зазначений будинок належить одній з них на праві особистої приватної власності.

Вироком міськрайонного суду у 2015 році особу, до якої пред'явлено позов, засуджено до покарання у виді позбавлення волі з конфіскацією всього належного їй майна.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Порядок скасування арешту майна, що накладений в межах кримінального провадження, встановлено статтею 174 КПК. Відтак вимога про скасування арешту підлягає розгляду за правилами кримінального судочинства.

Проте, арешт накладено слідчим під час досудового слідства у кримінальній справі на підставі положень КПК 1960 року, який не передбачав права осіб, які не є учасниками кримінального провадження, ініціювати питання про скасування арешту майна.

Спори про право цивільне, пов'язані з належністю майна, на яке накладено арешт, розглядаються в порядку цивільного судочинства у позовному провадженні, якщо однією зі сторін відповідного спору є фізична особа, крім випадків, коли розгляд таких справ відбувається за правилами іншого судочинства.

ВП ВС погодилася з висновком суду апеляційної інстанції про розгляд зазначеної справи в порядку цивільного судочинства.

ОСОБА_1 у 1999 році придбала дві квартири <...> та оформила на своє ім'я правовстановлюючі документи на житловий будинок.

На підставі розпорядження голови Франківської районної адміністрації Львівської міської ради № 845 від 23 червня 2004 року загальна площа житлового будинку після його реконструкції збільшилася до 372 кв. м.

Суд апеляційної інстанції надав оцінку твердженням ОСОБА_1 про те, що квартири АДРЕСА_1 було придбано та їх реконструкцію було вчинено лише за її особисті кошти та кошти її матері, але вказаних обставин за допомогою належних та допустимих доказів позивачкою не підтверджено.

Оскільки спірний житловий будинок ОСОБА_1 та ОСОБА_4 набули за час перебування в шлюбі, то з урахуванням положень статті 60 СК України, за якою майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності, суд апеляційної інстанції дійшов висновку про те, що спірний житловий будинок є спільною сумісною власністю подружжя.

<...> У частині вимог щодо спірної земельної ділянки суд встановив, що земельна ділянка площею 0,1000 га для обслуговування житлового будинку на АДРЕСА_1 безоплатно набула ОСОБА_1 у власність за час шлюбу внаслідок

приватизації нею земельної ділянки, що перебувала у її користуванні, а цільове призначення ділянки - обслуговування житлового будинку. <...> Суд апеляційної інстанції дійшов висновку про задоволення позовних вимог у частині звільнення з-під арешту 1/2 частини спірної земельної ділянки.

Щодо іншого майна, зазначеного в протоколі накладення арешту на майно, суд апеляційної інстанції, врахувавши положення частини другої статті 57 СК України, відповідно до якої особистою приватною власністю дружини та чоловіка є речі індивідуального користування, в тому числі коштовності, навіть тоді, коли вони були придбані за рахунок спільних коштів, врахувавши також обставини щодо придбання частини ювелірних виробів позивачами самостійно за їх власні кошти та щодо частини подарованих виробів, визнав ювелірні вироби їх особистою приватною власністю, а тому такі коштовності також підлягають звільненню з-під арешту.

Постанова ВП ВС від 24 квітня 2019 року у справі № 2-3392/11 – <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81691819>

Кримінальна юрисдикція

Усі питання щодо арешту майна, накладеного як засіб забезпечення кримінального провадження (накладення, зміна, скасування), повинні вирішуватися судом, що розглядає кримінальну справу

30 травня 2018 року ВП ВС розглянула справу за позовом ПАТ «Піреус банк МКБ» до Прокуратури Львівської області, за участю третьої особи - ліквідатор ВАТ «Львівська макаронна фабрика», про зобов'язання подати реєстратору ДРОРМ заяву про припинення арешту рухомого майна, за касаційною скаргою Банку на ухвали Львівського окружного адміністративного суду від 14 квітня 2016 року та Львівського апеляційного адміністративного суду від 19 травня 2016 року, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

2016 року Банк подав до адміністративного суду позов до Прокуратури про зобов'язання вчинити дії, а саме зобов'язати її подати реєстратору ДРОРМ заяву про припинення арешту рухомого майна Фабрики, яку в 2012 році рішенням господарського суду визнано банкрутом, введено ліквідаційну процедуру та скасовано арешти й заборони, накладені на майно Фабрики.

У 2016 року Банк, який є кредитором Фабрики, дізнався від Ліквідатора про те, що в 2014 році нотаріальна контора на підставі постанови Прокуратури зареєструвала арешт на рухоме майно Фабрики. Арешт накладено Прокуратурою в рамках кримінальної справи.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Арешт на майно Фабрики, обов'язок припинення якого Прокуратурою Банк визначив як предмет позову в адміністративній справі, накладено постановою

прокурора Львівської області від 2 вересня 2014 року в ході розгляду матеріалів кримінальної справи № 181-0221 про обвинувачення посадових осіб Фабрики.

Арешт майна є інститутом кримінального процесуального права та має спеціальну мету - забезпечення кримінального провадження.

Всі питання щодо арешту майна, накладеного як засіб забезпечення кримінального провадження (накладення, зміна, скасування), повинні вирішуватися судом, що розглядає кримінальну справу.

Прокурор під час вирішення питань, пов'язаних з арештом майна, застосованого ним як засіб забезпечення кримінального провадження, не здійснює публічно-владних управлінських функцій.

Відтак юрисдикція адміністративного суду не поширюється на позов Банку до Прокуратури.

Постанова ВП ВС від 30 травня 2018 року у справі № 813/1047/16 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74551651>

Якщо арешт накладений під час досудового розслідування на майно особи, яка не є учасником кримінального провадження, розпочатого в період дії КПК України 1960 року і такого, що триває, а кримінальне провадження не передане до суду на час набрання чинності КПК України 2012 року, то вирішення питання щодо зняття такого арешту й оскарження відповідних дій або бездіяльності слідчого в кримінальному провадженні здійснюються за правилами КПК України 2012 року

15 травня 2018 року ВП ВС розглянула справу за позовом ПАТ «Державний ощадний банк України» в особі філії - Запорізького обласного управління АТ «Ощадбанк» до ОСОБА_3, ГУ ДФС у Запорізькій області, за участю третіх осіб без самостійних вимог, про звільнення майна з під-арешту, за касаційною скаргою ГУ ДФС у Запорізькій області на рішення Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя від 1 квітня 2016 року та ухвалу Апеляційного суду Запорізької області від 18 травня 2016 року, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

Для забезпечення належного виконання зобов'язань за кредитним договором його сторони уклали договір застави майна від 18 січня 2008 року, відповідно до якого позичальник передав у заставу позивачеві автомобіль.

16 січня 2012 року слідчий, керуючись КПК України 1960 року в редакції, яка діяла на час вчинення процесуальної дії, виніс постанову про накладення арешту на рухоме та нерухоме майно обвинуваченого ОСОБА_3, зокрема і на автомобіль.

Позивач у порядку примусового стягнення заборгованості за кредитним договором просив зняти накладений слідчим арешт із автомобіля та виключити з відповідного державного реєстру запис про накладення заборони відчуження на вказаний об'єкт рухомого майна.

Суди попередніх інстанцій розглянули і задовольнили вимоги в порядку цивільного судочинства.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Відповідно до пункту 9 Розділу XI «Перехідних положень» КПК 2012 року арешт майна, застосований під час дізнання та досудового слідства до дня набрання чинності цим кодексом, продовжує свою дію до моменту його зміни, скасування чи припинення у порядку, що діяв до набрання чинності цим кодексом.

Ухвалюючи оскаржені рішення, суди першої й апеляційної інстанцій дійшли неправильного висновку про можливість розгляду позовних вимог про зняття арешту з автомобіля з порушенням вимог КПК 1960 року, тобто всупереч процесуальному порядку, в якому його було накладено.

Справа має розглядатися за правилами кримінального судочинства.

Постанова ВП ВС від 15 травня 2018 року у справі № 335/12096/15-ц <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75004228> з урахуванням ухвали про виправлення опіски від 03 липня 2018 року – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75068853>

Постанова ВП ВС від 17 жовтня 2018 року у справі № 461/233/17 – <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/77361936>

Постанова ВП ВС від 07 листопада 2018 року у справі № 296/8586/16-ц – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77870799>

Постанова ВП ВС від 23 травня 2018 року у справі № 569/4374/16-ц (ВП ВС: Якщо арешт накладений на майно особи під час досудового розслідування за правилами КПК 1960 року, ця особа була засуджена і вирок не виконаний, однак до її засудження інша особа на підставі судового рішення стала власником спірного майна, то вирішення питання щодо зняття такого арешту здійснюється за правилами кримінального судочинства) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74506057>

Постанова ВП ВС від 21 листопада 2018 року у справі № 461/1054/17-ц (ВП ВС: Арешт на майно, накладений за правилами кримінального судочинства підлягає скасуванню за правилами того виду ж судочинства. Але оскільки нормами КПК України 1960 року не було визначено порядку скасування арешту майна за ініціативою осіб які, не були учасниками кримінального провадження, але є власниками або володільцями арештованого майна, при вирішенні зазначеного питання підлягають застосуванню норми КПК України 2012 року) – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78112047>

У разі, якщо арешт накладений за КПК України 2012 року на майно особи, яка не є учасником кримінального провадження, яке триває, то вирішення питання щодо зняття такого арешту й оскарження відповідних дій або бездіяльності слідчого в кримінальному здійснюються за правилами КПК України 2012 року

27 березня 2019 року ВП ВС касаційну скаргу ОСОБА_3 на ухвалу Індустріального районного суду міста Дніпропетровська від 02 квітня 2018 року та постанову Апеляційного суду Дніпропетровської області від 10 липня 2018 року у справі за позовом ОСОБА_3 до Бабенка А.О. як слідчого СВ Індустріального ВП Дніпропетровського ВП ГУ НП в Дніпропетровській області про витребування майна, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

29 вересня 2015 року на підставі ухвали Індустріального районного суду міста Дніпропетровська від 17 вересня 2015 року слідчим Бабенком А. О. проведені

слідчі дії, за результатами яких вилучено та накладено арешт на майно, яке не знаходилося в переліку ухвали суду та не належало особам, відносно яких відкрито кримінальне провадження № 120105040660000907.

ОСОБА_3 є власником квартири на підставі договору купівлі-продажу. Позивачу стало відомо, що ухвалою районного суду задоволено клопотання прокурора про арешт майна в рамках кримінального провадження. Позивач не є учасником кримінального провадження.

За позицією позивача відповідачем порушено її право власності, за захистом якого з посиланням на статтю 41 Конституції України вона звернулася до суду в порядку цивільного судочинства.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Згідно з частиною першою статті 174 КПК України підозрюваний, обвинувачений, їх захисник, законний представник, інший власник або володілець майна, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, які не були присутні при розгляді питання про арешт майна, мають право заявити клопотання про скасування арешту майна повністю або частково. Таке клопотання під час досудового розслідування розглядається слідчим суддею, а під час судового провадження – судом.

Арешт майна також може бути скасовано повністю чи частково ухвалою слідчого судді під час досудового розслідування чи суду під час судового провадження за клопотанням підозрюваного, обвинуваченого, їх захисника чи законного представника, іншого власника або володільця майна, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, якщо вони доведуть, що в подальшому застосуванні цього заходу відпала потреба або арешт накладено необґрунтовано.

Тобто чинним кримінальним процесуальним законом передбачено способи захисту прав власника або володільця майна, який не є учасником кримінального провадження. Разом з тим, чинним цивільно-процесуальним законом не передбачена можливість такого захисту в порядку цивільного судочинства.

Постанова ВП ВС від 27 березня 2019 року у справі № 202/1452/18 (вказана, а також зазначені нижче аналогічні справи не стосувалися ситуації, коли кримінальне провадження було закрито на момент звернення до суду з вимогою про звільнення майна з-під арешту – <http://reestr.court.gov.ua/Review/81139238>

Постанова ВП ВС від 11 вересня 2019 року у справі № 504/1306/15-ц (з позовом про стягнення заборгованості за кредитним договором, звернення стягнення на предмет іпотеки, **скасування арешту майна та заборони його відчуження звернувся іпотекодержатель**; ВП ВС: в разі якщо арешт на майно накладено в порядку, передбаченому КПК України 2012 року, особа, яка вважає, що такими діями порушено її право власності, навіть за умови, що вона не є учасником кримінального провадження, має право оскаржити такі дії та звернутися до суду про скасування арешту лише в порядку кримінального судочинства) – <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81139238>

Постанова ВП ВС від 24 квітня 2018 року у справі № 202/5044/17 (позивач, який **не був учасником кримінального провадження**, просив зняти арешт з квартири, накладений у порядку, визначеному КПК України 2012 року; ВП ВС погодилася з висновками судів першої й апеляційної інстанцій, які,

встановивши, що спірне майно визнано речовими доказами в кримінальному провадженні, вказали, що клопотання власника майна має розглядати слідчий суддя за місцем досудового розслідування в кримінальному провадженні або суд під час судового розгляду) – <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73657865>

Постанова ВП ВС від 28 листопада 2018 року у справі № 636/959/16-ц (позов іпотекодержателя про звільнення майна з-під арешту, накладеного в кримінальному провадженні ухвалою слідчого судді за правилами КПК України 2012 року; ВП ВС висувала, що питання про скасування вказаного арешту треба розглядати за правилами кримінального судочинства в порядку, визначеному вказаним Кодексом) – <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78376890>.

Постанова ВП ВС від 12 грудня 2018 року у справі № 640/17552/16-ц (іпотекодержатель просив звільнити іпотечне майно з-під арешту, накладеного, зокрема, на підставі ухвали слідчого судді в межах кримінального провадження в порядку, визначеному КПК України 2012 року) – <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78680717>

Спори про звільнення майна з-під арешту, накладеного за правилами КПК України 1960 року та незнятого за цим Кодексом після скасування судом постанови про порушення кримінальної справи, слід розглядати за правилами цивільного судочинства.

Питання про скасування арешту майна, накладеного за правилами КПК України 2012 року та не скасованого після закриття слідчим кримінального провадження, за клопотанням власника або іншого володільця відповідного майна вирішує слідчий суддя в порядку, передбаченому статтею 174 КПК України 2012 року

30 червня 2020 року ВП ВС розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до ГУНП в Чернівецькій області про зняття арешту з майна за касаційною скаргою позивача, якого представляє ОСОБА_2, на ухвалу Шевченківського районного суду міста Чернівці від 15 березня 2019 року та постанову Чернівецького апеляційного суду від 24 квітня 2019 року, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

14 лютого 2017 року ухвалою слідчого судді в межах кримінального провадження накладено арешт на його автомобіль марки БМВ 520 <..> за правилами КПК України 2012 року.

26 листопада 2018 року постановою слідчого Шевченківського відділення поліції Чернівецького відділу поліції ГУНП в Чернівецькій області зазначене кримінальне провадження закрито за відсутністю складу кримінального правопорушення.

Позивач звертався до суду з клопотанням про скасування арешту майна за правилами кримінального судочинства. Шевченківський районний суд м. Чернівці ухвалою від 24 січня 2019 року у справі № 727/731/19 відмовив у задоволенні цього клопотання, мотивуючи тим, що досудове розслідування у кримінальному провадженні закінчене, а тому вирішення порушеного у клопотанні питання не належить до компетенції слідчого судді.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Якщо арешт накладений на майно особи, щодо якої за КПК України 1960 року була порушена кримінальна справа, але надалі постанову про порушення

кримінальної справи за тим же процесуальним законом суд скасував, не вирішивши питання про зняття зазначеного арешту, спір про звільнення цього майна з-під арешту слід розглядати за правилами цивільного судочинства.

Якщо арешт накладений за КПК України 2012 року на майно особи, яка не є учасником кримінального провадження, то вирішення питання щодо зняття такого арешту й оскарження відповідних дій або бездіяльності слідчого в кримінальному провадженні здійснюються за правилами КПК України 2012 року.

У випадках, визначених статтею статті 174 КПК України 2012 року, власник або інший володілець майна під час досудового розслідування не позбавлений права звернутися до слідчого судді з клопотанням про скасування арешту майна.

У КПК України 2012 року немає заборони ініціювати перед слідчим суддею, коли кримінальне провадження вже закритий слідчий, питання про скасування арешту на майно, накладеного під час досудового розслідування ухвалою слідчого судді на підставі приписів цього Кодексу. З огляду на вказане, беручи до уваги відсутність у слідчого повноважень при закритті кримінального провадження самостійно скасувати арешт, накладений на майно ухвалою слідчого судді, Велика Палата Верховного Суду вважає, що для гарантування прав і свобод осіб, на майно яких ухвалою слідчого судді за КПК України 2012 року накладений арешт у кримінальному провадженні, саме слідчий суддя, здійснюючи судовий контроль, повноважний за клопотанням власника або іншого володільца відповідного майна в порядку, передбаченому частиною другою статті 174 цього Кодексу, вирішити питання про скасування такого арешту після закриття слідчим кримінального провадження.

Таким чином, у разі, якщо арешт на майно накладено в порядку, передбаченому КПК України 2012 року, особа, яка вважає, що такими діями порушено її право на майно, навіть за умови, що вона не є учасником кримінального провадження, а останнє закритий своєю постановою слідчий, має право звернутися до слідчого судді з клопотанням про скасування арешту в порядку кримінального судочинства. Такий порядок захисту права на майно є ефективним, оскільки забезпечить відновлення права власника або іншого володільца майна, на яке був накладений арешт слідчим суддею у кримінальному провадженні.

Установивши, що арешт на транспортний засіб накладено в кримінальному провадженні за правилами КПК України 2012 року, суди першої й апеляційної інстанцій дійшли правильного висновку про те, що питання про зняття такого арешту треба розглядати за правилами кримінального судочинства.

ВП ВС відступає від її висновку, сформульованого в пункті 49 постанови від 15 травня 2019 року у справі № 372/2904/17-ц, у частині того, що питання про скасування арешту майна, накладеного за КПК України 2012 року, після закриття слідчим кримінального провадження слід вирішувати за правилами цивільного судочинства.

Вирішення за правилами КПК України 2012 року питання про скасування арешту, накладеного на майно в межах кримінального провадження, не створює можливості звернення з позовом про усунення перешкод у користуванні цим майном за правилами цивільного судочинства. Кримінальний процесуальний закон не передбачає обмеження права на повторне подання клопотання про скасування арешту майна. З таким клопотанням особа може знову звернутися у порядку, визначеному КПК України, аргументувавши необґрунтованість накладення арешту чи відсутність у ньому потреби

15 вересня 2020 року ВП ВС справу за позовом ОСОБА_1, ОСОБА_2 до Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, за участю третіх осіб, які не заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, - ОСОБА_3, ТзОВ «Нікром Трейд Груп» - про усунення перешкод у користуванні майном, за касаційною скаргою ОСОБА_1 на ухвалу Тисменицького районного суду Івано-Франківської області від 10 вересня 2018 року, і постанову Івано-Франківського апеляційного суду від 6 листопада 2018 року, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

21 липня 2017 року слідчий суддя постановив ухвалу, за якою наклав арешт на майно підозрюваного ОСОБА_2. Ухвала була залишена без змін судом апеляційної інстанції.

30 травня 2018 року слідчий суддя постановив ухвалу, за якою передав відповідачу в управління за договором на підставах, у порядку та на умовах, визначених статтями 19 і 21 Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів», майно підозрюваного ОСОБА_2, на яке у кримінальному провадженні накладений арешт.

23 липня 2018 року Апеляційний суд міста Києва відмовив у відкритті провадження за апеляційною скаргою ОСОБА_2 на ухвалу слідчого судді від 30 травня 2018 року, оскільки згідно зі статтею 309 КПК України зазначену ухвалу не можна оскаржити в апеляційному порядку. Аналогічно виснував Київський апеляційний суд, постановляючи 11 березня 2019 року ухвалу про відмову у відкритті апеляційного провадження.

Процесуальними рішеннями, які, на думку позивачів, створюють їм перешкоди у користуванні майном, є ухвали слідчого від 21 липня 2017 року про арешт майна ОСОБА_2 і від 30 травня 2018 року про передання майна в управління відповідачу.

ОСОБА_2 як сторона кримінального провадження реалізував право на оскарження в апеляційному порядку ухвал слідчого судді від 21 липня 2017 року про арешт майна, а також від 30 травня 2018 року про передання майна в управління відповідачу, - за наслідками оскарження в апеляційній інстанції обох ухвал було відмовлено у відкритті апеляційного оскарження, оскільки вказані ухвали не можна оскаржити в апеляційному порядку. Крім того, з клопотанням про скасування арешту ОСОБА_2 як обвинувачений у кримінальному провадженні

звернувся до Вищого антикорупційного суду. Останній ухвалою від 2 березня 2020 року у справі № 760/17909/18 відмовив у задоволенні цього клопотання.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

ВП ВС має вирішити питання про визначення юрисдикції суду щодо розгляду позову подружжя, один з членів якого є підозрюваним (обвинуваченим) у кримінальному провадженні, про усунення перешкод у користуванні майном <...> шляхом припинення відповідачем «організації управління таким майном».

Вирішення за правилами КПК України 2012 року питання про скасування арешту, накладеного на майно у межах кримінального провадження, не створює можливості звернення з позовом про усунення перешкод у користуванні цим майном за правилами цивільного судочинства. Кримінальний процесуальний закон не передбачає обмеження права на повторне подання клопотання про скасування арешту майна. Тому з таким клопотанням ОСОБА_2 може знову звернутися у порядку, визначеному КПК України, аргументувавши необґрунтованість накладення арешту чи відсутність у ньому потреби. ОСОБА_1 теж може звернутись із клопотанням про скасування арешту майна, навівши у порядку, передбаченому КПК України, аргументи щодо порушення її права власності. Стосовно твердження ОСОБА_1 про порушення її прав користуватися та розпоряджатися часткою у спільному майні подружжя ВП ВС зазначає, що ОСОБА_1 не позбавлена можливості вирішити за правилами цивільного судочинства питання поділу майна, що є спільній сумісній власності.

<...> Мета передання Національному агентству арештованого майна для здійснення заходів з управління ним - це, зокрема, забезпечення збереження активів, на які накладено арешт у кримінальному провадженні, та їх економічної вартості <...> За змістом частини дванадцятої статті 100 КПК України у порядку цивільного судочинства слід вирішувати спір про належність речей, що підлягають поверненню, а не про припинення «організації управління» арештованим майном чи заходів з управління цим майном, вжитих для забезпечення його збереження та збереження його економічної вартості. <...> Ініціювання з метою впливу на порядок зберігання речових доказів у кримінальному провадженні іншої судової процедури за правилами ЦПК України суперечитиме завданням як цивільного, так і кримінального судочинства. <...> Судове рішення про скасування арешту майна є однією з визначених законом підстав для припинення заходів з управління арештованим майном.

Постанова ВП ВС від 15 вересня 2020 року у справі № 352/1802/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92270697>

Господарська юрисдикція

Спир за позовом юридичної особи про визнання недійсними електронних торгів з продажу майна (активів), на які накладено арешт у кримінальному провадженні, та укладеного на їх підставі договору купівлі-продажу цього майна є приватноправовим і з огляду на суб'єктний склад сторін підлягає розгляду за правилами господарського судочинства

01 жовтня 2019 року ВП ВС розглянула справу № 910/3907/18 за позовом ТОВ «Фірма «Союз-Європа» ЛТД» до Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів та ТОВ «ЮРС-Груп», за участю третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, про визнання недійсними електронних торгів та їх результатів за касаційною скаргою Національного агентства на постанову Північного апеляційного господарського суду від 12 грудня 2018 року та рішення Господарського суду міста Києва від 13 вересня 2018 року, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

10 жовтня 2017 року між ПП «Едельвейс і К» (постачальник) і ТОВ «Фірма «Союз-Європа» ЛТД» (покупець) укладено договір поставки № 10/01-01, за умовами якого покупець набув право власності на зерно кукурудзи 3 класу.

Згідно з ухвалою слідчого судді від 06 грудня 2017 року у кримінальній справі № 552/7979/17 та ухвалою суду апеляційної інстанції від 28 грудня 2017 року за наслідками її перегляду - накладено арешт на спірне майно (зерно кукурудзи 3 класу у кількості 134 419 кг), заборонено до завершення досудового розслідування та судового розгляду у кримінальному провадженні розпоряджатися ним, передано відповідне арештоване майно на відповідальне зберігання Агентству для здійснення заходів управління ним з метою забезпечення його збереження.

19 березня 2018 року на замовлення Агентства ДП «Сетам» провело електронні торги з продажу спірного майна (зерна кукурудзи 3 класу у кількості 134 419 кг), переможцем яких із ціною продажу розміром 500 000,00 грн визнано ТОВ «ЮРС-Груп», <...> 26 березня 2018 року між Агентством (продавець) і ТОВ «ЮРС-Груп» (покупець) було укладено договір купівлі-продажу зерна № 1 <...>.

ТОВ «Фірма «Союз-Європа» ЛТД» оскаржило торги та укладений на їх підставі договір купівлі-продажу зерна до господарського суду.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Закон № 772-VIII визначає функції і повноваження Агентства, за змістом пункту 4 частини першої статті 9 та пункту 4 частини першої статті 10 якого Агентство виконує функції, зокрема, з організації здійснення заходів, пов'язаних з проведенням оцінки, веденням обліку та управління активами, з метою виконання яких, у тому числі, укладає цивільно-правові угоди з юридичними та фізичними особами з питань, пов'язаних з проведенням оцінки та управління активами.

У справі, яка розглядається наслідком дій Агентства, спрямованих на організацію і проведення торгів з продажу спірного майна, та укладення на їх підставі оскаржуваного договору купівлі-продажу з ТОВ «ЮРС-Груп», стало припинення права власності ТОВ «Фірма «Союз-Європа» ЛТД» на це майно.

Права позивача як власника майна (активів), продаж якого здійснено в ході реалізації процедур управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, обмежено застосуванням заходів кримінально-процесуального примусу.

З урахуванням викладеного ВП ВС вважає, що спір про визнання недійсними електронних торгів з продажу спірного майна (активів, на які накладено арешт у кримінальному провадженні) та укладеного на їх підставі договору купівлі-продажу цього майна (активів) має розглядатися як спір, пов'язаний з порушенням цивільних прав ТОВ «Фірма «Союз-Європа» ЛТД» на відповідне майно, тобто є приватноправовим, а з огляду на суб'єктний склад сторін підлягає розгляду за правилами господарського судочинства.

Постанова ВП ВС від 1 жовтня 2019 року у справі № 910/3907/18 – <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/84788862>

Вимоги про звільнення майна з-під арешту, що ґрунтуються на праві власності на нього, виступають способом захисту зазначеного права і можуть бути вирішені судом цивільної чи господарської юрисдикції.

Вирішення цих вимог за правилами кримінального судочинства законом не передбачено

21 серпня 2019 року ВП ВС касаційну скаргу ГУ МВС України в Київській області на рішення Господарського суду Київської області від 05 жовтня 2018 року та постанову Північного апеляційного господарського суду від 30 січня 2019 року у справі за позовом ТОВ «ХК «Європецкомплект» до ГУ МВС України в Київській області про скасування арешту майна, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

Позивач не є стороною в кримінальному провадженні. Майно, на яке накладено арешт, належить позивачу на праві власності.

Оспорюваний арешт накладено слідчим ГУ МВС України в області в 2007 році у межах кримінальної справи, яка роками не розслідується, а юридична особа, в інтересах акціонерів якої вона порушувалася, припинила своє існування в 2006 році.

Кримінальну справу до суду для розгляду її по суті скеровано не було. На момент звернення до суду з позовом строки давності притягнення особи до кримінальної відповідальності закінчилися.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Спори про право цивільне, пов'язані з належністю майна, на яке накладено арешт, розглядаються в порядку цивільного чи господарського судочинства

у позовному провадженні залежно від суб'єктного складу сторін, крім випадків, коли розгляд таких справ відбувається за правилами іншого судочинства.

У справі, яка переглядається, арешт накладено на підставі статей 125, 126 КПК України 1960 року, які регулюють питання щодо обов'язку забезпечення цивільного позову і передбаченої законом (можливої) конфіскації майна. Арешт на спірне майно накладено слідчим під час досудового слідства у кримінальній справі щодо дій посадових осіб ВАТ «Київспецкомплектгаз».

Суди встановили, що бездіяльність органів досудового розслідування та прокуратури, а також судових органів з приводу скасування накладеного арешту призвела до вичерпання усіх можливих способів захисту порушених прав позивача.

Вимоги про звільнення майна з-під арешту, що ґрунтуються на праві власності на нього, є способом захисту зазначеного права (різновидом негативного позову) і виникають з цивільних правовідносин. Відповідно до положень статті 19 ЦПК, статті 20 ГПК можуть бути вирішені судом господарської юрисдикції.

Вирішення судом позову у порядку господарського судочинства не призведе до заміщення ним функцій суду кримінальної юрисдикції і не може завдати шкоди інтересам кримінального провадження.

Постанова ВП ВС від 21 серпня 2019 року у справі № 911/1247/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84153000>

Процесуальні витрати

Процесуальні витрати та шкода, завдана кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням, мають різну правову природу. Перші виникають та пов'язані зі здійсненням кримінального провадження, є матеріальними витратами його учасників. Натомість шкода у кримінальному провадженні пов'язана з матеріально-правовими відносинами - вчиненням кримінального правопорушення чи іншого суспільно-небезпечного діяння.

Потерпілий має право клопотати перед судом про визначення грошового розміру процесуальних витрат, які повинні бути йому компенсовані. Таке право залишається у потерпілого незалежно від того, чи розгляд кримінального провадження завершено винесенням обвинувального вироку або ж ухвали про закриття кримінального провадження.

Суд повинен вирішити питання про розподіл процесуальних витрат у будь-якому рішенні, яким завершується розгляд кримінального провадження по суті

17 червня 2020 року ВП ВС розглянула матеріали кримінального провадження, яке було внесено до ЄРДР за № 12017210090000189, щодо ОСОБА_1 <...>, за касаційною скаргою представника потерпілого ОСОБА_2 - адвоката Захарчука А. П. на ухвалу Збаразького районного суду Тернопільської області від 23 липня 2019 року та ухвалу Тернопільського апеляційного суду від 25 вересня 2019 року у справі № 598/1781/17, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

У провадженні, що розглядається, представник потерпілого Захарчук А. П. висловлює свою незгоду із залишенням без розгляду заяви потерпілого про стягнення витрат на правову допомогу. Тобто йдеться про вирішення питання, пов'язаного із процесуальними витратами у зв'язку зі здійсненням кримінального провадження, а не у зв'язку із вирішенням цивільного позову.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Положення, які стосуються процесуальних витрат, регламентовані главою 8 КПК. Натомість положення, які стосуються цивільного позову, визначені главою 9 КПК. Це свідчить про різну правову природу процесуальних витрат та шкоди, завданої кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням. Процесуальні витрати виникають та пов'язані зі здійсненням кримінального провадження, є матеріальними витратами органів досудового розслідування, прокуратури, суду та інших учасників кримінального провадження. Натомість шкода у кримінальному провадженні пов'язана не з процесуальними відносинами, а з матеріально-правовими - вчиненням кримінального правопорушення чи іншого суспільно-небезпечного діяння.

Питання про розподіл процесуальних витрат за результатами судового розгляду у кримінальному провадженні вирішується у тій справі, в якій вони були понесені, за правилами КПК. Якщо це питання не було вирішене судом, сторони кримінального провадження, свідок, експерт, спеціаліст і перекладач мають

можливість оскаржити в цій частині ухвалене у справі судове рішення в апеляційному та касаційному порядку. А тому такі витрати не можуть бути стягнуті з обвинуваченого за позовом, поданим за правилами цивільного судочинства.

Потерпілий від кримінального правопорушення має право клопотати перед судом про визначення грошового розміру процесуальних витрат, які повинні бути йому компенсовані. Таке право залишається у потерпілого незалежно від того, чи розгляд кримінального провадження завершено винесенням обвинувального вироку або ж ухвали про закриття кримінального провадження.

Кримінальний процесуальний закон не обмежує можливість вирішення питання розподілу процесуальних витрат, зокрема витрат на правову допомогу, виключно обвинувальним вироком.

Суд повинен вирішити питання про розподіл процесуальних витрат у будь-якому рішенні, яким завершується розгляд кримінального провадження по суті. Очевидно, що, звільняючи особу від кримінальної відповідальності, суд або суддя має вирішити питання про скасування чи зміну запобіжного заходу, речові докази, розподіл процесуальних витрат тощо. Таким чином, ВП ВС вважає, що це питання може бути вирішене й ухвалою суду.

У випадку заявлення учасниками кримінального провадження клопотання про компенсацію процесуальних витрат суд, ухвалюючи остаточне рішення за результатами розгляду кримінального провадження (вирок або ухвалу), вирішує питання щодо розподілу процесуальних витрат

Невирішення (залишення без розгляду) питання про розподіл процесуальних витрат не є істотним порушенням вимог КПК, не впливає на вирішення питання кримінально-правової кваліфікації, доведеності винуватості, призначення покарання та не може бути єдиною підставою для скасування прийнятих судових рішень.

Потерпілий може повторно звернутися із відповідним клопотанням до суду першої інстанції з метою вирішення питання про розподіл процесуальних витрат, які мали бути вирішені судом під час прийняття остаточного рішення у кримінальному провадженні (у цьому випадку - ухвали про закриття кримінального провадження).

Постанова ВП ВС від 17 червня 2020 року у справі № 598/1781/17 – <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89977787>

Постанова ВП ВС від 21 листопада 2018 року у справі № 462/6473/16-ц (Процесуальні витрати, понесені у кримінальному провадженні, **не є збитками**, що можуть бути стягнуті шляхом подання цивільного позову до обвинуваченого. Такі витрати розподіляються виключно за правилами, встановленими КПК України) – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78215464>

Спір про стягнення витрат на правову допомогу під час розгляду кримінальної справи підлягає вирішенню в порядку кримінального судочинства

05 червня 2019 року ВП ВС розглянула касаційну скаргу представника ОСОБА_10 - ОСОБА_12 на ухвалу Апеляційного суду Миколаївської області від 18 травня 2017 року у справі за позовом ОСОБА_10 до ОСОБА_11

про відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої внаслідок вчинення злочину, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

Позивач звернувся до суду з позовом, у якому, серед інших, заявив вимогу про стягнення витрат на правову допомогу під час розгляду кримінальної справи.

Суд першої інстанції вважав, що ця вимога має розглядатися в порядку цивільного судочинства, а апеляційний суд – кримінального судочинства.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Питання про стягнення витрат на правову допомогу в порядку кримінального провадження вирішується під час ухвалення вироку.

Але суд, ухвалюючи вирок, не вирішив це питання у встановленому законом порядку, оскільки суд касаційної інстанції скасував вирок у цій частині з призначенням нового розгляду справи в порядку цивільного судочинства.

Ухвала апеляційного суду про закриття провадження у цивільній справі в частині вирішення позовних вимог про стягнення витрат на правову допомогу потерпілому під час розгляду кримінальної справи обґрунтована тим, що спір не належить розглядати в порядку цивільного судочинства, поставила під загрозу сутність гарантованого ЄКПЛ права позивача на доступ до суду та на ефективний спосіб юридичного захисту.

Непослідовність національного суду створила позивачу перешкоди в реалізації права на судовий захист. Справа має бути розглянута за правилами цивільного судочинства.

Постанова ВП ВС від 05 червня 2019 року у справі № 478/2586/16-ц – <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82420748>

Вимоги про відшкодування обвинуваченому Державним казначейством України витрат, пов'язаних із розглядом кримінальної справи, підлягають розгляду за правилами цивільного судочинства, позаяк механізм їх повернення чинний КПК України не передбачає

18 грудня 2019 року ВП ВС розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до Шепетівського міськрайонного суду Хмельницької області, ДКС України про відшкодування матеріальної та моральної шкоди, за касаційною скаргою позивача на рішення Ізяславського районного суду Хмельницької області від 31 жовтня 2016 року й ухвалу Апеляційного суду Хмельницької області від 24 січня 2017 року, - і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обставини справи

14 липня 2014 року Шепетівський міськрайонний суд Хмельницької області виніс вирок у справі № 688/833/14-к, яким засудив позивача до 4 років позбавлення волі. Вирок в частині призначеного покарання було змінено ухвалою ВССУ від 17 лютого 2015 року, зокрема покарання зменшене до 3 років позбавлення волі.

10 квітня 2015 року Менський районний суд Чернігівської області постановив ухвалу, якою на підставі статті 6 Закону України «Про амністію у 2014 році» зменшив наполовину невідбуту частину призначеного позивачу покарання. 10 серпня 2015 року Менський районний суд Чернігівської області постановив ухвалу, якою з урахуванням ухвали цього ж суду від 14 серпня 2015 року про виправлення арифметичної помилки, замінив невідбуту частину призначеного позивачу покарання тривалістю 9 місяців і 7 днів позбавлення волі виправними роботами з відрахуванням щомісяця в дохід держави 10 % заробітку.

18 серпня 2015 року позивача звільнили з місць позбавлення волі, а 19 серпня 2015 року позивач став на облік у Шепетівському МРП КВІ УДПтС України. 2 жовтня 2015 року міськрайонний суд постановив ухвалу, якою зарахував позивачу в строк відбування більш м'якого покарання, визначеного ухвалою Менського районного суду Чернігівської області від 10 серпня 2015 року, 24 виправні дні за період відбування покарання у виді позбавлення волі з 10 по 18 серпня 2015 року.

6 листопада 2015 року позивач звернувся до міськрайонного суду із заявою про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання відповідно до статті 81 КК України, обґрунтовуючи тим, що з моменту, як він став на облік у Шепетівському МРП КВІ УДПтС України, сумлінною поведінкою та ставленням до праці довів власне виправлення. 13 листопада 2015 року міськрайонний суд постановив ухвалу у справі № 688/4133/15-к, якою відмовив у задоволенні заяви позивача про умовно-дострокове звільнення через те, що позивач не відбув необхідної частини строку покарання, після відбуття якої можливе застосування умовно-дострокового звільнення. Ухвалою Апеляційного суду Хмельницької області від 22 січня 2016 року скасовано ухвалу міськрайонного суду від 13 листопада 2015 року через неправильне тлумачення закону України про кримінальну відповідальність, яке суперечить його точному змісту; провадження в справі за цією заявою позивача закрити, оскільки згідно з ухвалою міськрайонного суду від 13 січня 2016 року позивач визнаний таким, що відбув покарання.

13 січня 2016 року міськрайонний суд постановив ухвалу у справі № 688/45/16-к за заявою позивача про перерахунок строку попереднього ув'язнення та звільнення від відбування покарання. Відповідно до цієї ухвали суд взяв до уваги, що строк попереднього ув'язнення, відбутий засудженим позивачем, перевищує призначене йому покарання. А тому останнього слід вважати таким, що відбув призначене вироком суду покарання.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Предметом позову у справі було відшкодування збитків і моральної шкоди, завданої позивачеві судом внаслідок постановлення у справі № 688/4133/15-к ухвали, яку надалі скасував суд апеляційної інстанції.

Крім того, у позовній заяві позивач вказав, що під час розгляду кримінальної справи № 688/4133/15-к зазнав витрат на суму 2 576,18 грн, зокрема на залучення свідків, доїзд до суду, відрядження, листування із судами та на правову допомогу.

Порядок розподілу процесуальних витрат, понесених у кримінальній справі врегульований у статті 124 КПК України. Згідно з частиною першою цієї статті у разі

ухвалення обвинувального вироку суд стягує з обвинуваченого на користь потерпілого всі здійснені ним документально підтверджені процесуальні витрати. За відсутності в обвинуваченого коштів, достатніх для відшкодування зазначених витрат, вони компенсуються потерпілому за рахунок Державного бюджету України у випадках та в порядку, передбачених законом для компенсації шкоди, завданої кримінальним правопорушенням.

За наявності обвинувального вироку суду відшкодувати понесені у кримінальній справі процесуальні витрати може собі потерпілий, а тягар відшкодування таких витрат покладається на обвинуваченого, окрім як у випадку відсутності в останнього коштів, достатніх для відповідного відшкодування.

Механізм повернення обвинуваченому витрат, пов'язаних з розглядом кримінальної справи, чинний КПК України не передбачає. Проте такі витрати можуть бути повернуті на підставі пунктів 3 і 4 частини першої статті 3 Закону № 266/94-вр у випадках, передбачених цим законом. Тому ВП ВС не погоджується з висновками апеляційного суду про те, що вимогу позивача про відшкодування йому витрат, понесених у кримінальному провадженні під час розгляду заяви про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, треба розглядати за правилами КПК України. Вимога позивача у цій частині теж слід розглядати за правилами цивільного судочинства.

Постанова ВП ВС від 18 грудня 2019 року у справі № 688/2479/16-ц – <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87857779>

Вирішення питань про відшкодування шкоди, завданої у зв'язку з кримінальними провадженнями або під час них

Відповідачем за позовом про відшкодування шкоди, завданої у процесі здійснення правосуддя, може бути лише держава, а не суди (судді), які діють від імені держави та виконують покладені на них державою функції правосуддя.

Законність процесуальних актів і дій (бездіяльності) суддів, вчинених при розгляді конкретної справи, не може перевірятися за межами передбаченого законом процесуального контролю

27 березня 2019 року ВП ВС розглянула касаційну скаргу ОСОБА_3 на ухвалу Черкаського районного суду Черкаської області від 14 квітня 2017 року та ухвалу Апеляційного суду Черкаської області від 29 червня 2017 року у справі за позовом ОСОБА_3 до судді Придніпровського районного суду м. Черкас ОСОБА_4 про відшкодування майнової шкоди, - та прийняла постанову, в якій зазначено наступне.

Обставини справи

Позивачем подано до районного суду скаргу про зобов'язання органів прокуратури здійснити певні дії.

Ухвалою слідчого судді районного суду в задоволенні скарги відмовлено.

Позивач вважав, що слідчий суддя під час розгляду скарги не дослідив та не витребував заяву про вчинення кримінального правопорушення, у зв'язку з чим діями судді йому завдано майнової шкоди, яку він просив стягнути з відповідача.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

На спірні правовідносини в частині позовних вимог до судді не поширюється юрисдикція судів з розгляду заявлених позивачем вимог, оскільки ні суддя як посадова особа, що здійснює правосуддя, ні суд як орган, що здійснює правосуддя, не може бути відповідачем або іншою стороною, котра бере участь у цивільній справі, за винятком випадків, коли суддя виступає як представник цієї установи, а не орган, що здійснює правосуддя.

Законність процесуальних актів і дій (бездіяльності) суддів, вчинених при розгляді конкретної справи, не може перевірятися за межами передбаченого законом процесуального контролю.

Постанова ВП ВС від 27 березня 2019 року у справі № 711/2652/17 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81139265>

Постанова ВП ВС від 18 грудня 2019 року у справі № 688/2479/16-ц – <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87857779>

Закриття кримінального провадження щодо фізичної особи з реабілітуючих підстав є підтвердженням незаконних дій органів досудового розслідування, які в судовому порядку додатково не потрібно такими визнавати.

Законодавство не передбачає багаторазове відшкодування моральної шкоди за незаконне притягнення особи до кримінальної відповідальності.

Участь ДКСУ у спорі про відшкодування завданої державою шкоди не впливає на правильність визначення належного відповідача, яким є держава, а не ДКСУ чи її територіальний орган

25 березня 2020 року ВП ВС розглянула касаційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Комінтернівського районного суду міста Харкова від 04 лютого 2019 року та постанову Харківського апеляційного суду від 21 травня 2019 року у цивільній справі за позовом ОСОБА_1 до Харківської місцевої прокуратури № 5, Прокуратури Харківської області, Державної казначейської служби України про визнання дій незаконними, відшкодування моральної шкоди, завданої незаконними діями і бездіяльністю органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду, - та прийняла постанову, в якій зазначено наступне.

Обставини справи

Позивач просив визнати незаконним притягнення його до кримінальної відповідальності за частиною третьою статті 212 КК України у зв'язку із закриттям провадження та ухваленням вироку відносно ОСОБА_2 за той злочин, у якому прокуратура обвинувачувала його, та стягнути за рахунок державного бюджету на свою користь моральну шкоду в розмірі 250 000,00 грн.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Вимоги про визнання незаконними дій органів досудового розслідування у кримінальних провадженнях мають вирішуватися за правилами КПК України. Закриття кримінального провадження щодо фізичної особи з реабілітуючих підстав є підтвердженням незаконних дій органів досудового розслідування, які в судовому порядку додатково не потрібно такими визнавати.

Щодо відшкодування моральної шкоди ВП ВС виходить з таких міркувань. Чинним законодавством чітко визначено порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду, у тому числі й відшкодування моральної шкоди, і право на таке відшкодування виникає в силу прямої вказівки закону, а саме статті 1176 ЦК України та Закону.

Оскільки Закон № 266/94-ВР не містить чітких вимог щодо процесуальної форми документа, з яким особа має звернутися до суду за захистом свого порушеного права, то таким способом захисту в силу положень статей 15, 16 ЦК України може бути, зокрема, звернення до суду з відповідною позовною заявою.

Обґрунтовуючи свої вимоги щодо відшкодування моральної шкоди та розмір такої шкоди, ОСОБА_1 зазначив, що з 26 січня 2007 року по 19 листопада 2012 року (п'ять років і десять місяців) перебуваючи під слідством та судом, він безперервно перебував під підпискою про невиїзд з міста Харкова (кримінальна справа № 22060055). Зокрема, з 30 липня 2008 року по 24 серпня 2011 року (37 місяців) за обвинуваченням у злочині, передбаченому частиною третьою статті 212 КК України.

Рішенням Комінтернівського районного суду міста Харкова від 10 жовтня 2017 року, залишеним без змін постановою Апеляційного суду Харківської області

від 19 грудня 2017 року, у цивільній справі № 641/6086/16-ц було частково задоволено позов ОСОБА_1 про відшкодування йому моральної шкоди та стягнуто на його користь 10 000,00 грн моральної шкоди.

Отже ОСОБА_1 реалізував своє законне право на відшкодування моральної шкоди за час перебування під слідством, яка передбачена частиною третьою статті 13 Закону № 266/94-ВР.

Частиною п'ятою статті 23 ЦК України визначено, що моральна шкода відшкодовується одноразово, якщо інше не встановлено договором або законом. Чинним законодавством і, зокрема, Законом № 266/94-ВР не передбачене багаторазове відшкодування моральної шкоди за незаконне притягненням особи до кримінальної відповідальності.

З позовної заяви та матеріалів справи вбачається, що ОСОБА_1, висловлюючи свої доводи щодо відшкодування йому моральної шкоди, завданої протиправними діями органів досудового розслідування та процесуального керівництва, які він оцінив у 131 600,00 грн (250 000,00 грн - 118 400,00 грн = 131 600,00 грн), належним чином не обґрунтував та не довів жодними належними та допустимими доказами фактів заподіяння йому такої шкоди, протиправності дій відповідачів, наявності причинного зв'язку між шкодою і протиправним діянням відповідачів та виною останніх в її заподіянні, а також не зазначив чим він керувався при розрахунку завданої йому моральної шкоди.

Позивач не вказав та не довів будь-якими доказами, яким чином проведення слідчих дій у кримінальному провадженні за обвинуваченням ОСОБА_2 йому були заподіяні моральні страждання. Також позивач не вказав, яких саме вимушених змін у життєвих і виробничих стосунках він зазнав та яким чином це пов'язано із проведенням слідчих чи інших дій органів досудового розслідування щодо ОСОБА_2.

У цивільному судочинстві держава бере участь у справі як сторона через відповідний її орган, наділений повноваженнями саме у спірних правовідносинах, зокрема і представляти державу в суді, зазвичай, орган, діями якого завдано шкоду. Залучення або ж незалучення до участі у таких категоріях спорів ДКС України чи її територіального органу не впливає на правильність визначення належного відповідача у справі, оскільки відповідачем є держава, а не ДКС України чи її територіальний орган.

Постанова ВП ВС від 25 березня 2020 року у справі № 641/8857/17 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88570901>

Спори у справах про відшкодування майнової шкоди за період відсторонення від роботи у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, якщо кримінальне провадження закрито, мають розглядатися судом, який ухвалив виправдувальний вирок.

Визначення розміру заробітку та інших грошових доходів, які громадянин втратив унаслідок незаконних дій та які підлягають стягненню на його користь, здійснюється відповідно до положень цивільного процесуального законодавства

29 травня 2019 року ВП ВС розглянула касаційні скарги заступника прокурора Одеської області та ГУ ДКС України в Одеській області на рішення Приморського районного суду м. Одеси від 17 листопада 2016 року та ухвалу Апеляційного суду Одеської області від 12 квітня 2017 року у справі за позовом ОСОБА_1 до ГУ ДКС України в Одеській області, Прокуратури Одеської області про відшкодування майнової та моральної шкоди, та прийняла постанову, в якій зазначено наступне.

Обставини справи

Особа, яку виправдано за відсутністю в діянні складу злочину і якій не було роз'яснено право на відшкодування шкоди, завданої незаконними діями органів, що здійснюють ОРД, органів досудового розслідування та прокуратури, звернулася до суду з цивільним позовом до Прокуратури міста, ДКС про відшкодування майнової шкоди.

Районний суд позов задовольнив. Апеляційний суд погодився з цим рішенням.

Прокурор звернувся з касаційною скаргою, в якій просив провадження у справі закрити у зв'язку з тим, що визначення розміру заробітку, який позивач утратила внаслідок незаконних дій прокуратури, повинен визначити суд в ухвалі, постановленій у порядку кримінального судочинства.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Обов'язок роз'яснити особі порядок поновлення її порушених прав чи свобод та відшкодування завданої шкоди у разі ухвалення виправдувального вироку покладається на суд, який повинен здійснити це шляхом направлення громадянину повідомлення одночасно з копією виправдувального вироку, який набрав законної сили. При цьому в повідомленні має бути зазначено, куди і протягом якого терміну можна звернутися за відшкодуванням шкоди і поновленням порушених прав. Відносно позивача цей обов'язок не виконано.

Відсутність такого роз'яснення (повідомлення) не позбавляє особу права на відшкодування, встановленого законом.

Оскільки Закон № 266/94-ВР не містить вимог щодо процесуальної форми документа, з яким особа має звернутися до суду за захистом свого порушеного права, то таким способом захисту в силу положень статей 15, 16 ЦК може бути, зокрема, звернення до суду з відповідною позовною заявою.

Ураховуючи наявність порушеного права позивача, встановленого законом права на звернення до суду за захистом такого права та права на відшкодування шкоди, завданої внаслідок незаконного відсторонення від посади на підставі постанови слідчого, суди, які розглянули справу в порядку цивільного судочинства, дійшли обґрунтованого висновку про відсутність правових підстав для закриття провадження у справі та про захист порушених прав позивачки в обраний нею спосіб.

Постанова ВП ВС від 13 червня 2018 у справі № 755/13879/16-ц – <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74838883>

Постанова ВП ВС від 20 вересня 2018 року у справі № 686/23731/15-ц – <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76860092>

Постанова ВП ВС від 03 жовтня 2018 року у справі №713/216/17 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77181432>

Постанова ВП ВС від 31 жовтня 2018 року у справі № 383/596/15 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77721209>

Постанова ВП ВС від 20 березня 2019 року у справі № 161/15362/16-ц – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80854810>

Постанова ВП ВС від 29 травня 2019 року у справі № 522/1021/16-ц – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82316155>

Позовна вимога юридичної особи про відшкодування моральної шкоди, заподіяної діями суб'єкта владних повноважень, яка заявлена до ГПУ та держави Україна в особі ДКСУ і не об'єднана з вимогою вирішити публічно-правовий спір, за своїм суб'єктним складом підпадає під юрисдикцію господарського суду

03 липня 2019 року ВП ВС розглянула справу за позовом Фермерського господарства «Бурка В.В.» до Генеральної прокуратури України, держави Україна в особі Державної казначейської служби України про відшкодування моральної шкоди за касаційною скаргою Фермерського господарства на постанову Львівського апеляційного суду від 22 грудня 2018 року, - та прийняла постанову, в якій зазначено наступне.

Обставини справи

Фермерське господарство надіслало до ГПУ заяву про вчинення злочину. ГПУ не внесла відомостей за заявою до ЄРДР, а перенаправила заяву супровідним листом до прокуратури міста.

Позивач вважав, що такими незаконними діями ГПУ йому завдано моральну шкоду.

Суд першої інстанції дійшов висновку, що спір підлягає вирішенню за правилами кримінального судочинства.

Апеляційний суд вважав, що спір підвідомчий господарському суду.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Спори, що виникають між юридичними особами та представниками прокуратури при реалізації ними своїх повноважень, за своїм суб'єктним складом підвідомчі господарським судам.

Фермерське господарство заявило вимогу лише про відшкодування моральної шкоди, заподіяної діями суб'єкта владних повноважень, така вимога не об'єднана з вимогою вирішити публічно-правовий спір і за своїм суб'єктним складом підпадає під дію ст. 4 ГПК, а тому зазначений спір підвідомчий **господарському суду**.

Постанова ВП ВС від 03 липня 2019 року у справі № 454/3304/14 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82998166>

Питання наявності між сторонами деліктних зобов'язань перебуває у площині цивільних правовідносин потерпілого та держави, що не регулюються нормами КПК України.

Господарський суд самостійно встановлює наявність чи відсутність складу цивільного правопорушення, який став підставою для стягнення юридичною особою шкоди, заподіяної їй ГУ НП внаслідок неповернення вилученого на підставі ухвали суду майна після скасування його арешту

12 березня 2019 року ВП ВС розглянула касаційну скаргу заступника прокурора Харківської області на постанову Харківського апеляційного господарського суду від 20 березня 2018 року у справі № 920/715/17 за позовом ТОВ «Пандеон» до ГУ НП в Сумській області, ГУ ДКСУ у Сумській області, за участю третьої особи, за участю прокурора в інтересах держави в особі ГУ ДКСУ у Сумській області, ДКСУ - про стягнення 14 704 230, 36 грн., - та прийняла постанову, в якій зазначено наступне.

Обставини справи

Ухвалу слідчого судді від 31 жовтня 2016 року, якою було арештовано належний позивачу товар <...>, скасовано судом апеляційної інстанції 17 листопада 2016 року. Незважаючи на скасування арешту і неодноразові вимоги повернути товар, станом на момент звернення з позовом до суду у даній справі, товар було повернуто позивачу лише частково <...>.

Постановою ГУНП в Сумській області від 20 лютого 2017 року відмовлено в задоволенні клопотання директора ТОВ «Пандеон» про повернення товару <...> з обґрунтуванням, що повернути вилучене під час обшуків контейнерів майно не можливо, оскільки місцезнаходження майна після його передачі Приморським ВП ГУНП Одеської області на зберігання ТОВ «ЮК «Парус» невідоме.

Позивач вказував на те, що збитки, заявлені до стягнення, понесені ним у зв'язку з бездіяльністю ГУ НП в Сумській області, яке не повернуло вилучений на підставі ухвали районного суду товар після скасування арешту на цей товар у повному обсязі та своєчасно.

Колегія суддів КГС передала на розгляд ВП ВС господарську справу для вирішення виключної правової проблеми, яка полягала в наявності/відсутності у господарських судів повноважень самостійно встановлювати незаконність дій органу державної влади, органу влади АРК або органу місцевого самоврядування під час розгляду справ про відшкодування шкоди, завданої фізичній або юридичній особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю зазначених органів.

Апеляційний господарський суд дійшов висновку про порушення учасником справи (ГУ НП в області) приписів КПК, яке виражається у протиправній бездіяльності відповідача, що є першим елементом складу цивільного правопорушення.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Необхідною підставою для притягнення органу державної влади до відповідальності у вигляді стягнення шкоди є наявність трьох умов: неправомірної дії цього органу, наявності шкоди та причинний зв'язок між неправомірними діями

і заподіяною шкодою <...>. Дії (бездіяльність) ГУНП в Сумській області, внаслідок яких (якої) було завдано шкоди, є основним предметом доказування та, відповідно встановлення у цій справі, оскільки відсутність такого елемента делікту свідчить про відсутність інших складових цієї правової конструкції та відсутність самого заподіяння шкоди як юридичного факту, внаслідок якого виникають цивільні права та обов'язки.

За статтею 169 КПК України у разі скасування арешту тимчасово вилучене майно повертається особі, у якої воно було вилучено. Отже, обов'язок належно зберігати тимчасово вилучене майно та негайно повернути тимчасово вилучене майно після скасування ухвали про накладення арешту на майно прямо передбачений чинним законодавством. Визначений законом обов'язок повернути майно не виконаний і державою Україна у спірних правовідносинах не надано жодних гарантій повернення майна, не встановлено строку повернення такого майна, в зв'язку з чим наявні підстави для стягнення з Державного бюджету України заподіяних позивачу збитків.

Обов'язок доведення факту наявності збитків та їх розмір, а також причинно-наслідковий зв'язок між правопорушенням і збитками покладено на позивача.

Разом з тим, положення частини першої статті 225 ГК України регулюють склад збитків, що підлягають відшкодуванню особами, які допустили господарське правопорушення, порушили господарське зобов'язання або установлені вимоги щодо здійснення господарської діяльності. В силу статті 42 ГК України підприємницька діяльність здійснюється суб'єктами господарювання самостійно на власний ризик і майнові втрати від такої діяльності, обумовлені договірними зобов'язаннями сторін, не можуть покладатися на державу за самим лише фактом їх понесення в будь-якому разі.

Питання наявності між сторонами деліктних зобов'язань та цивільно-правової відповідальності за заподіяну шкоду перебуває у площині цивільних правовідносин потерпілого та держави, що не регулюються нормами КПК України, а господарський суд самостійно встановлює наявність чи відсутність складу цивільного правопорушення, який став підставою для стягнення шкоди, оцінюючи надані сторонами докази.

Стверджуючи про необхідність попереднього судового рішення, яким має бути встановлено протиправність відповідних дій, рішень чи бездіяльності державного органу при здійсненні кримінального провадження, як підстави для відшкодування шкоди, скаржник не врахував, що спірні деліктні правовідносини виникли у зв'язку з втратою тимчасово вилученого майна, тобто, через дії, які не опосередковуються регулюванням КПК.

Постанова ВП ВС від 12 березня 2019 року у справі № 920/715/17 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81013412>

Оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів і посадових осіб ДВС щодо виконання судових рішень, прийнятих у кримінальному провадженні

Спір з приводу оскарження постанови державного виконавця про відкриття виконавчих проваджень на підставі ухвал слідчих суддів у кримінальному провадженні підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства

27 листопада 2019 року ВП ВС розглянула касаційну скаргу ГУ ДФС у Дніпропетровській області на ухвалу Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 04 липня 2017 року та ухвалу Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 19 вересня 2017 року у справі № 804/4188/17 за позовом ГУ ДФС до У ДВС Головного ТУ юстиції у Дніпропетровській області про визнання протиправними й скасування постанов, - та прийняла постанову, в якій зазначено наступне.

Обставини справи

Державний виконавець прийняв постанови про відкриття виконавчих проваджень.

ГУ ДФС просило визнати протиправними та скасувати вказані постанови державного виконавця. На обґрунтування позову ГУ ДФС зазначило, що ухвали слідчих суддів, на підставі яких було прийнято оскаржувані постанови, не є виконавчими документами в розумінні Закону «Про виконавче провадження».

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

При виконанні судових рішень учасники справи мають право оскаржити рішення, дії або бездіяльність органів державної виконавчої служби, їх посадових осіб, виконавців чи приватних виконавців у порядку судового контролю, оскільки виконання судового рішення є завершальною стадією судового розгляду.

Положеннями КПК України не встановлено порядок оскарження рішень, дій або бездіяльності органів державної виконавчої служби, їх посадових осіб щодо виконання судового рішення у кримінальному провадженні.

Спір з приводу оскарження дій (бездіяльності) державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби щодо примусового виконання виконавчого документа, виданого судом у кримінальній справі, підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства, оскільки КПК України не встановлено інший порядок судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної виконавчої служби, їх посадових осіб.

ВП ВС вважає, що суд першої інстанції, з яким погодився й апеляційний суд, дійшов помилкового висновку про непоширення юрисдикції адміністративного суду на спір щодо оскарження постанов державного виконавця про відкриття виконавчих проваджень, прийнятих на підставі примусового виконання ухвал слідчих суддів у кримінальних провадженнях, а тому помилково відмовив у відкритті провадження в цій справі.

Постанова ВП ВС від 27 листопада 2019 року у справі № 804/4188/17 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86877104>

Оскарження учасником виконавчого провадження (боржником) дій державного виконавця з примусового виконання ухвали слідчого судді, постановленої у кримінальному провадженні, та постанови державного виконавця про арешт майна боржника, винесеної на виконання цієї ухвали, має відбуватися за правилами адміністративного судочинства

29 травня 2019 року ВП ВС розглянула справу за скаргою ТОВ «Майдан-Плаза» на дії державного виконавця Печерського РВ ДВС міста Києва, заінтересована особа - НАБУ, за касаційною скаргою скаржника на ухвалу Солом'янського районного суду м. Києва від 29 червня 2018 року та постанову Київського апеляційного суду від 13 грудня 2018 року, та прийняла постанову, в якій зазначено наступне.

Обставини справи

Детективами НАБУ в рамках проведення досудового розслідування було накладено *арешт на нерухоме майно*.

Власник майна звернувся до суду із скаргою *в порядку ЦПК України* мотивуючи її тим, що постанову виконавця про накладення арешту боржнику не направлено та в матеріалах виконавчого провадження відсутній повний текст ухвали слідчого судді, яка стала підставою для накладення арешту на майно.

Ухвалою районного суду, з яким погодився і апеляційний суд, у відкритті провадження за скаргою відмовлено оскільки скарги на дії державного виконавця, вчинені на виконання ухвали слідчого судді, постановленої у кримінальній справі, у *порядку цивільного судочинства не розглядаються*.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

ВП ВС із висновками судів попередніх інстанцій погодилась та зазначила про те, що за нормами ч.ч. 1, 2 статті 74 Закону «Про виконавче провадження» рішення, дії чи бездіяльність виконавця та посадових осіб органів державної виконавчої служби щодо виконання судового рішення можуть бути оскаржені сторонами, іншими учасниками та особами до суду, який видав виконавчий документ, у порядку, передбаченому законом.

Відповідно до ст. 447 ЦПК України сторони виконавчого провадження мають право звернутися до суду зі скаргою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленого відповідно до цього кодексу, порушено їхні права чи свободи. Скарга подається до суду, який розглянув справу як суд першої інстанції.

З аналізу вказаних норм вбачається, що право на звернення за правилами цивільного судочинства зі скаргою на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця пов'язане з наявністю судового рішення, ухваленого згідно з ЦПК України, та його примусовим виконанням відповідним органом.

Натомість у даному випадку скаржник оскаржує дії державного виконавця та його постанову, винесену на підставі судового рішення у кримінальному

провадженні, а не в цивільній справі, а тому ВП ВС визначила необґрунтованими доводи касаційної скарги щодо необхідності розгляду справи судом, який видав виконавчий документ, за правилами цивільного судочинства.

Постанова ВП ВС від 29 травня 2019 року у справі № 760/14437/18 – <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82885764>

При примусовому виконанні вироків про конфіскацію майна дії державного виконавця, зокрема щодо скасування накладеного у виконавчому провадженні арешту, підлягають оскарженню в порядку адміністративного судочинства

19 червня 2019 року ВП ВС розглянула касаційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Бобринецького районного суду Кіровоградської області від 01 червня 2018 року та постанову Апеляційного суду Кіровоградської області від 16 липня 2018 року у справі за позовом ОСОБА_1 до ВДВС Бобринецького РУЮ, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, - ГУ ДФС у Кіровоградській області, про скасування арешту, накладеного на майно, та прийняла постанову, в якій зазначено наступне.

Обставини справи

2008 року апеляційним судом видано виконавчий лист на підставі вироку, яким позивача засуджено до позбавлення волі з конфіскацією всього майна, яке належить йому на праві власності. На виконання цього виконавчого листа відділом ДВС РУЮ накладено арешт на невизначене, все майно.

Згідно з інформацією відділу ДВС РУЮ (2018 рік) перевіркою встановлено, що постановою відділу ДВС РУЮ у 2009 році виконавче провадження завершено, повернено без виконання у зв'язку з відсутністю у боржника майна, яке можливо конфіскувати. У 2012 році матеріали виконавчого провадження знищено.

На думку позивача, арешт є безпідставним та таким, що підлягає скасуванню. Позивач звернувся до суду з цивільним позовом, у якому просив скасувати арешт невизначеного майна, всього майна, належного йому на праві власності, реєстраційний номер обтяження 8752383, зареєстрованого 27 вересня 2009 року реєстратором Кіровоградської філії Державного підприємства «Інформаційний центр» Міністерства юстиції України за заявою ВДВС Бобринецького РУЮ, тип обтяження - арешт нерухомого майна.

Суди першої та апеляційної інстанції зробили висновок про належність цього спору до суду кримінальної юрисдикції.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Необхідно розрізняти випадки звернення до суду зі скаргою в порядку судового контролю за виконанням судових рішень (рішень, ухвал, постанов судів різних юрисдикцій) та в порядку оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної виконавчої служби при виконанні рішень інших органів (постанов, наказів, ухвал та інших документів), які є виконавчими документами і підлягають примусовому виконанню відповідно до статті 3 Закону № 1404-VIII.

Враховуючи, що виконавчий лист був виданий на виконання вироку в частині конфіскації майна, а не на виконання судового рішення у цивільній справі, позовні вимоги не можуть бути розглянуті в порядку цивільного судочинства.

Положеннями КПК (розділ VIII) не встановлено порядку оскарження рішення, дій або бездіяльності органів ДВС, їх посадових осіб стосовно виконання судового рішення щодо конфіскації майна у кримінальному провадженні. Відтак суди дійшли помилкового висновку про те, що питання про зняття арешту може бути вирішене в порядку виконання вироку суду за правилами КПК.

З огляду на те, що у відділі ДВС РУЮ на виконанні перебувало виконавче провадження по виконанню виконавчого листа, виданого на виконання вироку в частині конфіскації майна, особа як учасник виконавчого провадження на підставі положень статті 287 КАС має право звернутися з позовною заявою до адміністративного суду.

Особа має право на звернення до суду в порядку адміністративного судочинства.

Постанова ВП ВС від 19 червня 2019 року у справі № 383/493/18 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82997462>

Спір стосовно оскарження дій (бездіяльності) державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби щодо примусового виконання виконавчого листа, виданого судом у кримінальній справі, підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства

27 березня 2019 року ВП ВС розглянула касаційну скаргу ОСОБА_3 на ухвалу Чернівецького окружного адміністративного суду від 10 квітня 2018 року та постанову Вінницького апеляційного адміністративного суду від 08 травня 2018 року у справі № 824/297/18-а за позовом ОСОБА_3 до начальника РВ ДВС про визнання протиправною бездіяльності, що полягає у формальному розгляді клопотання про усунення порушення законодавства у виконавчому провадженні, та зобов'язати розглянути це клопотання, - та прийняла постанову, в якій зазначено наступне.

Обставини справи

22 липня 2011 року Вижницький районний суд Чернівецької області видав виконавчий лист у кримінальній справі № 1-п-26/11 про стягнення з позивача на користь Науково-дослідного експертно-криміналістичного центру в Чернівецькій області витрат на проведення судових експертиз спиртовмісних рідин в розмірі 1054 грн 80 коп., який був поданий для виконання до виконавчої служби.

27 серпня 2011 року державний виконавець відкрив виконавче провадження № 28399497 з виконання виконавчого листа у кримінальній справі № 1-п-26/11.

Реалізуючи належне позивачу право на звернення в порядку контролю, 20 лютого 2018 року позивач звернувся з клопотанням до начальника виконавчої

служби про усунення порушень законодавства у виконавчому провадженні № 28399497.

Листом від 14 березня 2018 року № 14.3.20/3289 позивачу відмовлено у задоволенні клопотання у виконавчому провадженні № 28399497.

Суди першої та апеляційної інстанцій відмовили у відкритті провадження в адміністративній справі, керуючись тим, що незгода сторони виконавчого провадження з діями або рішенням державного виконавця у виконавчому провадженні, відкритому за виконавчим документом, виданим районним судом за результатами розгляду кримінальної справи, не може бути розглянута за правилами адміністративного судочинства, а має розглядатися судом, який видав такий виконавчий лист.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

ВП ВС визнала помилковими ці висновки судів попередніх інстанцій.

Відповідно до частини першої статті 74 Закону «Про виконавче провадження» рішення, дії чи бездіяльність виконавця та посадових осіб органів державної виконавчої служби щодо виконання судового рішення можуть бути оскаржені сторонами, іншими учасниками та особами до суду, який видав виконавчий документ, у порядку, передбаченому законом.

Згідно із частинами третьою та четвертою статті 535 КПК у разі якщо судові рішення підлягає виконанню органами державної виконавчої служби, приватним виконавцем, суд видає виконавчий лист, який звертається до виконання в порядку, передбаченому законом про виконавче провадження.

Проте положеннями КПК не встановлено порядку оскарження рішень, дій або бездіяльності органів ДВС, їх посадових осіб щодо виконання судового рішення у кримінальному провадженні.

Спір з приводу оскарження дій (бездіяльності) державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби щодо примусового виконання виконавчого листа, виданого судом у кримінальній справі, підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства.

Постанова ВП ВС від 27 березня 2019 року у справі № 824/297/18-а – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81573910>

Вимоги стягувача як сторони виконавчого провадження, що оскаржує законність дій державного виконавця, пов'язаних із виконанням судового рішення, ухваленого за правилами КПК України, та у зв'язку з порушенням державним виконавцем, на думку заявника, порядку звернення до виконання виконавчого листа через несплату авансового внеску – підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства

12 грудня 2018 року ВП ВС касаційну скаргу ПАТ «Родовід Банк» на ухвалу Печерського районного суду міста Києва від 14 грудня 2016 року та ухвалу Апеляційного суду міста Києва від 22 березня 2017 року у справі за скаргю ПАТ

«Родовід Банк» на дії старшого державного виконавця Бабушкінського ВДВС м. Дніпра ГТУЮ у Дніпропетровській області, - та прийняла постанову, в якій зазначено наступне.

Обставини справи

ПАТ звернулося до суду зі скаргою на дії державного виконавця.

Вимоги обґрунтовувало тим, що слідчим суддею у межах досудового розслідування ухвалено рішення про накладення арешту на майно шляхом заборони розпорядження, відчуження та користування ним.

У подальшому ПАТ звернулося до відділу ДВС із заявою про відкриття виконавчого провадження щодо примусового виконання вищевказаного судового рішення, проте отримало повідомлення про повернення виконавчого документа стягувачу без прийняття до виконання державного виконавця у виконавчому провадженні, оскільки виконавчий документ на виконання надійшов без квитанції про сплату авансового внеску.

На думку ПАТ, такі дії державного виконавця вчинені з порушенням норм права, у зв'язку з чим просило визнати незаконними дії державного виконавця при складанні повідомлення про повернення стягувачу виконавчого документа без прийняття до виконання та скасувати це повідомлення.

Ухвалою районного суду відмовлено у відкритті провадження у порядку цивільного судочинства. Роз'яснено заявнику право на звернення до суду в порядку адміністративного судочинства. Скаржник заявив про те, що для оскарження рішення, дій або бездіяльності державного виконавця щодо виконання ухвали слідчого судді про накладення арешту встановлено інший порядок, передбачений нормами КПК України.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Спір належить до компетенції адміністративного судочинства. Суди першої та апеляційної інстанцій правильно відмовили у відкритті провадження у справі у порядку цивільного судочинства на підставі пункту 1 частини другої статті 122 ЦПК у редакції, чинній на час розгляду справи судами попередніх інстанцій, оскільки кримінальним процесуальним законом не встановлено іншого порядку судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної виконавчої служби, їх посадових осіб.

Постанова ВП ВС від 12 грудня 2018 року у справі № 757/61236/16-ц – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78680692>

Бездіяльність органу ДВС щодо своєчасного реагування на інформацію ДПС про здійснення – в межах виконання прийнятого у кримінальному провадженні судового рішення – визначених законодавством дій може бути предметом судового розгляду адміністративного суду

27 листопада 2019 року ВП ВС розглянула адміністративну справу за позовом ОСОБА_1 до Адміністрації Державної прикордонної служби України, Одеського

прикордонного загону, Головного центру обробки спеціальної інформації ДПС, Другого відділу ДВС міста Хмельницький, ТУ ДСА України в Хмельницькій області про скасування рішення про відмову у перетинанні державного кордону України через міжнародний аеропорт, зобов'язання вчинити певні дії та стягнення матеріальної шкоди, за касаційною скаргою ОСОБА_1 на постанову Одеського апеляційного адміністративного суду від 9 серпня 2018 року, - та прийняла постанову, в якій зазначено наступне.

Обставини справи

19 травня 2017 року під час перетину позивачкою державного кордону старшим інспектором прикордонного загону пункту пропуску через державний кордон України прийнято рішення про відмову ОСОБА_1 у перетинанні державного кордону на виїзд з України на підставі ухвали Хмельницького міськрайонного суду від 17 листопада 2015 року у справі № 686/19897/15-ц про тимчасове обмеження позивачки у праві виїзду з України, яка направлена ВДВС для виконання на адресу Адміністрації ДПС. Таким рішенням позивачці завдано матеріальні збитки у розмірі вартості оплаченої туристичної путівки - 22 025 грн.

За змістом вказаної ухвали вона постановлена 17 листопада 2015 року суддею Палінчаком О. М. за поданням державного виконавця ВДВС у зв'язку з відкритим виконавчим провадженням щодо примусового виконання виконавчого листа Хмельницького міськрайонного суду від 4 лютого 2015 року № 18689/14-ц про стягнення з ОСОБА_1 на користь ПАТ «Банк Ренесанс Капітал» позики в розмірі 264 418 грн. На підставі вказаної ухвали, яка надійшла на адресу Адміністрації ДПС 29 грудня 2015 року разом з супровідним листом ВДВС від 21 грудня 2015 року за вих. № 18687/15-2 за підписом державного виконавця Самборського І. М., відповідні відомості внесено до бази даних ДПС.

Після надходження вказаного судового рішення центр обробки інформації ДПС прийняв його до виконання та вніс інформацію про позивачку до бази даних ДПС, як про особу, яку тимчасово обмежено у праві виїзду з України, про що повідомив ВДВС листом **від 12 січня 2016 року** за вих. № 0.64-197/0/18-16.

Відповідно до акта службового розслідування міськрайонного суду ухвала від 17 листопада 2015 року про тимчасове обмеження виїзду ОСОБА_1 за межі України суддею цього суду не виносилась, про що листом від 7 липня 2017 року суд повідомив позивачку та центр обробки інформації ДПС. Крім того, на заяву позивачки ВДВС повідомив про те, що проваджень щодо неї на виконанні у ВДВС немає та подання щодо обмеження у праві виїзду за межі України відносно ОСОБА_1 не направлялось. Після отримання листа від 7 липня 2017 року та акта службового розслідування від 29 червня 2017 року міськрайонного суду, центром обробки інформації ДПС припинено виконання судового рішення Хмельницького міськрайонного суду від 17 листопада 2015 року, як підробленого та вилучено інформацію про позивачку, як про особу, яку тимчасово обмежено у праві виїзду з України, з бази даних ДПС.

Окружний адміністративний суд визнав протиправною бездіяльність відділу ДВС, яка полягала в несвоєчасному розгляді листа центру обробки інформації

ДПС від 12 січня 2016 року, та стягнув з ВДВС кошти у розмірі 22 025 грн на користь позивачки. Апеляційний адміністративний суд рішення суду першої інстанції скасував та закрити провадження у справі, роз'яснивши особі, що справа підлягає розгляду за правилами кримінального судочинства.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що спір у справі не належить розглядати за правилами адміністративного судочинства, оскільки підставою для звернення до суду є протиправні дії відповідачів, вчинені на підставі підроблених документів (ухвали суду). Крім того, оскільки позивачка не зверталася до компетентних органів із заявою про скоєння кримінального правопорушення щодо підроблення ухвали суду від 17 листопада 2015 року та направлення його до ДПС України, у зв'язку з чим не було встановлено винних осіб, то немає причинно-наслідкового зв'язку між діями відповідачів та заподіяною шкодою, а позовні вимоги, викладені ОСОБА_1 в адміністративному позові, не можуть бути окремим предметом спору.

При цьому суд апеляційної інстанції, крім іншого, послався на статтю 24 КПК, якою передбачено, що кожному гарантується право на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності суду, слідчого судді, прокурора, слідчого в порядку, передбаченому цим Кодексом та що спір у справі має вирішуватися судами за правилами КПК.

ВП ВС не погоджується із таким висновком.

Визначальною ознакою справи адміністративної юрисдикції є наявність публічно-правового спору, тобто спору, у якому хоча б одна сторона здійснює публічно-владні управлінські функції і який виник у зв'язку з виконанням або невиконанням такою стороною зазначених функцій.

Враховуючи суть спірних правовідносин, зробила висновок, що спір у справі має розглядатися за правилами адміністративного судочинства.

Постанова ВП ВС від 27 листопада 2019 року у справі № 814/1021/17 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86401291>

Оскарження рішень, дій та бездіяльності уповноважених органів щодо переведення осіб у межах установ тримання під вартою, відбування покарання, слідчих ізоляторів та ІТУ

Спори щодо оскарження відмови Мін'юсту в переведенні засудженого з однієї установи відбування покарання до іншої розглядаються в порядку адміністративного судочинства

10 квітня 2019 року ВП ВС розглянула касаційну скаргу ОСОБА_4 на ухвалу Хмельницького окружного адміністративного суду від 07 листопада 2017 року та постанову Вінницького апеляційного адміністративного суду від 01 березня 2018 року у справі № 822/3059/17 за позовом ОСОБА_4 до Міністерства юстиції України про скасування рішення про відмову у переведенні з однієї виправної колонії до іншої та зобов'язання повторно розглянути питання щодо переведення засудженого до іншої установи виконання покарань, - та прийняла постанову, в якій зазначено наступне.

Обставини справи

ОСОБА_4 відбуває покарання у Замковій виправній колонії (№ 58) на підставі вироку Оріхівського районного суду Запорізької області від 10 січня 2014 року, яким його визнано винним у вчиненні злочинів, передбачених частиною другою статті 15, частиною першою статті 115, частиною другою статті 194 КК України.

Позивач звернувся до Центральної комісії Мін'юсту з клопотанням про переведення його до Петрівської виправної колонії (№ 49), оскільки колонія, в якій він відбуває покарання, знаходиться на далекій відстані від місця проживання його родини, що унеможлиблює їх спілкування.

Рішенням Комісії від 17 серпня 2017 року № 3.4/8-2017 відмовлено засудженому ОСОБА_4 у переведенні із Замкової виправної колонії (№ 58) до Петрівської виправної колонії (№ 49) через відсутність підстав, передбачених частиною другою статті 93 КВК України.

Відмовляючи у відкритті провадження в адміністративній справі, суди попередніх інстанцій керувались тим, що цей спір виник щодо зміни місця відбування покарання засудженого ОСОБА_4, тобто порядку виконання вироку у кримінальному провадженні, тому такий спір не є публічно-правовим у розумінні КАС України, а підлягає вирішенню за правилами КПК України.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

У спірних правовідносинах Мінюст діяв як суб'єкт владних повноважень на виконання владних управлінських функцій у сфері управління виконанням кримінальних покарань та пробації, а тому правомірність винесення рішення про відмову в переведенні засудженого з однієї установи відбування покарання до іншої може бути предметом перевірки в суді адміністративної юрисдикції.

Положеннями статей 537 та 539 КПК, якими визначено перелік питань, що вирішуються судом під час виконання вироків, та порядок вирішення судом питань,

пов'язаних із виконанням вироку, не передбачено можливість розгляду судами за правилами КПК скарг засуджених на рішення Центральної комісії Мінюсту про відмову в переведенні з однієї установи відбування покарання до іншої.

Спір у цій справі є публічно-правовим та підлягає вирішенню за правилами КАС.

Постанова ВП ВС від 10 квітня 2019 року у справі № 822/3059/17 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81841951>

Постанова ВП ВС від 10 квітня 2019 року у справі №822/190/18 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81360628>

Постанова ВП ВС від 23 жовтня 2019 року у справі № 826/14670/16 (оскарження рішення Державної пенітенціарної служби України щодо переведення до іншої установи виконання покарань; ВП ВС виходила з того, що у спірних правовідносинах ДПтС України діяла як суб'єкт владних повноважень на виконання владних управлінських функцій) – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85679200>

Оскарження бездіяльності ГУ НП щодо непереведення підозрюваного у встановлений законом строк із ІТУ до слідчого ізолятора має здійснюватися в порядку кримінального судочинства, оскільки відповідну бездіяльність допущено в межах досудового розслідування

4 грудня 2019 року ВП ВС розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до ГУ НП в Запорізькій області в особі ІТУ № 1 про визнання протиправною бездіяльності за касаційною скаргою ОСОБА_1, подану його адвокатом, на ухвалу Запорізького окружного адміністративного суду від 9 січня 2019 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 3 квітня 2019 року, - та прийняла постанову, в якій зазначено наступне.

Обставини справи

Особа звернулася до адміністративного суду із позовом до ГУ НП в області в особі ІТУ про визнання протиправною бездіяльності відповідача, яка полягає у не переведенні підозрюваного у встановлений законом строк із ІТУ до слідчого ізолятора, що мало наслідком застосування до позивача недозволених методів ведення досудового розслідування.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Статтею 22 Закону України від 30 червня 1993 року № 3352-XII «Про попереднє ув'язнення» встановлено, що нагляд за додержанням законів у місцях попереднього ув'язнення здійснюється прокурором шляхом реалізації повноважень щодо нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Крім того, частиною першою статті 306 КПК визначено, що скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора розглядаються слідчим суддею місцевого суду згідно з правилами судового розгляду, передбаченими статтями 318-380 цього Кодексу, з урахуванням положень глави 26 КПК.

Оскільки оскаржувані дії вчинялися у межах проведення досудового розслідування та врегульовані нормами КПК, то й оскарження процесуальних актів, дій органів досудового розслідування здійснюється в порядку кримінального судочинства.

Постанова ВП ВС від 4 грудня 2019 року у справі № 280/85/19 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86401161>

Вимоги, що не підлягають судовому розгляду

Вимога про зобов'язання повернути вилучені в межах кримінального провадження речові докази, що фактично спрямована на зобов'язання у судовому порядку виконати вирок у відповідній частині, не може бути самостійним предметом судового розгляду.

У разі заявлення за правилами цивільного, господарського чи адміністративного судочинства вимоги про повернення речових доказів, доля яких була вирішена судом відповідно до КПК України, суди повинні відмовляти у відкритті провадження у справі, а якщо воно було відкрите, - постановляти ухвалу про його закриття

12 грудня 2018 року ВП ВС розглянула справу за позовом ОСОБА_3 до Ліквідаційної комісії Управління МВС України в Кіровоградській області про витребування майна, вилученого як речові докази в межах кримінального провадження, за касаційною скаргою відповідача на рішення Онufrіївського районного суду Кіровоградської області від 16 серпня 2016 року й ухвалу Апеляційного суду Кіровоградської області від 1 лютого 2017 року, - та прийняла постанову, в якій зазначено наступне.

Обставини справи

Міськрайонний суд ухвалив вирок у кримінальній справі (залишений без змін апеляційним судом), яким визнав позивача винуватим у вчиненні кримінальних правопорушень, призначив відповідне покарання та вирішив питання щодо речових доказів. Зокрема, суд у вирокі постановив повернути позивачеві належні йому речі, що знаходяться у камері зберігання речових доказів міського відділу Управління МВС в області.

На звернення позивача про повернення речових доказів у міському відділі Управління МВС в області йому усно повідомили, що речові докази не передавалися на зберігання, однак письмову відповідь не надали.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Питання щодо повернення речових доказів у межах кримінального провадження вже було вирішене відповідно до частини дев'ятої статті 100 КПК. А тому не може бути вирішене ще раз за правилами кримінального судочинства.

Заявлена вимога позивача про зобов'язання відповідача повернути вилучені в межах кримінального провадження речові докази фактично спрямована на зобов'язання у судовому порядку виконати вирок у відповідній частині.

Згідно з пунктом 14 частини першої статті 537 КПК під час виконання вироків суд має право вирішувати інші питання про всякого роду сумніви і протиріччя, що виникають при виконанні вироку. Проте позивач не стверджував, що є сумніви чи протиріччя, які виникли при виконанні вироку, та вважав, що вимога про зобов'язання відповідача повернути вилучені речові докази відновить на них порушене право власності. Отже, немає підстав вважати, що вимога відповідача могла би бути вирішена згідно зі статтями 537 і 539 КПК України.

Позивач мав обрати такий спосіб захисту, який би гарантував припинення порушення його права власності на речові докази та відновлення цього права без ускладнень діями чи бездіяльністю відповідача, або який би передбачив належне відшкодування за порушення вказаного права.

ВП ВС вже звертала увагу на те, що спосіб захисту прав шляхом зобов'язання виконати судові рішення, ухвалені в іншій справі, не передбачений нормами чинного законодавства. А крім того, такий спосіб захисту не сприяє ефективному відновленню порушеного права. З огляду на це вказана позовна вимога не може бути самостійним предметом розгляду у суді.

У разі заявлення за правилами цивільного, господарського чи адміністративного судочинства вимоги про повернення речових доказів, доля яких була вирішена судом відповідно до КПК України, суди повинні відмовляти у відкритті провадження у справі, а якщо воно було відкрите, - постановляти ухвалу про його закриття.

Постанова ВП ВС від 12 грудня 2018 року у справі № 399/142/16-ц – <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79298376>

Вимоги про визнання за судом компетенції щодо складення адміністративного протоколу за невиконання судового рішення слідчим у кримінальному провадженні та зобов'язання суду скласти такий протокол не можуть бути предметом судового розгляду ані в порядку адміністративного, ані в порядку кримінального судочинства

06 лютого 2019 року ВП ВС розглянула в порядку письмового провадження справу за позовом ОСОБА_3 до Уманського міськрайонного суду Черкаської області про наявність компетенції та зобов'язання вчинити дії, за касаційною скаргою ОСОБА_3 на ухвалу Уманського міськрайонного суду Черкаської області від 22 вересня 2017 року та ухвалу Київського апеляційного адміністративного суду від 29 листопада 2017 року, - та прийняла постанову, в якій зазначено наступне.

Обставини справи

ОСОБА_3 зазначав про невиконання слідчим в кримінальному провадженні вимог ухвали слідчого судді, тому вважав, що його права підлягають захисту шляхом зобов'язання місцевого суду скласти адміністративний протокол згідно з пунктом 7 частини другої статті 255 КУпАП за ознаками правопорушення, передбаченого частиною першою статті 185-6 КУпАП, попередньо визнавши за судом компетенцію щодо складення такого протоколу.

Позивач, серед іншого, просив: визнати наявність компетенції в міськрайонного суду для складання адміністративного протоколу; зобов'язати міськрайонний суд скласти протокол за невиконання судового рішення слідчим у кримінальному провадженні.

Суд апеляційної інстанції роз'яснив позивачеві, що його позов підлягає розгляду судом в порядку, передбаченому КПК.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Позивач не є суб'єктом владних повноважень, а отже не наділений адміністративною процесуальною дієздатністю в частині пред'явлення позову щодо визнання наявності чи відсутності компетенції (повноважень) у відповідача.

Дії суду в процесі реалізації ним функцій щодо здійснення правосуддя є процесуальними, а не управлінськими, відповідно, спірні правовідносини в справі не стосуються здійснення суб'єктом владних повноважень своїх владних управлінських функцій у розумінні КАС.

Вимоги позивача не можуть бути розглянуті в порядку адміністративного судочинства.

Разом із цим ВП ВС вважає, що такі вимоги не можуть розглядатися й у порядку кримінального судочинства, оскільки норми КПК не передбачають права особи на звернення з такою заявою.

Відтак вимоги позивача не можуть бути вирішені в жодній юрисдикції.

Постанова ВП ВС від 06 лютого 2019 року у справі № 705/748/17 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79883388>

Позов з вимогою про визнання за особами, засудженими до довічного позбавлення волі, права на умовно-дострокове звільнення не може розглядатися за правилами будь-якого судочинства

15 травня 2019 року ВП ВС розглянула справу за позовом ОСОБА_6 до Держави Україна в особі Міністерства юстиції України про визнання права на умовно-дострокове звільнення, за касаційною скаргою позивача на ухвалу Печерського районного суду м. Києва від 23 квітня 2018 року та постанову Апеляційного суду міста Києва від 15 серпня 2018 року, - та прийняла постанову, в якій зазначено наступне.

Обставини справи

Позивач звернувся з позовом, в якому просив припинити дискримінацію осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, визнавши їх право на умовно-дострокове звільнення.

Мотивував вимогу тим, що в Україні відсутній механізм перегляду строку покарання у вигляді довічного позбавлення волі та можливість умовно-дострокового звільнення осіб, засуджених до такого покарання, що, на думку позивача, є порушенням статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Вважав, що в Україні існує дискримінація засуджених до довічного позбавлення волі, оскільки вони не можуть бути звільнені умовно-достроково.

Суди першої та апеляційної інстанції вважали, що позов засудженого має розглядатися за правилами кримінального судочинства.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

ВП ВС звертає увагу на те, що метою подання позову про визнання права є усунення невизначеності щодо суб'єктивного цивільного права особи, а також створення сприятливих умов для здійснення нею цього права. Вимогу про визнання права можна заявити у випадках, коли цивільне право певної особи не визнається, оспорується або у разі відсутності в неї документів, що засвідчують належність їй відповідного права.

Стаття 289 ЦК України не гарантує права на умовно-дострокове звільнення засуджених. А тому його реалізація, зокрема захист шляхом визнання такого права, неможливі за правилами цивільного судочинства.

За загальним правилом право на звернення до суду за захистом особа має у разі порушення, невизнання або оспорування її власних прав, свобод чи інтересів. У випадках, встановлених законом, до суду можуть звертатися органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб або державних чи суспільних інтересах.

Можливість звернення до суду з позовом для захисту прав та інтересів неперсоніфікованого кола осіб законодавство України не передбачає. А тому позовна вимога, спрямована на захист прав неперсоніфікованого кола осіб, не може розглядатися у суді.

З огляду на наведене позов з вимогою про визнання за особами, засудженими до довічного позбавлення волі, права на умовно-дострокове звільнення не може розглядатися за правилами будь-якого судочинства.

Відсутність юридичної можливості визнати за неперсоніфікованим колом осіб певне право є легітимним обмеженням, покликаним забезпечити юридичну визначеність у застосуванні норм права. Таке обмеження не шкодить суті права на доступ до суду та є пропорційним означеній меті, яка досягається гарантуванням юридичної можливості кожній особі звернутися до відповідного суду за захистом, насамперед, її власних прав та інтересів.

Постанова ВП ВС від 15 травня 2019 року у справі № 757/12726/18-ц – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82120695>

Позов комунальної установи до Держаудитслужби про визнання протиправними дій щодо прийняття рішення про виділення працівника в якості спеціаліста за зверненням Старшого групи прокурорів у кримінальному провадженні не може бути розглянутий за правилами жодного судочинства.

Оскарження участі спеціаліста органу державного фінансового контролю в перевірці, що проводиться правоохоронними органами, законодавство не передбачає

20 березня 2019 року ВП ВС розглянула касаційні скарги Держаудитслужби України (ДАСУ) та заступника ГПУ - керівника САП ОСОБА_3 на рішення Запорізького окружного адміністративного суду від 05 квітня 2018 року

та постанову Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 16 серпня 2018 року у справі за позовом Комунальної установи «Запорізька обласна клінічна лікарня» Запорізької обласної ради до Держаудитслужби, за участю третіх осіб, про визнання протиправними ДАС дій щодо виділення її службової особи як спеціаліста для участі у перевірці з питань дотримання установою законодавства у кримінальному провадженні, - та прийняла постанову, в якій зазначено наступне.

Обставини справи

САП здійснює процесуальне керівництво у кримінальному провадженні НАБУ <...> від 07 листопада 2013 року за фактом вчинення службовими особами Запорізької обласної державної адміністрації та КУ «ЗОКЛ» кримінальних правопорушень у ході здійснення державних закупівель медичного транспорту та обладнання <...>.

01 червня 2017 року Старший групи прокурорів звернулася до ДАСУ з листом (зверненням) № 06-18833-16, у якому повідомила про необхідність залучення спеціаліста для участі у перевірці певних питань в кримінальному провадженні з метою перевірки додержання вимог чинного законодавства при проведенні ряду закупівельних процедур і просила виділити компетентного спеціаліста ДАСУ для проведення такої перевірки.

06 червня 2017 року ДАСУ повідомила ГПУ, що за наслідками розгляду зазначеного вище листа з 06 червня 2017 року виділено спеціаліста <...> .

19 червня 2017 року головний державний фінансовий інспектор ДАСУ Павлова О.В., як спеціаліст, склала довідку за результатами вивчення документів, наданих САП у складі матеріалів кримінального провадження № 42013080040000048, зазначивши, що жодної перевірки нею не проводилося.

ДАСУ не приймала будь-яких рішень у формі наказу про виділення чи відрядження Головного державного фінансового інспектора ДАСУ Павлової О.В. для проведення перевірки позивача, а також направлення її для проведення перевірки.

Вважаючи протиправними дії ДАСУ щодо прийняття рішення про виділення працівника як спеціаліста, КУ «ЗОКЛ» звернулася до суду з цим адміністративним позовом.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Залучення спеціаліста – це дискреційне право слідчого та/або прокурора, надане їм в межах кримінального провадження, яке направлене на забезпечення ефективного досудового розслідування. Оскарження таких дій за чинним кримінальним процесуальним законодавством не передбачено, оскільки сам факт залучення спеціаліста не породжує жодних правових наслідків для учасників кримінального провадження та інших осіб, щодо яких проводяться відповідні процесуальні дії.

Незгода особи із залученням спеціаліста під час досудового розслідування в рамках кримінального провадження може бути висловлена у цьому провадженні. Вимога про визнання протиправними дій ДАСУ щодо виділення її службової особи

як спеціаліста для участі у перевірці з питань дотримання законодавства у кримінальному провадженні не може розглядатися за правилами адміністративного судочинства.

Оскаржувані дії ДАСУ не створюють безпосередньо для нього будь-яких правових наслідків, а тому ці правовідносини не породжують виникнення публічно-правового спору, який віднесено до юрисдикції адміністративного суду.

Ураховуючи те, що позивач не є учасником кримінального провадження, ВП ВС вважає, що оскаржувані дії ДАСУ не породжують для позивача права на захист, тобто права на звернення до суду з цим позовом.

При цьому, поняття «спір, який не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства» слід тлумачити в більш ширшому значенні, тобто як поняття, що стосується тих **спорів**, які не підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства, і тих, які взагалі не підлягають судовому розгляду.

Постанова ВП ВС від 20 березня 2019 року у справі № 808/3230/17 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80854808>

Позовні вимоги про визнання недостовірною інформації, викладеної у довідці, отриманій від інспектора Держаудитслужби України під час досудового розслідування та долученій до матеріалів кримінального провадження, не підлягають судовому розгляду.

Доводити недостовірність інформації, зафіксованої у довідці, протиправність складання останньої, неналежність і недопустимість доказів можна виключно у кримінальному провадженні на відповідній стадії кримінального процесу

30 червня 2020 року ВП ВС розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до Держаудитслужби України (ДАС), головного державного фінансового інспектора ДАС Павлової О.В., Комунальної установи «Запорізька обласна клінічна лікарня» Запорізької обласної ради (ЗОКЛ) про визнання інформації недостовірною та відкликання довідки, за касаційною скаргою САП ГПУ на рішення Комунарського районного суду міста Запоріжжя від 15 лютого 2018 року та постанову Запорізького апеляційного суду від 26 червня 2019 року, - та прийняла постанову, в якій зазначено наступне.

Обставини справи

Справу у суді ініціював керівник комунальної установи, який оскаржив довідку, складену інспектором ДАС за результатами перевірки дотримання законодавства під час закупівельних процедур.

Позивач вважав, що у довідці є неправдиві відомості про нього, які принижують честь, гідність і ділову репутацію. Тому просив визнати ці відомості недостовірними, а саму довідку - відкликати.

Суд першої інстанції погодився з тим, що у довідці є недостовірна інформація, але відмовив у позові через те, що ця інформація не була поширена, а знаходиться у матеріалах кримінального провадження. Апеляційний суд це судові рішення

скасував і теж відмовив у позові, але з інших підстав: вважав, що у довідці немає згадки про позивача, а, крім того, довідка отримана у кримінальному провадженні.

САП подала касаційну скаргу, стверджуючи, що провадження у справі слід закрити. У цій справі ВП ВС мала вирішити таку проблему: чи можна за правилами цивільного судочинства визнавати недостовірними відомості, зафіксовані у документах, які бути джерелами доказів у кримінальному провадженні.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Право на доступ до суду не є абсолютним. Воно може підлягати дозволенним за змістом обмеженням, зокрема, щодо умов, за яких суд повноважний розглядати позовну заяву. Такі обмеження не можуть шкодити самій суті права доступу до суду, мають переслідувати легітимну мету, а також має бути обґрунтована пропорційність між застосованими засобами та поставленою метою.

Відсутність у позивача юридичної можливості спростувати інформацію, відображену у довідці, поза межами кримінального процесу є легітимним обмеженням, покликаним забезпечити юридичну визначеність у застосуванні норм процесуального права. Таке обмеження не шкодить суті права на доступ до суду та є пропорційним означеній меті. Остання досягається гарантуванням того, що аргументи позивача про недостовірність відповідної інформації має перевірити суд у кримінальному провадженні, в якому дані, зафіксовані у довідці, є доказом.

Ефективний захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів позивача у цивільному процесі можливий за умови, що такі права, свободи чи інтереси справді порушені, а позивач використовує цивільне судочинство саме для такого захисту, а не з іншою метою. Не відповідатиме завданням цивільного судочинства звернення до суду з позовом, спрямованим на оцінювання доказів, зібраних в інших справах, на предмет їх належності та допустимості, або з метою створення підстав для звільнення від доказування в іншій справі (для встановлення у судовому рішенні обставин, які би не потрібно було надалі доказувати під час розгляду іншої справи). Недопустимим з огляду на завдання цивільного судочинства є ініціювання позовного провадження з метою оцінки обставин, які становлять предмет доказування у кримінальному провадженні, чи з метою створення поза межами останнього передумов для визнання доказу, отриманого у такому провадженні, неналежним або недопустимим.

Такі позови не підлягають судовому розгляду. У відкритті провадження за ними слід відмовляти на підставі пункту 1 частини першої статті 186 ЦПК України, а у разі, якщо провадження було відкрите, - закривати його на підставі пункту 1 частини першої статті 255 ЦПК України.

Постанова ВП ВС від 30 червня 2020 року у справі № 333/6816/17 – <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/90458909>

Внесення відомостей до ЄРДР є фіксуванням комплексу вчинених у кримінальному провадженні процесуальних дій, а не констатацією винуватості особи у вчиненні злочину.

Вимога про виключення інформації з ЄРДР не може розглядатися за правилами будь-якого судочинства

26 березня 2019 року ВП ВС розглянула справу за позовом ОСОБА_3 до ГУ НП України в Закарпатській області про зобов'язання виключити з системи єдиного обліку злочинів і осіб, які їх вчинили, відомості про пред'явлення позивачеві обвинувачення у вчиненні злочину, за касаційною скаргою ОСОБА_3 на постанову Львівського апеляційного адміністративного суду від 14 травня 2018 року, - та прийняла постанову, в якій зазначено наступне.

Обставини справи

06 лютого 2015 року щодо позивача, на той момент військового комісара Іршавсько-Виноградівського об'єднаного районного військового комісаріату Закарпатської області, внесені відомості до ЄРДР про вчинення кримінального правопорушення, передбаченого частиною третьою статті 368 КК України, і розпочате досудове розслідування у кримінальному провадженні; 07 квітня 2015 року складений і затверджений прокурором обвинувальний акт, відповідно до якого позивачу інкриміноване вимагання й одержання неправомірної вигоди з кваліфікацією дій за частиною третьою статті 368 КК України. Обвинувальний акт направлений до Іршавського районного суду Закарпатської області. Кримінальна справа зареєстрована за № 301/768/15-к і перебувала в провадженні суду; 20 лютого 2016 року внаслідок пожежі в приміщенні суду матеріали зазначеного кримінального провадження знищені.

05 вересня 2016 року військовий прокурор Ужгородського гарнізону звернувся до Іршавського районного суду Закарпатської області із заявою про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження; 04 жовтня 2016 року районний суд залишив цю заяву без розгляду, вказавши на відсутність у нього процесуальних повноважень щодо відновлення матеріалів цього кримінального провадження, оскільки воно не завершено ухваленням вироку; 03 березня 2017 року військовий прокурор Ужгородського гарнізону повторно звернувся до Іршавського районного суду Закарпатської області із заявою про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження; 21 березня 2017 року районний суд постановив ухвалу, якою відмовив у відкритті провадження з тих же підстав.

1 червня 2017 року Апеляційний суд Закарпатської області постановив ухвалу, якою ухвалу суду першої інстанції від 21 березня 2017 року скасував і призначив новий розгляд заяви про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в суді першої інстанції; за наслідками нового розгляду 17 липня 2017 року районний суд постановив ухвалу, якою знову відмовив у відкритті провадження. Ця ухвала набрала законної сили 25 липня 2017 року.

Позивач свої вимоги мотивував так: розгляд кримінального провадження стосовно позивача не здійснюється через втрату внаслідок пожежі в приміщенні

суду його матеріалів, вирок щодо позивача не ухвалений; наявність у системі єдиного обліку злочинів і осіб, які їх вчинили, відомостей про пред'явлення позивачу обвинувального акта перешкоджає виконанню службових обов'язків позивача та просуванню по службі.

Суд першої інстанції дійшов висновку, що вимога позивача має бути розглянута судом адміністративної юрисдикції, а апеляційний суд – судом кримінальної юрисдикції.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Діяльність уповноважених службових осіб поліції, як і інших правоохоронних органів, щодо інформаційного наповнення ЄРДР полягає в офіційному фіксуванні здійснених у кримінальному провадженні процесуальних дій та прийнятих процесуальних рішень і є похідною від них.

Внесення до ЄРДР відомостей про закінчення досудового розслідування в одній з установлених КПК форм, у тому числі звернення до суду з обвинувальним актом, саме по собі не впливає на юридичне становище особи, не змінює характеру й обсягу її прав та обов'язків та існуючого стану правовідносин, а також не містить ознак управління діяльністю інших суб'єктів.

Набуття особою статусу обвинуваченого та подальший рух справи на стадії судового розгляду є правовими наслідками передбачених законом процесуальних дій слідчого, прокурора – складання обвинувального акта та направлення його до суду, а не наслідками відображення інформації про ці дії у відповідній базі даних.

Виключення з ЄРДР інформації, якою лише констатується факт здійснення процесуальної діяльності органів досудового розслідування та її результати, чинне законодавство не передбачає.

Дії чи бездіяльність уповноважених службових осіб, пов'язані із внесенням або невнесенням передбачених КПК відомостей до ЄРДР, не є здійсненням публічно-владних управлінських функцій. А тому спори щодо таких дій або бездіяльності не є публічно-правовими, і юрисдикція адміністративних судів на них не поширюється.

Відображення в ЄРДР відомостей не є констатацією винуватості позивача у вчиненні злочину, не суперечить засадам презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини, не перешкоджає його професійній діяльності і не обмежує жодних інших прав та інтересів.

З урахуванням особливостей заявленого предмета позову та того, що чинне законодавство не передбачає виключення з ЄРДР інформації, якою лише констатується факт здійснення процесуальної діяльності органів досудового розслідування та її результати, заявлену позовну вимогу суди не можуть розглядати за правилами будь-якого судочинства.

Вимоги про визнання протиправною відмови посадової особи ГПУ у наданні копій документів та інформації стосовно кримінального провадження за відсутності у позивача статусу у кримінальному провадженні, не можуть бути предметом окремого судового розгляду

18 грудня 2019 року ВП ВС розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до старшого слідчого в особливо важливих справах ГПУ про визнання протиправною відмови слідчого ГПУ надати копії документів та інформацію, що стосуються кримінального провадження, і зобов'язання надати запитані документи й інформацію, за касаційною скаргою позивача на ухвалу Окружного адміністративного суду міста Києва від 17 лютого 2017 року та ухвалу Київського апеляційного адміністративного суду від 4 квітня 2017 року, - та прийняла постанову, в якій зазначено наступне.

Обставини справи

25 вересня 2015 року ГПУ розпочала досудове розслідування у кримінальному провадженні № 42015000000001998 за фактами заволодіння державним майном в особливо великих розмірах, зловживання службовим становищем, зокрема, службовими особами Державного управління справами та Комплексу відпочинку «Пуща-водиця».

28 листопада 2016 року на веб-сайті «Політрада» була оприлюднена інформація щодо позивача <...>, в якій Голова правління Всеукраїнської громадської організації «Народний вирок» ОСОБА_8 звинувачував позивача у нібито незаконному заволодінні державним майном Комплексу відпочинку «Пуща-водиця» Державного управління справами.

30 листопада 2016 року з метою підготовки додатків до позовної заяви, яку позивач має намір подати проти власника веб-сайта «Політрада», Всеукраїнської громадської організації «Народний вирок» та їх посадових осіб, позивач звернувся до відповідача із заявою про надання йому належно засвідчених копій документів та інформації, необхідних для захисту конституційних прав і свобод.

Відмовляючи у відкритті провадження у справі, суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, вважав, що позовні вимоги слід розглядати за правилами кримінального судочинства, оскільки вони стосуються дій відповідача, врегульованих КПК.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Відповідач, надаючи відповідь на заяву позивача, діяв як сторона кримінального провадження та відмовив позивачу у наданні інформації з підстав, передбачених КПК України.

Право на ознайомлення з матеріалами досудового розслідування має обмежене коло осіб, а саме: сторона захисту, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження. За змістом § 3 глави 3 КПК України стороною захисту є, зокрема, підозрюваний.

Оскільки позивач оскаржує відмову у наданні документів та інформації не з підстав порушення його прав як сторони у кримінальному провадженні,

то висновки судів першої й апеляційної інстанцій про те, що цей спір слід розглядати за правилами кримінального судочинства є необґрунтованими.

З огляду на те, що позивач визначив відповідачем посадову особу ГПУ, розгляд заявлених вимог в окремому судовому процесі неможливий і за правилами цивільного судочинства, відповідачем в якому можуть бути лише фізичні та юридичні особи і держава.

У цивільному процесі отримання доказів, щодо яких у сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, є складнощі, відбувається за ухвалою суду за умови, що відповідна особа подасть обґрунтоване клопотання про витребування доказів, в якому доведе, що існують труднощі з їх отриманням, зокрема обґрунтує неможливість подати ці докази самостійно. Тому не є необхідним оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта, який відмовився надати позивачеві інформацію та документи, для того, щоби звернутися з позовом за правилами цивільного судочинства. Збирання доказів для одного судового процесу не має зумовлювати з цією метою ініціювання іншого судового процесу.

Відмова відповідача надати позивачеві документи та інформацію, що стосуються кримінального провадження, не впливає на право позивача звернутися до суду за правилами цивільного судочинства до <...> осіб, які, на думку позивача, поширили стосовно нього недостовірну інформацію. Така відмова може бути використана позивачем у цивільному процесі для обґрунтування клопотання про витребування доказів.

Зазначені вимоги не можуть бути предметом окремого судового розгляду. Тому висновки судів першої й апеляційної інстанцій про можливість розгляду спору за правилами кримінального судочинства є помилковими.

Відсутність у позивача з огляду на його статус у кримінальному провадженні юридичної можливості зобов'язати у позовному провадженні старшого слідчого в особливо важливих справах ГПУ надати інформацію та документи, необхідні як докази в іншому судовому процесі, який у майбутньому має намір ініціювати позивач, є легітимним обмеженням, покликаним забезпечити юридичну визначеність у застосуванні норм процесуального права.

Постанова ВП ВС від 18 грудня 2019 року у справі № 826/2323/17 – <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87641522>

Вимоги про визнання незаконним та скасування наказу голови суду про покладення на окремих слідчих суддів обов'язку щодо розгляду клопотань органів прокуратури України про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, не підлягають судовому розгляду

20 травня 2020 року ВП ВС розглянула справу № 640/18504/18 за позовом ОСОБА_1 до голови Апеляційного суду міста Києва про визнання незаконним (протиправним) та скасування наказу в частині визначення (закріплення) уповноважених органів за конкретними слідчими суддями Апеляційного суду для

розгляду клопотань про надання дозволів на проведення негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів, які тимчасово обмежують права людини, за касаційною скаргою ОСОБА_1 на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 07 березня 2019 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 13 червня 2019 року, - та прийняла постанову, в якій зазначено наступне.

Обставини справи

Слідчим суддею в межах кримінального провадження <...> від 17 травня 2018 року за підозрою ОСОБА_1 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 368 КК України, розглядалися клопотання прокурора та надавалися дозволи на проведення стосовно останнього негласних слідчих (розшукових) дій за № 01-11648т/НСД, № 01-11649т/НСД, № 01-11650т/НСД, № 01-11651т/НСД.

У жовтні 2018 року ОСОБА_1 стало відомо, що головою Апеляційного суду міста Києва видано наказ від 10 грудня 2015 року № 179-РСО «Щодо розгляду клопотань про надання дозволів на проведення негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів, які тимчасово обмежують права людини», пунктом 3 якого наказано: розгляд клопотань про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій органів прокуратури України покладається на слідчих суддів Апеляційного суду міста Києва Крижанівську Г. В. або Яценка М. А.

Позивач вважав, що рішення слідчого судді при розгляді клопотань прокурора ухвалювалися незаконним (неповноважним) складом суду (слідчим суддею), оскільки розподіл клопотань (судових справ) здійснювався без автоматизованого розподілу, а по наказу (в ручному режимі).

За позицією позивача голова Апеляційного суду при прийнятті оскаржуваного наказу вийшов за межі повноважень, оскільки крім визначення слідчих суддів визначив, які слідчі судді від яких органів розглядають клопотання без їх автоматизованого розподілу, чим порушив вимоги законодавства, права позивача та невизначеного кола осіб.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Здійснення відповідальними особами заходів, пов'язаних з автоматичним розподілом справ (матеріалів) між суддями, у тому числі прийняття головою суду наказу, яким визначено розподіл клопотань про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, не породжує виникнення публічно-правових відносин між особою, яка є учасником судового процесу (кримінального провадження), та відповідними посадовими особами судової установи.

Право особи, яка бере участь у судовому процесі (кримінальному провадженні), на незалежний і безсторонній суд забезпечується у передбачений процесуальним законодавством спосіб, у тому числі реалізацією права заявити відвід судді, можливістю оскарження рішення з підстав розгляду справи (заяви, інших матеріалів) незаконним складом суду, якщо таке рішення може бути оскаржене, тощо.

Спір, який розглядається, не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства, оскільки не є спором між учасниками публічно-правових відносин.

Поняття «спір, який не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства» щодо заявлених вимог слід тлумачити як поняття, що стосується спорів, які взагалі не підлягають судовому розгляду.

Постанова ВП ВС від 20 травня 2020 року у справі № 640/18504/18 – <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89819905>

Не можуть бути предметом судового розгляду заявлені разом вимоги про визнання протиправними дій прокурора з утримання матеріалів кримінального провадження та використання ним цих матеріалів на власний розсуд із затриманням розгляду справ за скаргами, поданими в порядку статті 303 КПК України, та про відшкодування моральної шкоди, завданої цими діями прокурора

13 червня 2018 року ВП ВС розглянула справу за позовом ОСОБА_3 до прокурора Червоноградської місцевої прокуратури Львівської області Гавло Ірини Іванівни про визнання протиправними дій і відшкодування моральної шкоди, за касаційною скаргою позивача на ухвалу Апеляційного суду Львівської області від 11 жовтня 2017 року, та прийняла постанову, в якій зазначено наступне.

Обставини справи

Цивільний позов обґрунтовано тим, що прокурор без достатніх правових підстав утримував матеріали кримінального провадження, внаслідок чого більш ніж на місяць було відкладено розгляд декількох кримінальних справ.

Позивач просив визнати зазначені дії відповідача протиправними та стягнути з нього кошти на відшкодування моральної шкоди.

Суд першої інстанції розглянув справу в порядку цивільного судочинства. Апеляційний суд дійшов висновку, що такі вимоги слід розглядати за правилами адміністративного судочинства.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Предметом спору у цій справі є визнання протиправними дій прокурора щодо утримання матеріалів кримінального провадження та використання їх відповідачем на власний розсуд, внаслідок чого, на думку позивача, було затримано розгляд кількох судових справ за його скаргами, поданими в порядку статті 303 КПК України, завдано моральну шкоду, яку він просив відшкодувати.

Коло повноважень прокурора у процесі здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням передбачені частиною другою статті 36 КПК України, у пункті 2 якої закріплено право прокурора мати повний доступ до матеріалів, документів та інших відомостей, що стосуються досудового розслідування.

Під час досудового розслідування у кримінальному провадженні прокурор виконує процесуальні функції, які не можна охарактеризувати як управлінські,

і для оскарження його рішень, дій чи бездіяльності визначений спеціальний порядок. Закони України не передбачають право особи звертатися з окремим позовом до прокурора про визнання протиправними його рішень, дій чи бездіяльності, вчинених як учасником судового процесу у справах про оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування.

Стосовно права на звернення до суду з позовом про визнання протиправними дій прокурора з утримання матеріалів кримінального провадження та використання ним цих матеріалів на власний розсуд із затримуванням розгляду справ за скаргами, поданими в порядку статті 303 КПК, то відсутність його регламентації у національному праві є розумним обмеженням, оскільки чинне законодавство передбачає інші способи захисту прав та інтересів зацікавленої особи.

Не можуть бути предметом судового розгляду заявлені разом вимоги про визнання протиправними стверджуваних позивачем дій прокурора та про відшкодування завданої цими діями моральної шкоди.

Постанова ВП ВС від 13 червня 2018 року у справі № 454/143/17-ц – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75004163>

Наказ контролюючого органу про проведення документальної позапланової перевірки, виданий на виконання ухвали слідчого судді про надання дозволу на проведення такої перевірки та з метою зібрання доказів у кримінальному провадженні, не підлягає самостійному судовому оскарженню

18 листопада 2020 року ВП ВС розглянула справу за позовом ТОВ «Яблуневий дар» до Офісу великих платників податків ДФС за участю Прокуратури Львівської області про визнання протиправним і скасування наказу за касаційними скаргами Прокуратури Львівської області відповідача на постанову Львівського окружного адміністративного суду від 08 грудня 2015 року та ухвалу Львівського апеляційного адміністративного суду від 25 квітня 2016 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

Обставини справи

Ухвалою слідчого судді Солом'янського районного суду міста Києва від 20 жовтня 2015 року надано дозвіл на проведення співробітниками контролюючого органу позапланової перевірки з питань дотримання вимог податкового законодавства України ТзОВ «Яблуневий дар» щодо фінансово-господарських операцій з ТзОВ «ТБ Сад» за період 2013-2014 років, на предмет своєчасності, повноти нарахувань та сплати всіх передбачених ПК України податків і зборів за весь період фінансово-господарської діяльності з урахуванням доказів, зібраних у ході досудового розслідування кримінального провадження від 19 червня 2015 року <...>.

На виконання ухвали слідчого судді на підставі пункту 75.1 статті 75, підпункту 78.1.11 пункту 78.1 статті 78 ПК України начальником контролюючого

органу видано наказ «Про проведення документальної позапланової виїзної перевірки ТзОВ «Яблуневий дар» від 22 жовтня 2015 року № 124 (оскаржуваний наказ).

22 жовтня 2015 року працівниками контролюючого органу здійснено виїзд на юридичну адресу позивача, а в подальшому складено акт про неможливість вручення копії наказу та пред'явлення направлень на перевірку. 29 січня 2016 року контролюючим органом складено акт про результати документальної позапланової виїзної перевірки ТзОВ «Яблуневий дар» <.. >, на підставі якого винесено податкові повідомлення-рішення від 11 лютого 2016 року № 0000202202/1759, 0000212202/1760, 0000222202/1761.

ТзОВ «Яблуневий дар» вважало, що предмет та період документальної позапланової виїзної перевірки, яка призначена оскаржуваним наказом, вже були об'єктами планової виїзної перевірки, що задокументовано відповідним актом перевірки.

Предметом спору у цій справі є наказ контролюючого органу щодо проведення позапланової виїзної документальної перевірки з питань дотримання вимог податкового законодавства ТзОВ «Яблуневий дар».

Зі змісту касаційних скарг слідує, що оскарження підстав проведення позапланової виїзної документальної перевірки має відбуватись у межах кримінального судочинства, оскільки ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення співробітниками контролюючого органу позапланової документальної перевірки ТзОВ «Яблуневий дар» щодо фінансово-господарських операцій з ТзОВ «ТБ Сад» за період 2013-2014 років постановлена в межах кримінального провадження.

Правовий висновок ВП ВС щодо юрисдикції спору

Ухвала слідчого судді та наказ контролюючого органу на проведення документальної позапланової виїзної перевірки мають різну правову природу та різні правові наслідки.

Відповідно до вимог підпункту 78.1.11 пункту 78.1 статті 78 ПК України документальна позапланова перевірка здійснюється за наявності судового рішення суду (слідчого судді) про призначення перевірки або постанови органу, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, слідчого, прокурора, винесену ними відповідно до закону.

Ухвала слідчого судді від 20 жовтня 2015 року, якою надано дозвіл на проведення документальної позапланової виїзної перевірки, не передбачена пунктом 78.1 статті 78 ПК України як обставина для проведення позапланової перевірки. ВП ВС звертає увагу на те, що ухвала слідчого судді, якою надано дозвіл на проведення перевірки, може бути оскаржена в порядку кримінального судочинства. Зокрема, позиція Великої ВП ВС в подібних правовідносинах викладена в постанові від 23 травня 2018 року у справі № 243/6674/17-к.

З матеріалів цієї справи слідує, що ухвала слідчого судді Солом'янського районного суду міста Києва про надання дозволу на проведення позапланової документальної перевірки від 20 жовтня 2015 року, на підставі якої видано оскаржуваний наказ, постановлена в межах кримінального провадження. Основною

метою проведення співробітниками контролюючого органу позапланової документальної перевірки відповідно до пункту 75.1 статті 75, підпункту 78.1.11 пункту 78.1 статті 78 ПК України є отримання інформації, що може мати суттєве значення для встановлення істини у кримінальному провадженні. Отже, оскаржуваний наказ відповідача від 22 жовтня 2015 року № 124 про проведення документальної позапланової перевірки видано з метою збору доказів у межах кримінального провадження, а не для виконання контролюючим органом визначених ПК України повноважень.

Беручи до уваги практику ВП ВС щодо апеляційного оскарження ухвал про надання дозволу на проведення позапланової перевірки в межах кримінального судочинства, ВП ВС дійшла висновку про те, що оскаржуваний наказ, виданий з метою зібрання доказів у кримінальному провадженні, не може бути предметом самостійного оскарження в суді.

Постанова ВП ВС від 18 листопада 2020 року у справі № 813/5892/15 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93336740>

Дайджест практики Великої Палати Верховного Суду у справах щодо конкуренції кримінальної юрисдикції з іншими судовими юрисдикціями. Рішення, внесені до ЄДРСР за період 2018 – грудень 2020 року/ Упоряд.: департамент аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Відпов. за вип.: суддя ВП ВС, д. ю. н., професор Лобойко Л.М. - Київ, 2021 р. – 103 стор.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Верховного Суду. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua